

SLOVENŠČINA

POKLICNO IN STROKOVNO IZOBRAŽEVANJE

Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja

Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja s slovenskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja z italijanskim učnim jezikom na narodno mešanem območju slovenske Istre

Izobraževalni programi poklicno-tehniškega izobraževanja za dvojezično izvajanje na narodno mešanem območju Prekmurja

Prilagojeni izobraževalni programi z enakovrednim izobrazbenim standardom

KATALOG ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

IME PREDMETA: slovenščina

268 ur

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

dr. Špela Bregač, ZRSŠ, dr. Kozma Ahačič, ZRC SAZU, dr. Anja Benko, ZRSŠ, mag. Mateja Jankovič Čurič, OŠ Artiče, Vanja Jesenek, OŠ Sladki Vrh, dr. Andraž Jež, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Vanja Kavčnik Kolar, ZRSŠ, Valentina Kobal, Šolski center Nova Gorica, OE Biotehniška šola Šempeter pri Gorici, Maja Kosmač Zamuda, ZRSŠ, mag. Tatjana Lotrič Komac, OŠ Naklo, Matija Martinec, OŠ Brinje Grosuplje, Drago Meglič, Gimnazija Murska Sobota, Ljiljana Mićović Struger, ZRSŠ, mag. Marta Novak, ZRSŠ, dr. Nina Novak, ZRSŠ, Nina Papež, Gimnazija Kočevje, Vladimir Pirc, ZRSŠ, mag. Mirjam Podsedenshek, ZRSŠ, Neža Ritlop, OŠ Turnišče, mag. Gordana Rodinger, OŠ Pesnica, mag. Mojca Saksida, OŠ Lucijana Bratkoviča Bratuša Renče, dr. Igor Saksida, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, dr. Sonja Starc, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Marjeta Stegel, ZRSŠ, dr. Matej Šekli, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Tina Žagar Pernar, OŠ Naklo, dr. Alenka Žbogar, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, dr. Marija Žveglič, ZRSŠ, Andreja Sever, ZRSŠ, Laura Brataševac, Srednja šola Veno Pilon Ajdovščina, Martina Holešek, Osnovna šola Tončke Čec, Trbovlje, mag. Karlina Koželj, Srednja šola za gostinstvo in turizem Celje, dr. Božidara Krakar Vogel, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, dr. Tomislav Virk, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

RECENZENTI: /

JEZIKOVNI PREGLED: Valentin Logar

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

<https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/katalogi-znanja/2026/kz-dp-slovenscina-pti.pdf>

CIP

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID [241726979](https://cobiss.si)

ISBN 978-961-03-0940-6 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

BESEDILO O SEJI SS

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje je na svoji 210. seji, dne 21. 3. 2025 določil Katalog znanj Slovenščina za izobraževalni program poklicno-tehniškega izobraževanja.

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje se je seznanil z didaktičnimi priporočili na 211. seji, dne 18. 4. 2025.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:

- Obvezno
- Izbirno
- Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti comnihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, externam quaspis dit equasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaeepd quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

8 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

Številka strani,
program izobraževanja,
predmet

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

27. 2. 2025 /// 15:45

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
I: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solos dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comiscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
- » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupatu repeliam.
- » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
- » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
- » Ma vellaut quiatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
- » Omnim ut doluptur, quam consequ.
- » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
- » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupatu repeliam.*
- » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
- » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

9 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikalne usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaborest quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

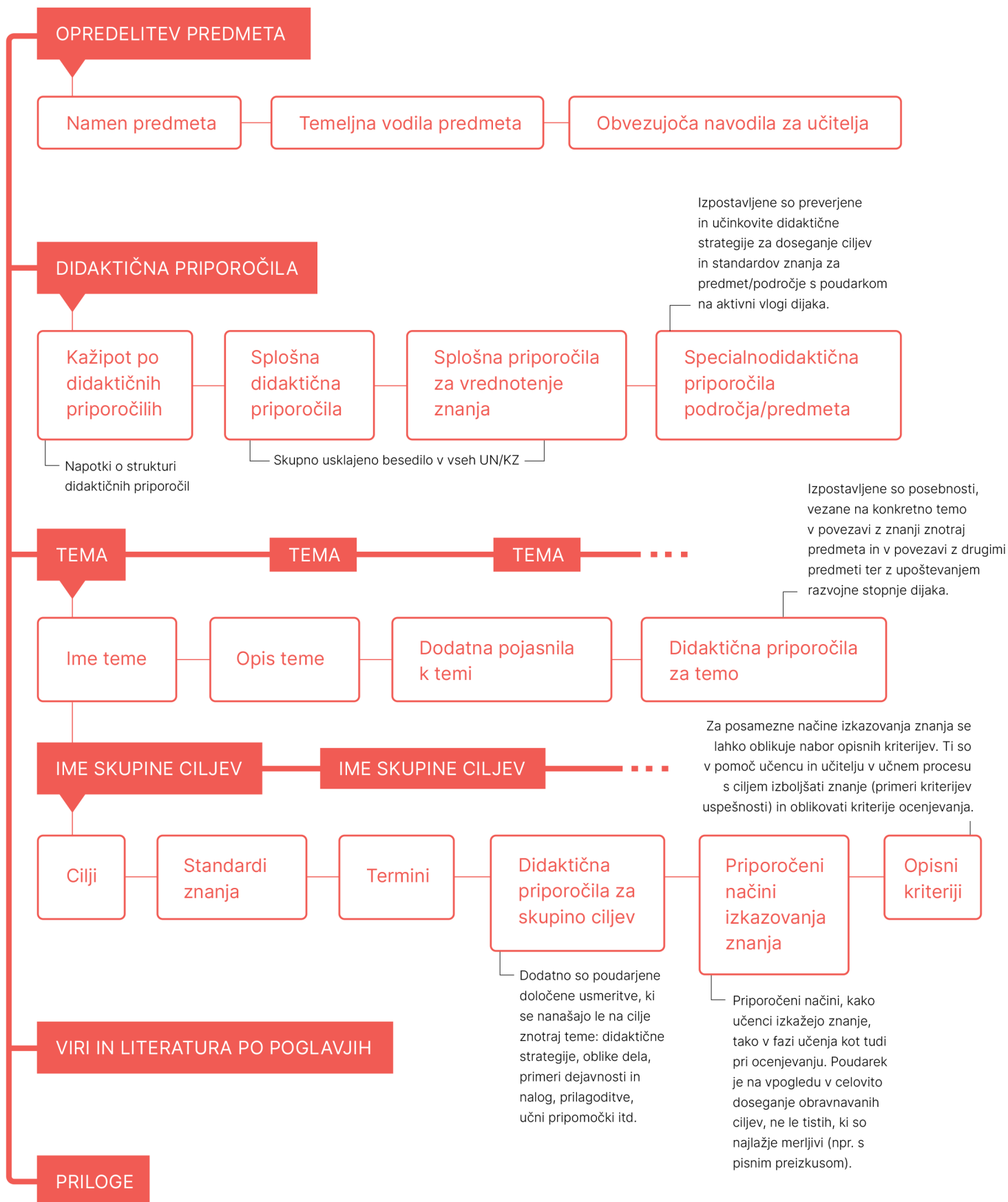
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA KATALOGA ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 10

Namen predmeta..... 10

Temeljna vodila predmeta 10

Obvezujoča navodila za učitelje 11

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA 12

Kažipot po didaktičnih priporočilih 12

Splošna didaktična priporočila 13

Splošna priporočila za vrednotenje znanja
..... 14

Specialnodidaktična priporočila
področja/predmeta 16

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA.....23

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILO 24

Besedilo, besedilne vrste, besedilne
skupine 28

Besediloslovje ter sprejemanje,
razumevanje in tvorjenje neumetnostnih
besedil 31

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU 37

Slovenski jezikovni prostor 38

Slovenski jezik v družbi 39

Jezikovne zvrsti..... 41

Zgodovina slovenskega jezika..... 43

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA 45

Jezikovne ravnine in univerzalnost
jezikovnega sistema 47

Glasoslovje 48

Besedoslovje 50

Besedotvorje 52

Oblikoslovje 54

Skladnja 56

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE 59

Pravopis..... 60

Pravorečje 62

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI 64

Oblikovanje in razvijanje zavesti o
slovenščini v digitalni dobi..... 66

Jezikovne tehnologije, orodja, viri in
priročniki..... 69

MOTIVACIJSKO BRANJE.....70

Motivacijsko branje neumetnostnih
besedil77

Motivacijsko branje književnih besedil ..79

KNJIŽEVNOST KOT BESEDNA UMETNOST V PROSTORU IN ČASU..... 80

V prostoru in času 89

Stare neevropske književnosti in antika 91

Srednji vek..... 93

Od renesanse do baroka 95

Klasicizem in razsvetljenstvo.....97

Predromantika in romantika 99

Realizem in naturalizem.....101

Slovenska in evropska moderna 103

Slovenska in evropska književnost v prvi
polovici 20. stoletja..... 105

Slovenska in evropska književnost v drugi
polovici 20. stoletja..... 107

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA .. 109

Umetnost govornega in pétega jezika
.....110

V prostoru in času112

Odzivi113

ODZIVI NA KNJIŽEVNA BESEDILA 116

Kritično branje 117

(Po)ustvarjanje121

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH ... 123

Didaktična priporočila..... 123

Sporazumevanje in besedilo 124

BESEDILO, BESEDILNE VRSTE,
BESEDILNE SKUPINE124

BESEDILOSLOVJE TER
SPREJEMANJE, RAZUMEVANJE IN
TVORJENJE NEUMETNOSTNIH
BESEDIL125

Slovenski jezik v prostoru, družbi in času
..... 125

JEZIKOVNE ZVRSTI.....	125
ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA	125
Jezikovni sistem in njegova vloga	126
BESEDOSLOVJE	126
BESEDOTVORJE.....	126
SKLADNJA.....	126
Pravopis in pravorečje	127
PRAVOPIS	127
PRAVOREČJE	127
Slovenščina v digitalni dobi	127
OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI DOBI	127
Motivacijsko branje.....	127
MOTIVACIJSKO BRANJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL	127
Književnost kot besedna umetnost v prostoru in času.....	127
STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA.....	128
Slovenska slovstvena folklor	128
UMETNOST GOVORJENEGA IN PÉTEGA JEZIKA.....	128
ODZIVI.....	128
Odzivi na književna besedila	128
KRITIČNO BRANJE.....	128
(PO)USTVARJANJE.....	129
PRILOGE	130

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

V predmetniku poklicno-tehniškega strokovnega izobraževanja je predmetu slovenščina namenjenih 268 ur, od tega polovica ur pouku jezika in polovica pouku književnosti, pri čemer pouk jezika in pouk književnosti ne potekata ločeno, pač pa se prepletata.

Slovenščina je prvi oz. materni jezik dijakov, drugi jezik, jezik okolja na območjih občin, v katerih živi italijanska ali madžarska narodna skupnost, kjer je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina. Je ključni splošnoizobraževalni predmet, podlaga za sporazumevanje, za vsakršno učenje v slovenskem jeziku izraženih vsebin.

Dijaki se usposabljaajo za učinkovito govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku tako, da nadgradijo znanje o jezikovnem sistemu knjižnega jezika, razvijajo zavest o svoji jezikovni zmožnosti, o pomenu materinščine, slovenščini kot državnem in uradnem jeziku v Republiki Sloveniji, njenem položaju v svetu, njeni umeščenosti v čas in prostor, njeni izrazni razvitosti na vseh področjih javnega in zasebnega življenja in o njenem delovanju v digitalnem okolju.

Namen predmeta je tudi razvijanje jezikovne zavesti o pomenu jezikovnega znanja slovenščine ter spoznavanje lastne in narodne jezikovno-kulturne identitete. V ospredju je ozaveščanje aktivne vloge dijaka kot uporabnika jezika v procesu sporazumevanja, s katerim lahko dijak izraža misli, občutke in stališča, utemljuje svoja stališča, razvija ustvarjalnost in kritično mišljenje ter tako vpliva na svoje življenje in družbo okoli sebe, se učinkovito sooča in odziva na globalna vprašanja in izzive ter vzpostavlja in vzdržuje medkulturni dialog. Pri tem ima veliko vlogo tudi razvijanje zavedanja o pomembnosti branja neumetnostnih in književnih besedil in krepitev njegove pozitivne bralne samopodobe.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Namen predmeta se uresničuje z jezikovnim in književnim poukom v okviru receptivnih in produktivnih sporazumevalnih dejavnosti (v naravnem in digitalnem okolju) s posebnim ozirom na uporabnosti pridobljenih spoznanj za strokovno področje.

Cilji so zasnovani tako, da sistematično nadgrajujejo in poglobljajo celostno jezikovno znanje dijakov pri slovenščini, tudi v povezavi z razvijanjem poklicnih in splošnih kompetenc, ter tako

postavljajo temelje za vseživljenjsko učenje, kakovostno vključevanje v poklic, strpnejše in kultivirano sobivanje z drugimi, tvorno družbeno udejstvovanje, nadaljevanje izobraževanja ter razumevanje književnosti kot umetnosti in jezika kot temelja narodne identitete.

Namen jezikovnega pouka je razvijanje besedilnih in komunikacijskih spretnosti ter skladno s tem tudi ozaveščanje vloge jezikovnosistemskega znanja slovenskega jezika v procesu sporazumevanja (tj. sprejemanja, razumevanja, tvorjenja in vrednotenja besedil). Poleg tega se dijak uči tudi aktivno in odgovorno pridobivati informacije iz tiskanih in digitalnih medijev ter spoznava etične vidike njihove uporabe. Takšno znanje je bistvena prvina (kritične) sporazumevalne zmožnosti in temeljni pogoj za uspešno reševanje problemov na višjih kognitivnih ravneh.

Namen pouka književnosti je razvijanje recepcijske zmožnosti doživljanja, razumevanja, vrednotenja književnih besedil ob spodbujanju kritičnega in (po)ustvarjalnega odziva o in ob književnem besedilu.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Cilji predmeta se uresničujejo s poslušanjem, branjem, govorjenjem in pisanjem o in ob besedilih; pri tem je približno 50 odstotkov ur namenjenih jezikovnemu pouku, približno 50 odstotkov ur pa pouku književnosti. Učitelj naj pouk načrtuje tako, da dijaki ob prepletanju tem obeh področij (jezika in književnosti) in ob osmišljenem vključevanju poklicnih kompetenc dejavno izgrajujejo celostno jezikovno znanje pri delu z besedili, razvijajo bralno kulturo in krepijo bralno samozavest. Pouk naj se izvaja tudi medpredmetno ter skladno z načeli diferenciacije in individualizacije.

Pojasnilo zapisov in oznak:

- » Z oznako O so označeni obvezni cilji.
- » Z ležečim tiskom in oznako I so označeni *izbirni cilji, izbirni standardi znanja* pa samo z ležečim tiskom.
- » Z oznako SC so označeni ključni cilji iz posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na plakate o skupnih ciljih.
- » S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

KAŽIPOT PO DIDAKTIČNIH PRIPOROČILIH

Razdelke *Kažipot po didaktičnih priporočilih*, *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* je pripravil Zavod RS za šolstvo.

Didaktična priporočila prinašajo učiteljem napotke za uresničevanje kataloga znanj predmeta v pedagoškem procesu. Zastavljena so večplastno, na več ravneh (od splošnega h konkretnemu), ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

» Razdelka *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje*

znanja vključujeta krovne usmeritve za načrtovanje, poučevanje in vrednotenje znanja, ki veljajo za vse predmete po celotni izobraževalni vertikali. Besedilo v teh dveh razdelkih je nastalo na podlagi *Usmeritev za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in srednje šole* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ladrdt>) ter *Izhodišč za prenovo katalogov znanj za splošnoizobraževalne predmete v poklicnem in strokovnem izobraževanju* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/p64e0ud>) in je v vseh katalogih znanj enako.

» Razdelek *Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta* vključuje tista didaktična priporočila, ki se navezujejo na področje/predmet kot celoto. Zajeti so didaktični pristopi in strategije, ki so posebej priporočeni in značilni za predmet glede na njegovo naravo in specifike.

Katalog znanj posameznega predmeta je členjen na *teme*, vsaka tema pa se lahko nadalje členi na *skupine ciljev*.

» Razdelka *Didaktična priporočila za temo* in *Didaktična priporočila za skupino ciljev* vsebujeta konkretne in specifične napotke, ki se nanašajo na poučevanje določene teme oz. skupine ciljev znotraj teme. Na tem mestu so izpostavljene preverjene in učinkovite didaktične strategije za poučevanje posamezne teme ob upoštevanju značilnosti in vidikov znanja, starosti dijakov, predznanja, povezanosti znanja z drugimi predmeti/področji ipd. Na tej ravni so usmeritve lahko konkretizirane tudi s primeri izpeljave oz. učnimi scenariji.

Didaktična priporočila na ravni skupine ciljev zaokrožujeta razdelka *Priporočeni načini izkazovanja znanja* in *Opisni kriteriji*, ki vključujeta napotke za vrednotenje znanja (spremljanje, preverjanje, ocenjevanje) znotraj posamezne teme oz. skupine ciljev.

SPLOŠNA DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj si za uresničitev ciljev kataloga znanj, kakovostno učenje ter optimalni psihofizični razvoj dijakov prizadeva zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. V ta namen pri poučevanju uporablja raznolike didaktične strategije, ki vključujejo učne oblike, metode, tehnike, učna sredstva in gradiva, s katerimi dijakom omogoča aktivno sodelovanje pri pouku, pa tudi samostojno učenje. Izbira jih premišljeno, glede na namen in naravo učnih ciljev ter glede na učne in druge, za učenje pomembne značilnosti posameznega dijaka, učne skupine ali oddelka.

Varno in spodbudno učno okolje učitelj zagotavlja tako, da:

- » spodbuja medsebojno sprejemanje, sodelovanje, čustveno in socialno podporo;
- » neguje vedoželjnost, spodbuja interes in motivacijo za učenje, podpira razvoj različnih talentov in potencialov;
- » dijake aktivno vključuje v načrtovanje učenja;
- » kakovostno poučuje in organizira samostojno učenje (individualno, v parih, skupinsko) ob različni stopnji vodenja in spodbujanja;
- » dijakom omogoča medsebojno izmenjavo znanja in izkušenj, podporo in sodelovanje;
- » prepozna in pri poučevanju upošteva predznanje, skupne in individualne učne, socialne, čustvene, (med)kulturne, telesne in druge potrebe dijakov;
- » dijakom postavlja ustrezno zahtevne učne izzive in si prizadeva za njihov napredek;
- » pri dijakih stalno preverja razumevanje, spodbuja ozaveščanje in usmerjanje procesa lastnega učenja;
- » proces poučevanja prilagaja ugotovitvam sprotne spremljanja in preverjanja dosežkov dijakov;
- » omogoča povezovanje ter nadgrajevanje znanja znotraj predmeta, med predmeti in predmetnimi področji;
- » poučuje in organizira samostojno učenje v različnih učnih okoljih (tudi virtualnih, zunaj učilnic), ob uporabi avtentičnih učnih virov in reševanju relevantnih življenjskih problemov in situacij;
- » ob doseganju predmetnih uresničuje tudi skupne cilje različnih področij (jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost).

Učitelj pri uresničevanju ciljev in standardov znanja dijakom omogoči prepoznavanje in razumevanje:

- » smisla oz. namena učenja (kaj se bodo učili in čemu);
- » uspešnosti lastnega učenja oz. napredka (kako in na temelju česa bodo vedeli, da so pri učenju uspešni in so dosegli cilj);

- » pomena različnih dokazov o učenju in znanju;
- » vloge povratne informacije za stalno izboljševanje ter krepitev občutka »zmorem«;
- » pomena medvrstniškega učenja in vrstniške povratne informacije.

Za doseganje celostnega in poglobljenega znanja učitelj načrtuje raznolike predmetne ali medpredmetne učne izzive, ki spodbujajo dijake k aktivnemu raziskovanju, preizkušanju, primerjanju, analiziranju, argumentiranju, reševanju avtentičnih problemov, izmenjavi izkušenj in povratnih informacij. Ob tem nadgrajujejo znanje ter razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in druge prečne veščine. Zato učitelj, kadar je mogoče, izvaja projektni, problemski, raziskovalni, eksperimentalni, izkustveni ali praktični pouk in uporablja temu primerne učne metode, pripomočke, gradiva in digitalno tehnologijo.

Učitelj upošteva raznolike zmožnosti in potrebe dijakov v okviru notranje diferenciacije in individualizacije pouka ter personalizacije učenja s prilagoditvami, ki obsegajo:

- » učno okolje z izbiro ustreznih didaktičnih strategij, učnih dejavnosti in oblik;
- » obsežnost, zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev;
- » raznovrstnost in tempo učenja;
- » načine izkazovanja znanja, pričakovane rezultate ali dosežke.

Učitelj smiselno upošteva načelo diferenciacije in individualizacije tudi pri načrtovanju domačega dela dijakov, ki naj bo osmišljeno in raznoliko, namenjeno utrjevanju znanja in pripravi na nadaljnje učenje.

Individualizacija pouka in personalizirano učenje sta pomembna za razvijanje talentov in potencialov nadarjenih dijakov. Še posebej pa sta pomembna za razvoj, uspešno učenje ter enakovredno in aktivno vključenost dijakov s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, z učnimi težavami, dvojno izjemnih, priseljencev ter dijakov iz manj spodbudnega družinskega okolja. Z individualiziranimi pristopi preko inkluzivne poučevalne prakse učitelj odkriva in zmanjšuje ovire, ki dijakom iz teh skupin onemogočajo optimalno učenje, razvoj in izkazovanje znanja, ter uresničuje v individualiziranih programih in v drugih individualiziranih načrtih načrtovane prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa za dijake iz specifičnih skupin.

SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednotenje znanja razumemo kot ugotavljanje znanja dijakov skozi celoten učni proces, tako pri spremljanju in preverjanju (ugotavljanje predznanja in znanja dijaka na vseh stopnjah učenja), kot tudi pri ocenjevanju znanja.

V prvi fazi učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega dijaka, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje. Pred začetkom učnega procesa učitelj najprej aktivira in ugotavlja dijakovo predznanje in ugotovitve

uporabi pri načrtovanju pouka. Med učnim procesom sproti preverja doseganje ciljev pouka in standardov znanja ter spremlja in ugotavlja napredek dijaka. V tej fazi učitelj znanja ne ocenjuje, pač pa na osnovi ugotovitev sproti prilagaja in izvaja dejavnosti v podporo in spodbudo učenju (npr. dodatne dejavnosti za utrjevanje znanja, prilagoditve načrtovanih dejavnosti in nalog glede na zmožnosti in potrebe posameznih dijakov ali skupine).

Učitelj pripomore k večji kakovosti pouka in učenja, tako da:

- » sistematično, kontinuirano in načrtno pridobiva informacije o tem, kako dijak dosega učne cilje in usvaja standarde znanja;
- » ugotavlja in spodbuja razvoj raznolikega znanja – ne le vsebinskega, temveč tudi procesnega (tj. spretnosti in veščin), spremlja in spodbuja pa tudi razvijanje odnosnega znanja;
- » spodbuja dijaka, da dosega cilje na različnih taksonomskih ravneh oz. izkazuje znanje na različnih ravneh zahtevnosti;
- » spodbuja uporabo znanja za reševanje problemov, sklepanje, analiziranje, vrednotenje, argumentiranje itn.;
- » je naravnani na ugotavljanje napredka in dosežkov, pri čemer razume, da so pomanjkljivosti in napake zlasti priložnosti za nadaljnje učenje;
- » ugotavlja in analizira dijakovo razumevanje ter odpravlja vzroke za nerazumevanje in napačne predstave;
- » dijaka spodbuja in ga vključuje v premisleke o namenih učenja in kriterijih uspešnosti, po katerih vrednoti lastno učno uspešnost (samovrednotenje) in uspešnost vrstnikov (vrstniško vrednotenje);
- » dijaku sproti podaja kakovostne povratne informacije, ki vključujejo usmeritve za nadaljnje učenje.

Ko so dejavnosti prve faze (spremljanje in preverjanje znanja) ustrezno izpeljane, sledi druga faza, ocenjevanje znanja. Pri tem učitelj dijaku omogoči, da lahko v čim večji meri izkaže usvojeno znanje. To doseže tako, da ocenjuje znanje na različne načine, ki jih je dijak spoznal v procesu učenja. Pri tem upošteva potrebe dijaka, ki za uspešno učenje in izkazovanje znanja potrebuje prilagoditve.

Učitelj lahko ocenjuje samo znanje, ki je v katalogu znanj določeno s standardi znanja. Predmet ocenjevanja znanja niso vsi učni cilji, saj vsak cilj nima z njim povezanega specifičnega standarda znanja. Učitelj ne ocenjuje stališč, vrednot, navad, socialnih in čustvenih veščin ipd., čeprav so te zajete v ciljih v katalogu znanj in jih učitelj pri dijaku sistematično spodbuja, razvija in v okviru prve faze tudi spremlja.

Na podlagi standardov znanja in kriterijev uspešnosti učitelj, tudi v sodelovanju z drugimi učitelji, pripravi kriterije ocenjevanja in opisnike ter jih na ustrezen način predstavi dijaku. Če dijak v procesu učenja razume in uporablja kriterije uspešnosti, bo lažje razumel kriterije ocenjevanja.

Ugotovitve o doseganju standardov znanja, ki temeljijo na kriterijih ocenjevanja in opisnikih, se izrazijo v obliki ocene.

Učitelj z raznolikimi načini ocenjevanja omogoči izkazovanje raznoliškega znanja (védenje, spretnosti, veščine) na različnih ravneh. Zato poleg pisnih preizkusov znanja in ustnih odgovorov ocenjuje izdelke (pisne, likovne, tehnične, praktične in druge za predmet specifične) in izvedbo dejavnosti (govorne, gibalne, umetniške, eksperimentalne, praktične, multimedijske, demonstracije, nastope in druge za predmet specifične), s katerimi dijak izkaže svoje znanje.

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

Populacija dijakov, ki se vpisujejo v programe PSI, je zelo raznolika, pogosto tudi učno in motivacijsko zahtevna. Pri delu z neumetnostnimi in književnimi besedili, ki je pri predmetu slovenščina v ospredju po vsej vertikali, je ta heterogenost dijakov še bolj izrazita.

1. Razvijanje poklicnih in ključnih kompetenc pri predmetu slovenščina

Glavni cilj srednješolskega izobraževanja je usposobiti dijake za samostojno življenje, njihovo nadaljnje šolanje ali vključitev na trg dela. Veščine, ki jih dijak razvija pri razmišljujočem in kritičnem sprejemanju in tvorjenju raznovrstnih besedil pri predmetu slovenščina, pomembno vplivajo tudi na poklicno uspešnost. Omenjene veščine so zato ključni del t. i. poklicnih kompetenc, te pa so tesno povezane tudi s ključnimi kompetencami (cilji in standardi znanja v tem katalogu znanja so zato zapisani skupaj in ne za vsako domeno posebej).

Pri predmetu slovenščina je v ospredju razvijanje (kritične) sporazumevalne zmožnosti, znotraj katere so v kontekstu razvijanja poklicnih kompetenc še posebej pomembne naslednje zmožnosti:

- » zmožnost opazovanja jezikovnih pojavov v besedilih in povezovanja le-teh v smiselni pomen (sporočilo);
- » zmožnost razumevanja in interpretiranja enogovornih in dvogovornih besedil (vezanih za poklicno oz. strokovno področje), vključno z večkodnimi;
- » zmožnost sprejemanja in razumevanja književnih besedil ter (kritično ali poustvarjalno) odzivanje nanje (pri tem je zelo pomembno tudi branje za zabavo oz. motivacijsko branje);
- » zmožnost tvorjenja smiselnih besedil (tudi s pomočjo digitalne tehnologije), ki so koherentna, kohezivna, situacijsko ustrezna, informativna in skladna z namenom sporočanja;
- » zmožnost povzemanja in aktualizacije sprejetega (z jezikovnimi in nejezikovnimi kodi posredovanega) besedila;
- » zmožnost ubesedovanja raznolikih jezikovnih izbir pri sporočanju glede na raznolike komunikacijske okoliščine v vsakdanjih in poklicnih situacijah ter tudi širše;

» zmožnost pridobivanja informacij (jezikovnih in drugih) iz različnih virov ter izgrajevanja in izmenjave znanja, npr.: s sodelovalnim učenjem, izkušnjijskim učenjem, projektnim delom ob medpredmetnem povezovanju ipd.

Celostni pristop dela z neumetnostnimi besedili naj v čim večji meri temelji na dejavnostih iz resničnega življenja, izhajajoč iz vsakdanjih in poklicnih situacij (tj. avtentično učenje), in se povezuje z vsemi sporazumevalnimi dejavnostmi (poslušanjem, branjem, govorjenjem in pisanjem). Odločitev o tem, koliko časa bo namenjenega posamezni sporazumevalni dejavnosti, avtonomno sprejme učitelj. Učitelj naj dijaka strokovno usmerja tako, da bo ob sprejemanju in tvorjenju besedil pozoren tudi na okoliščine, v katerih nastajajo besedila, namene, ki jih imajo tvorci besedil, ter razne medije, prek katerih so besedila lahko posredovana. Pri tem naj dijak sistematično, dejavno, problemsko (poglobljeno) in procesno spoznava in usvaja značilnosti zlasti tistih besedilnih vrst, ki jih bo tvoril tudi sam.

Pomembno je tudi, da dijak spremlja svoj učni napredek pri delu z besedili in se nauči presojati uporabnost pridobljenega znanja in veščin, zato naj (ob vodenju učitelja) sistematično pridobiva tudi znanje o sporazumevalnih procesih in dejavnostih, besedilnih vrstah, jezikovnosistemskem znanju in strategijah, ki je še posebej uporabno zanj pri funkcionalni rabi slovenščine na poklicnem področju in pri vsakdanjem življenju (v ta namen lahko učitelj v pouk vključuje tudi izbirne teme in cilje, če želi). Ključno pri tem je, da učitelj na različne načine spodbuja motivacijo dijakov za branje (učinkovit način za to je npr. medpredmetno povezovanje), jih v celotnem procesu branja uči uporabljati različne bralne učne strategije (če je potrebno, ga tudi diferencira, individualizira ali personalizira) ter jih usmerja k razmislekom o lastnem bralnem procesu.

Metode dela naj poleg tvorbnih strategij vključujejo tudi usvajanje strategij bralnega razumevanja, tudi z uporabo informacijsko-komunikacijskih in spletnih jezikovnih tehnologij. Uporaba tehnologije v ta namen lahko pomeni novo kakovost pri učenju in izkazovanju učnih dosežkov le, ko se navezuje na sodobnejša pojmovanja učenja in poučevanja, ko se osredotoča na razvijanje višjih miselnih procesov, smiselnih za dijaka, in ko upošteva načela dobre poučevalne prakse. Učitelj naj v pouk z uporabo IKT smiselno vključi tudi ustrezna digitalna orodja, spletne jezikovne priročnike in različne kakovostne tiskane in digitalne vire.

Pri predmetu slovenščina dijak razvija tudi spretnosti in veščine, ki jih opredeljujejo področja skupnih ciljev (ter tako razvija ključne kompetence). Cilji področij skupnih ciljev niso navedeni posebej, ampak so vtakani v cilje predmeta slovenščina.

2. Spodbudno učno okolje v podporo učenju

Pouk ni samo intenzivni učni proces, ampak je tudi intenzivni komunikacijski proces. Učitelj naj učno okolje organizira tako, da bo zadovoljevalo skupne in različne potrebe dijakov. Dijaku naj poda jasno in razumljivo strukturo dela, izbere naj ustrezne oblike sodelovanja na vseh ravneh (dijak – dijak in dijak – učitelj) ter zagotovi vire pomoči in potrebne podpore.

Pomembno je, da se učitelj zaveda, da lahko že z organizacijo učnega okolja (s tem mislimo na fizično, socialno in didaktično učno okolje) in načinom komunikacije vpliva na motiviranost

dijakov za učenje (to je še posebej ključno pri motivacijsko zahtevnejših dijakih). Motivacija za učenje se izboljša tudi, ko se dijak počuti kompetenten za izvedbo tega, kar se od njega pričakuje, pri učenju pa je vztrajnejši, ko ga lahko sam nadzoruje (npr. z izbiro dejavnosti), osmišlja in pri tem doživlja pozitivna čustva. Učitelj naj zato poskrbi za to, da so učne dejavnosti za dijaka dobro opredeljene ter predstavljene z jasnimi cilji in razumljivimi navodili za delo. Med učenjem naj kontinuirano spremlja, kako dijak dosega učne cilje in usvaja standarde znanja oz. na kateri točki v procesu se trenutno nahaja. Glede na svoja opažanja naj prilagaja hitrost in način obravnave tem njegovemu razumevanju, ga spodbuja k refleksiji o močnih področjih pri sebi in drugih ter mu ob vnaprej postavljenih (opisnih) kriterijih omogoča, da ovrednoti svoje učne dosežke.

Pri oblikovanju spodbudnega učnega okolja pri predmetu slovenščina naj učitelj poleg navedenega upošteva tudi:

- » da z različnimi didaktičnimi pristopi (npr.: učenjem učenja, formativnim spremljanjem, sodelovalnimi oblikami dela, projektnim pristopom, avtentičnimi problemskimi situacijami ipd.) ter medpredmetnim povezovanjem krepi zmožnosti dijakov za soočanje z negotovostjo in kompleksnostjo, ki od njih terjajo proaktivno miselno naravnost;
- » da s problemskimi nalogami pri delu z besedilo na različne načine krepi zmožnost preoblikovanja idej v dejanja, npr.: spodbuja dijake pri delu v skupinah, pri katerih si delijo vloge ter komunicirajo, vključuje naloge, ki od dijakov zahtevajo ustvarjalno mišljenje ter jih spodbuja k reflektiranju lastnih odločitev in vrednotenju rezultatov, kar krepi njihovo odgovornost in prilagodljivost;
- » da usmerja pozornost dijakov na upoštevanje različnih perspektiv in raznolikosti med njimi, s čimer krepi vključujočo skupnost ter prispeva k dobri razredni in šolski klimi;
- » da učiteljev način vodenja razreda vključuje kombinacijo spodbudnosti in odločnosti, kar dijake spodbuja k odgovornosti, samostojnosti in samouravnavanju;
- » da dijakom omogoča priložnosti za odmor z gibanjem (npr. z minutami za zdravje ali kratkimi aktivnostmi za ozaveščanje, umirjanje, zbranost, sproščanje, povezovanje, refleksijo ipd.); s tem prispeva k zdravemu telesnemu in duševnemu razvoju ter k boljšemu splošnemu počutju dijakov.

3. Ključni poudarki dobre poučevalne prakse

Da bo pouk slovenščine čim bolj prilagojen zanimanju in potrebam dijakov, je treba upoštevati načela dobre poučevalne prakse. Pri tem je zelo pomembno, da učitelj ohranja realno visoka pričakovanja do dijaka v zvezi z izkazovanjem učnih dosežkov. Poučevanje naj krepi zaupanje dijakov v lastno sposobnost učenja slovenščine in jih spodbuja k samozavestni uporabi jezikovnega znanja v vsakodnevni in poklicni situaciji. Upošteva naj tudi njihova zanimanja v povezavi s strokovnim področjem, saj to povečuje motivacijo za učenje, hkrati pa jih usmerja k razmislekom o kariernih ciljih in ambicijah.

Pri slovenščini naj prevladujejo aktivne oblike učenja, ki dijaku omogočajo, da se uči na njemu najustreznejši način in pri tem razvija vse štiri sporazumevalne dejavnosti: poslušanje, govorjenje, branje in pisanje. Tradicionalne oblike poučevanja (npr. frontalni pouk) naj bodo smiselno uravnotežene s sodobnimi metodami poučevanja in učenja, kar učitelj dosega tako, da:

- » omogoča na dijaka osredinjen pouk, izhaja iz njegovega predznanja, močnih področij in zanimanj, hkrati pa se zaveda tudi njegovih morebitnih učnih primanjkljajev in ovir pri učenju;
- » omogoča dijaku, da se aktivno vključuje v pouk, prevzema odgovornost za svoje učenje ter se zaveda procesa učenja in ga samoregulira;
- » izkazuje veliko občutljivost za individualne razlike med dijaki;
- » oblikuje ustrezne učne izkušnje za vsakega dijaka tako, da skrbi za diferenciacijo in individualizacijo učnih dejavnosti;
- » zagotavlja potrebne prilagoditve in formativne povratne informacije, ki podpirajo učenje dijaka in motiviranost za učenje, ga podpirajo pri izboljševanju učnih dosežkov in pri samostojnem učenju;
- » upošteva socialno naravo učenja, zato omogoča dijakom raznolike oblike sodelovalnega učenja ter
- » z medpredmetnim povezovanjem znanja pomaga dijaku osmišljati in povezovati znanje, ki ga dijak pridobiva v šoli in zunaj nje.

Pri načrtovanju dejavnosti za delo z besedili naj učitelj avtonomno izbira vrstni red obravnave (obveznih in izbirnih) ciljev s smiselnim prepletanjem tem s področja jezika in književnosti ter pri tem sledi didaktičnim priporočilom za teme in skupine ciljev. Učitelj naj pouk notranje diferencira in individualizira, ko je potrebno, npr. s skupinsko učno obliko tako, da oblikuje dejavnosti za skupinsko delo za dve ali tri ravni zahtevnosti glede na standarde znanja.

4. Splošne usmeritve za načrtovanje pouka slovenščine pri delu z besedili

Didaktično priporočljiva sistema za delo z neumetnostnimi besedili pri jezikovnem pouku sta predvsem celostni pouk in projektno učno delo, pri književnem pouku pa metoda šolske interpretacije besedila, ob kateri lahko učitelj uporabi tudi katero drugo metodo, npr.: metodo skupnega branja, metodo učne verige idr. Učitelj naj spodbuja dijaka k dejavnemu in problemskemu spoznavanju različnih vrst besedil; temu so namenjene teme *Sporazumevanje in besedilo*, *Motivacijsko branje* ter *Književnost kot besedna umetnost v prostoru in času*.

Pogoj za dobro opravljeno pedagoško delo je dobro načrtovanje. Če je premišljeno in dovolj operativno, učitelju olajša izvajanje učnega procesa in nastavi izhodišča za ugotavljanje doseženega. Nekateri ključni razmisleki za učitelja pred izvedbo dejavnosti za delo z besedili so, npr.:

- » Katere zmožnosti (cilje) dijak razvija z načrtovano dejavnostjo pri obravnavi tega besedila?

- » Kakšna je taksonomska zahtevnost dejavnosti, ki jo načrtujem za dijaka?
- » Katero predznanje mora imeti dijak, da bo uspešen?
- » Katere vidike načrtovane dejavnosti je smiselno diferencirati in individualizirati?
- » S katerimi strategijami naj usmerjam dijaka pri učenju?
- » Kako lahko vključim tudi sodelovalno učenje?
- » Katera gradiva in pripomočke bo dijak potreboval pri učenju?
- » S katerimi vprašanji naj ob koncu dejavnosti spodbudim samorefleksijo dijakov o naučenem?
- » Kateri dokazi o učenju bodo nastajali v procesu učenja in kaj ta povedo o izkazanem znanju dijakov? So ti raznoliki?
- » Kako bom vrednotil izkazano znanje dijaka?

Učitelj naj dijaka pri predmetu slovenščina spodbuja k branju različnih vrst besedil. Pri izbiri besedil naj ima v mislih njegov bralni razvoj in prepričanja o lastni samoučinkovitosti pri (samostojnem ali vodenem) delu z besedili. Pomembni kriteriji za izbor neumetnostnega besedila so aktualnost, zanimivost in ustreznost za dijaka, pri književnem besedilu pa tudi dijakov literarni okus. V katalogu znanja smo oblikovali temo *Motivacijsko branje* s priporočilnim seznamom za branje za dijake, s katero želimo izpostaviti zavedanje o pomembnosti branja za poklic, osebni razvoj, literarnoestetsko doživetje in vseživljenjsko učenje.

5. Učna diferenciacija in individualizacija

Pojem učne diferenciacije se pogosto povezuje z učno individualizacijo. Pri učni diferenciaciji gre predvsem za organizacijo pouka, s katero učitelj prilagaja poučevanje potrebam in zmožnostim posameznih dijakov, medtem kot je učna individualizacija v prvi vrsti didaktično načelo, ki upošteva individualne razlike med dijaki (glede na osebna zanimanja, močna področja ipd.) in pri poučevanju izhaja iz njih.

Če želimo, da dijak optimalno napreduje, je treba učni proces sproti prilagajati. Bolj kot učitelj pozna dijaka, bolj lahko prilagodi pouk njegovim potrebam in značilnostim. Učitelj lahko pouk diferencira in/ali individualizira na različne načine, npr.: s prilagajanjem vsebine, s prilagajanjem učnega procesa, s prilagajanjem izdelkov in s prilagajanjem učnega okolja. Navajamo nekaj primerov:

- » dijak ima možnost izbire različnih učnih pripomočkov oz. tehnologije za dosego učnega cilja;
- » dijak pri skupinskem delu izbere skupino glede na vsebino dejavnosti in raven zahtevnosti ali dela individualno;
- » učitelj lahko zainteresiranemu dijaku ponudi dodatno projektno nalogo ipd.

Dijak, čigar slovenščina ni njegova materinščina, potrebuje individualizirano podporo na več ravneh, da bo učni jezik (slovenščino) obvladal v tolikšni meri, da bo lahko razumel učiteljevo razlago, sledil pogovorom med poukom in se vanje vključeval, da bo razumel informacije v učnih gradivih in se iz njih učil ter tvoril razumljiva in oblikovno ter vsebinsko ustrezna besedila. Pri tem je pomembno tudi, da ga vsak učitelj (ne samo učitelj slovenist) podpre tudi pri usvajanju vsakdanjih sporazumevalnih vzorcev, da bo znal sodelovati pri neformalni interakciji s sošolci. Pri nudenju strokovne podpore dijaku priseljencu naj učitelj sledi didaktičnim načelom pri poučevanju slovenščine kot drugega/tujega jezika in ga spodbudi, da se bo vključil tudi v začetno učenje slovenščine kot drugega/tujega jezika.

6. Medpredmetno povezovanje

Učitelj naj pri načrtovanju pouka slovenščine išče tudi možnosti za povezovanje z drugimi predmeti, zlasti s strokovnimi (kot projektno delo, problemski pouk idr.). Tako bo pouk slovenščine za dijaka še bolj življenjski in osmišljen ter njegovo znanje posledično trajnejše in bolj uporabno. Učitelji splošnoizobraževalnih predmetov in strokovnih predmetov/modulov naj zato nekatere učne ure načrtujejo in izvajajo skupaj (npr. pri obravnavi strokovnih besedil). Dejavnosti naj pripravijo na več ravneh zahtevnosti in omogočijo, da jih dijak izbira glede na interes in zmožnosti.

7. Vrednotenje znanja

Pri vrednotenju znanja igrajo pomembno vlogo učiteljevi pristopi pri izvajanju pouka, pri čemer so učenje, poučevanje in vrednotenje znanja tesno povezani. Z vrednotenjem znanja učitelj sporoča dijaku, katero znanje je pomembno in v kaj je v procesu učenja vredno vložiti največ energije in časa. Spremlja in preverja naj usvajanje vsebinskih in procesnih znanj, ki so skladna z učnimi cilji, ocenjuje pa samo tisto, kar je določeno v standardih znanja. Učitelj naj ocenjuje znanje dijaka tako, kot je poučeval, uporablja naj dijaku znane oblike in načine.

Ker besedila pri predmetu slovenščina obravnavamo celostno, so ustrezni načini vrednotenja znanja tisti, ki omogočajo celostno povezovanje znanja, praviloma na višjih taksonomskih ravneh. Poleg klasičnih pisnih in ustnih preverjanj naj vrednotenje vključuje tudi raznolike načine izkazovanja znanja. Podrobnosti v zvezi s tem so navedene pri skupinah ciljev v razdelku *Priporočeni načini izkazovanja znanja*.

Pri vrednotenju znanja naj učitelj uporablja (opisne) kriterije, ki se navezujejo na različne vidike znanja in spretnosti glede na cilje in standarde znanja. Tako učitelj kvalitativno presoja razsežnosti usvojenega znanja in pomaga dijaku razumeti, kaj se od njega pričakuje. Kriteriji ocenjevanja znanja morajo biti jasni in predstavljeni dijaku že na začetku učnega procesa. Ko učitelj vnaprej premisli in opredeli kriterije, posreduje dijaku jasno sporočilo, da se je v procesu učenja treba zavestno in načrtno osredotočati na urjenje in spremljanje napredka tudi na teh področjih.

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILO

OBVEZNO

OPIS TEME

V okviru teme *Sporazumevanje in besedilo*, ki je ključna za dober pouk slovenskega jezika, dijak uzavešča in nadgrajuje znanje s področja besedilnih vrst (ki jih je spoznal v srednjem poklicnem izobraževanju), besedilnih skupin, besediloslovja ter sprejemanja, razumevanja in tvorjenja neumetnostnih besedil nasploh, pri čemer utrjuje in nadgrajuje značilnosti ustreznega in uspešnega sporazumevanja ter s tem razvija svojo (kritično) sporazumevalno zmožnost, v povezavi z njo pa tudi besediloslovno, metajezikovno, skladenjsko, oblikoslovno in besedoslovno zmožnost.

Obravnava neumetnostnih besedil naj se navezuje na vse predmete v šoli (npr. kot medpredmetno povezovanje), naj bodo pa tudi povezana s poklicnim področjem, za katerega se dijak izobražuje, kjer je to mogoče.

Izbira neumetnostnih besedil naj bo vezana tudi na področja skupnih ciljev, saj ta podpirajo dijaka pri pridobivanju znanja ter razvijanju spretnosti in stališč za samostojno, odgovorno, ustvarjalno, inovativno in humano delovanje v družbi prihodnosti. Veliko priložnosti za obravnavo pri pouku ponuja področje trajnostnega razvoja, ki se lahko obravnavajo znotraj vseh predmetov in medpredmetno tako, da učitelj v pouk vključuje naslednje teme: podnebne spremembe, varstvo okolja in narave, pomen biodiverzitete, smotrna poraba energetskega virov, trajnostna proizvodnja in potrošnja, družbene neenakosti, migracije in integracija, mobilnost ter razvoj mest in prometa, medgeneracijska(ne)solidarnost, zdrav način življenja in dobro počutje, trajnostno kmetijstvo in hrana, demokracija in človekove pravice, kulturna raznolikost, strpnost in inkluzija, družbena (ne)pravičnost, moralni odnos do živali in okolja ipd. Tako aktualizira jezikovni pouk in dijaku omogoča razvijanje (kritične) sporazumevalne zmožnosti.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Tema se povezuje s temama *Slovenščina v digitalnem okolju* ter *Jezikovni sistem in njegova vloga* v tem katalogu znanja.

Dijak naj ob primerih besedil spozna, da so besedilne vrste, ki se jih uči pri pouku, predvsem orientacija za čim bolj ustrezno tvorjenje besedil v vsakdanjem življenju. Spozna naj tudi, da se z elektronsko komunikacijo iz dneva v dan spreminjajo tudi nekatere značilnosti besedilnih vrst in da se mora temu sproti prilagajati, zato naj razume svoje poznavanje besedilnih vrst bolj kot

pripomoček za lažje in učinkovitejše sporazumevanje, ne pa kot obvezni predpis. Pri načrtovanju pouka naj učitelj upošteva predznanje, ki ga je dijak pridobil v srednjem poklicnem izobraževanju.

I. OBVEZNE BESEDILNE VRSTE:

Dijak sprejema, razčlenjuje, izkazuje razumevanje in kritično vrednoti spodaj navedene besedilne vrste (med njimi so tudi besedilne vrste, ki so povezane s stroko/poklicem). Značilnosti vsake besedilne vrste se ne uči izolirano, prav tako ne doživlja vsake besedilne vrste ločeno od drugih, ampak naj jih postopoma povezuje v besedilne skupine:

a) S področja opisa in opisovanja so to življenjepis v različnih oblikah, opis kraja, poklica, športa, predmeta, postopka (navodilo za strokovno delo, navodilo za uporabo ipd.).

b) S področja argumentacije so to oglaševalska besedila (npr. brošure, katalogi in druga promocijska gradiva, ki predstavljajo izdelke ali storitve), predstavitev dogodka in svojega mnenja o njem, komentarji o različnih temah (tudi s področja stroke).

c) S področja razlaganja sta to razlaga in definicija pojma (tudi terminologije s strokovnega področja).

č) S področja pripovedovanja so to različne vrste pripovedi (npr. o doživetjih, o življenju osebe).

d) S področja medijskih besedil so to novica, (strokovno) poročilo, intervju (s strokovnjakom).

e) S področja uradovnih besedil so to obrazci in sezname različnih vrst.

f) Dijak pozna tudi besedila, ki so hkrati dejanje: vabilo, opravičilo, prošnja, zahvala, pritožba, nasvet strokovnjaka (npr. s poklicnega področja).

g) Od govorjenih besedil opravi govorni nastop (referat) in pozna vse vrste pogovorov - tudi v digitalnem okolju ^{SC} (4.2.1.1).

Dijak naj sprejema (bere in posluša), razčlenjuje in vrednoti tudi besedila, ki ne ustrezajo zakonitostim ene same besedilne vrste, npr.: reportaže, strokovne članke, kakovostne avdio- in videoposnetke ter druge spletne vsebine, ki obravnavajo aktualne teme v poklicu (npr. spletne seminarje/webinarje, razlagalne videoposnetke, podkaste, kratke predstavitve (poslovne) ideje/pitch ipd.). V ta namen naj učitelj vključuje v pouk tudi dve digitalni kompetenci s področja informacijske pismenosti:

» brskanje, iskanje, filtriranje podatkov, informacij in drugih vsebin (^{SC} (4.1.1.1) več na povezavi HYPERLINK "<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qdfrqn>" <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qdfrqn>) in

» vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin (^{SC} (4.1.2.1) več na povezavi HYPERLINK "<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f2l5v89>" <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f2l5v89>).

Pri načrtovanju dela s kompleksnejšimi besedili (npr. s področja trajnostnega razvoja ipd.) je ključno, da učitelj izbere ustrezna besedila, ki so prilagojena starosti, interesom in recepcijski zmožnosti dijakov, in (če je mogoče) tudi poklicu, za katerega se dijak izobražuje. Ko je besedilo

ustrezno, je dijak bolj motiviran za sprejemanje besedila. Ob tem učinkoviteje usvaja značilnosti besedilnih vrst ter razvija svojo (kritično) sporazumevalno zmožnost pri poklicnem delovanju in tudi širše. Ob tem naj čim pogosteje razmišljajo tudi o pomenu bralne pismenosti za oblikovanje identitete in delovanje v družbi.

II. IZBIRNE BESEDILNE VRSTE:

» sožalje

» zapisnik

» anketa

» potopis

» razlaga naravnega pojava

» opis živali, opis rastline, opis življenja vrstnikov ali drugih oseb

SC (1.1.5.1) SC (3.3.3.1) SC (5.2.2.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Dijak razvija svojo (kritično) sporazumevalno zmožnost tako, da ponovi in nadgradi svoje znanje:

- posluša (in gleda) oz. bere dialoška in monološka besedila, jih razčlenjuje, povzema, primerja, doživlja in vrednoti ter utemeljuje svoje mnenje – pri tem spoznava, da dejavnosti pred poslušanjem oz. branjem, med njim in po njem pomembno vplivajo na njegovo razumevanje in vrednotenje besedila;
- usvaja temeljne strategije poslušanja oz. branja ter prepoznava zgradbene in jezikovne značilnosti tistih vrst besedil, ki jih bo tudi tvoril;
- se pogovarja, govorno nastopa, piše dopise in monološka besedila – pri tem se navaja na to, da se je na tvorjenje besedila treba pripraviti in da je treba upoštevati naslovnika in druge okoliščine ter obvladati temo, o kateri se sporoča, poimenovalne možnosti in zakonitosti jezika, v katerem se sporoča, in zgradbene in jezikovne značilnosti dane besedilne vrste ipd.; SC (5.3.4.1)
- kritično opazuje svoje sporazumevanje in sporazumevanje drugih, ga vrednoti in utemelji svoje mnenje; če je potrebno, predlaga izboljšave in utemelji svoje predloge; SC (5.3.5.2)
- dejavno in problemsko razvija temeljne gradnike sporazumevalne zmožnosti, tj. jezikovno (poimenovalno, skladenjsko, pravorečno, pravopisno), slogovno in metajezikovno zmožnost ter se zaveda vloge vseh zmožnosti pri izboljšanju svojega sporazumevanja.

Izbira neumetnostnega besedila s poklicnega področja za obravnavo pri pouku

Pri izbiri neumetnostnih besedil s poklicnega področja priporočamo tudi tista, ki se hkrati navezujejo na teme, povezane s trajnostnim razvojem. Pri izbiri naj učitelj upošteva naslednje kriterije:

1. Aktualnost teme

Besedilo naj obravnava aktualne teme trajnostnega razvoja za dijaka, tudi z vidika poklica, za katerega se izobražuje.

2. Prilagojenost recepcijski zmožnosti dijakov in predznanju

3. Verodostojnost navedenih informacij

Besedilo naj temelji na zanesljivih in preverjenih (digitalnih ali tiskanih) virih.

4. Spodbujanje kritičnega mišljenja

Besedilo naj spodbuja dijaka k razmišljanju, analizi in vrednotenju informacij.

5. Povezava z lokalnim okoljem

Če je mogoče, naj se besedilo navezuje na lokalno okolje, da ga dijak lahko lažje poveže z lastno izkušnjo.

Priporočamo, da učitelj poveže obravnavo besedila s poklicnega področja in trajnostnega razvoja tudi s temo *Motivacijsko branje* ali medpredmetno.

BESEDILO, BESEDILNE VRSTE, BESEDILNE SKUPINE

CILJI

Dijak:

O: dejavno in problemsko spoznava lastnosti posameznih vrst neumetnostnih besedil iz tega kataloga znanja.

SC (1.1.1.1 | 2.2.2.1 | 2.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razvrsti besedilo glede na vrsto; pri tem uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- » razčleni, tvori in ovrednoti obvezne besedilne vrste;
- » v besedilu prepozna in predstavi namen besedila ter njegov vpliv na zvrstnost in formalnost;
- » na podlagi znanih besedilnih vrst razčleni in kritično ovrednoti tudi besedila, ki vsebujejo značilnosti več besedilnih vrst.

TERMINI

◦ praktičnosporazumevalno besedilo ◦ medijsko besedilo ◦ objektivno besedilo ◦ subjektivno besedilo ◦ življenjepis ◦ opis ◦ oglaševalsko besedilo ◦ definicija pojma ◦ pripoved
 ◦ medijsko besedilo ◦ (strokovno) poročilo ◦ intervju ◦ nasvet (strokovnjaka) ◦ reportaža
 ◦ referat ◦ formalno besedilo ◦ neformalno besedilo ◦ književno/umetnostno besedilo
 ◦ neumetnostno besedilo ◦ strokovno besedilo ◦ znanstveno besedilo ◦ poljudnoznanstveno besedilo
 ◦ uradno besedilo ◦ uradno besedilo ◦ objektivno besedilo ◦ subjektivno besedilo

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj naj dijaka usmerja, da dejavno spoznava pomembne značilnosti posamezne besedilne vrste. Dijak se ne uči značilnosti vsake besedilne vrste izolirano, prav tako ne doživlja vsake besedilne vrste ločeno od drugih, ampak naj postopoma povezuje besedilne vrste v besedilne skupine. Ne priporočamo učenja značilnosti besedilnih vrst na pamet, ampak priporočamo zlasti učenje s samostojnim tvorjenjem besedilnih vrst.

Pri problemski obravnavi besedilnih vrst naj učitelj usmerja dijaka k opazovanju in kritičnemu sprejemanju kompleksnejših neumetnostnih besedil, ki vsebujejo značilnosti več besedilnih vrst.

Navodila za pisanje učitelj zastavlja čim bolj življenjsko, povezana naj bodo tudi s strokovnim področjem, za katerega se dijak izobražuje. Ob ustreznih navodilih lahko dijak na primer (govorno ali pisno):

- » opiše najljubšega športnika, vzornika ipd.;
- » predstavi razstavo o temi s poklicnega področja;
- » pripoveduje o življenju znane osebe;
- » tvori intervju z osebo s poklicnega področja;
- » tvori potopis o svojem potovanju;
- » tvori vabilo ravnatelju na predstavitev projekta;
- » tvori osebni pogovor s prijateljem ipd.

Dijak lahko na podlagi sprejetega besedila s poklicnega področja kritično presoja tudi informacije in poglede skozi perspektivo trajnostnega razvoja, kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo, vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne scenarije na poklicnem področju, za katerega se izobražuje, tako da:

- » razčleni sprejeto besedilo z vidika avtorjevega namena sporočanja; pri tem razlikuje tudi med dejstvi in mnenji (tvori podrobno ali strnjeno obnovo);
- » vrednoti različne poglede na trajnostni razvoj, ki so predstavljeni v sprejetem besedilu (tvori komentar);
- » oblikuje scenarije za trajnostno prihodnost na poklicnem področju, za katerega se izobražuje, in jih predstavi sošolcem (tvori predstavitev, npr. v obliki plakata ali z uporabo digitalne aplikacije);
- » razpravlja o svoji odgovornosti in vplivu lastnih vrednot na trajnostno delovanje v vsakdanjem življenju (sodeluje v pogovoru ali razpravi);
- » razišče, kakšna je vloga jezika pri promociji trajnostnega razvoja (npr. v medijskih besedilih in reklamah) v različnih družbenih kontekstih (tvori referat) ipd.

Nekatere besedilne vrste dijak spozna tudi pri tujem jeziku, zato je treba skrbeti za letno načrtovanje medpredmetnega povezovanja, da ne prihaja do podvajanj, obenem pa moramo biti pozorni na razlike pri zapisu besedilnih vrst.

SC (2.1.1.1)

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak izkazuje usvojeno znanje tako, da praktično zapisuje različne besedilne vrste (tudi kompleksnejše). Področje ponuja tudi možnost projektne dela ali dela v skupinah, dijaki si lahko na zapise dajo povratne informacije, zapise dopolnjujejo in tako utrjujejo usvojeno znanje.

OPISNI KRITERIJI

Razvijanje zmožnosti razumevanja besedil:

- » organiziranje podatkov iz besedil
- » sklepanje iz besedila in razbiranje bistva
- » povzemanje besedil
- » povezovanje besednih in nebesednih/slikovnih delov v besedilu
- » celostno branje večkodnih besedil

Besedišče:

- » izkazovanje razumevanja pomena besed pri sprejemanju in tvorjenju besedil
- » uporaba tiskanih in digitalnih jezikovnih virov (priročnikov, portalov itd.)

Razvijanje zmožnosti kritičnega branja:

- » prepoznavanje, presojanje, vrednotenje podatkov, dejstev in stališč v besedilih
- » presojanje in vrednotenje avtorjevega načina pisanja
- » oblikovanje lastnega mnenja o besedilih z utemeljevanjem
- » presojanje (vrednotenje) besedil glede na dane kriterije
- » postavljanje kriterijev za kritično vrednotenje besedil
- » kritična uporaba virov

BESEDILOSLOVJE TER SPREJEMANJE, RAZUMEVANJE IN TVORJENJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL

CILJI

Dijak:

- : dejavno in problemsko spozna besediloslovje slovenskega jezika ter njegovo vlogo pri tvorjenju in sprejemanju enogovornih in dvogovornih besedil;
- : dejavno in problemsko razvija zmožnost sprejemanja, razumevanja, tvorjenja in vrednotenja neumetnostnih besedil (tudi večkodnih) ob upoštevanju dejavnikov sporazumevanja (vključno s poklicnimi okoliščinami in specifikami digitalnih okolij), jezikovnih in nejezikovnih kodov ter lastnosti posameznih besedilnih vrst;
SC (3.3.4.3 | 5.3.5.3)
- : kritično vrednoti informacije v različnih vrstah sprejetih neumetnostnih besedil;
- : uporablja strategije za sprejemanje in tvorjenje neumetnostnih besedil;
SC (3.1.4.2)
- : uporablja tiskane in druge informacijske vire;
SC (4.1.1.1)
- : vrednoti svojo zmožnost sprejemanja, razumevanja in tvorjenja besedil ter na podlagi povratnih informacij načrtuje, kako bi jo izboljšal.
SC (3.1.3.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

prepozna, poimenuje in določi dejavnike sporazumevanja; pri tem uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja;

- » **prepozna in uporabi slogovne postopke (načine razvijanja teme);**
- » primerja dano vrsto neumetnostnega besedila z drugimi vrstami besedil ter predstavi njihove podobnosti in razlike;
- » **v neumetnostnem besedilu poimenuje in predstavi temo besedila, poišče ključne besede/besedne zveze in povzame bistvene podatke;**
- » **prepozna** in razčleni **jezikovne in nejezikovne znake** ter predstavi njihovo součinkovanje pri ustvarjanju besedilnega pomena;
- » **podatke iz sprejetega neumetnostnega besedila s poklicnega področja** (ali iz več besedil) **razvrsti**, primerja, interpretira in kritično ovrednoti s pomočjo ustreznih strategij;

- » v tiskanih in spletnih jezikovnih priročnikih/virih poišče razlago manj znanih besed (tudi strokovne terminologije);
- » prepozna vrsto in strukturo neumetnostnega besedila s poklicnega področja ter jo poveže s sporočevalčevim namenom in temo;
- » pri tvorjenju neumetnostnih besedil uporablja prvine navezovanja in napovedovanja ter pri tem upošteva namen, naslovnika in okoliščine;
- » pri pisnem tvorjenju neumetnostnega besedila upošteva uvod, jedro, zaključek, členitev na odstavke (smiselno glede na besedilno vrsto);
- » na podlagi poznavanja vrst odvisnih stavkov in priredij določi pomenska razmerja med povedmi: vezalno, protivno, časovno, vzročno, posledično, pojasnjevalno, namerno, pogojno;
- » vrednoti zanimivost, verodostojnost in aktualnost sprejetega neumetnostnega besedila s poklicnega področja ter utemelji svoje mnenje;
- » vrednoti razumljivost, zgradbeno ustreznost, jezikovno ustreznost in pravilnost tvorjenega besedila s poklicnega področja, utemelji svoje mnenje in predlaga izboljšave;
- » prireja isto besedilo za razne naslovnike in glede na različne okoliščine ter pojasni svoje priredbe.

TERMINI

- namen besedila ◦ tema besedila ◦ pripovedovanje ◦ opisovanje ◦ razlaganje
- utemeljevanje/argumentacija ◦ dejavniki sporazumevanja: udeleženci: tvorec [/avtor/sporočevalec/pisec], prejemnik [/naslovnik], soudeleženec [/sogovorec], okoliščine: kraj (nastanka/objave), čas (nastanka/objave) ◦ sporočevalčev namen ◦ jezikovni in nejezikovni znak (besedne in nebesedne prvine) ◦ navezovanje ◦ napovedovanje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija zmožnost tvorjenja in sprejemanja (večkodnih*) besedil s sprejemanjem in tvorjenjem besedil. Pred tvorjenjem besedila razmišlja o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste; med tvorjenjem pa izbira okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce, znake ipd. Pri tem uporablja bralne strategije ter sproti spremlja in vrednoti svoj učni napredek na tem področju.

Dijak razvija zmožnost sprejemanja in tvorjenja (večkodnih*) besedil zlasti tako, da:

- » opazuje, razume, presoja tvorbo in sprejemanje besedil;
- » spoznava načine vezanja pomenskih enot v besedilu;
- » opazuje dejavnike sporazumevanja v besedilu;

- » prenaša znanje s področja skladnje povedi tudi na raven besedila in opazuje pomenska razmerja med povedmi na podlagi poznavanja odvisnih stavkov in priredij;
- » opazuje in predstavi, kako lahko tvorec besedila izraža svoj namen posredno in neposredno;
- » spozna in utrjuje metajezikovno znanje o besediloslovju in se strokovno izraža o besedilih, ki jih sprejema in tvori;
- » sprejema in tvori besedila z elementi več besedilnih vrst;
- » v posameznih delih prebranega umetnostnega besedila prepozna značilnosti obravnavanega neumetnostnega besedila, predstavi posebnosti umetnostnega besedila, razloge zanje in njihov učinek na bralca;
- » v povezavi z znanjem besedoslovja sopomenkam iz besedila določi slogovno vrednost in pove, v katerih okoliščinah bi lahko uporabil slogovno zaznamovane, v katerih pa nezaznamovane besede;
- » spozna, da za sprejemanje besedila ni vseeno, kje je določeno besedilo objavljeno ali kakšna je družbena vloga udeležencev sporazumevanja ipd.

Dijak razvija zmožnost pogovarjanja, dopisovanja, tvorjenja in kritičnega sprejemanja enogovornih besedil tako, da smiselno nadgrajuje načine obravnave besedila na podlagi predznanja iz srednjega poklicnega izobraževanja.

Dijak tvori okoliščinam (dejavnikom) ustrezna enogovorna in dvogovorna besedila tako, da govorno nastopa oz. piše, po govornem nastopu oz. po pisanju pa vrednoti svojo zmožnost govornega nastopanja oz. pisanja besedil ter na podlagi povratnih informacij načrtuje, kako bi jo izboljšal.

Uporaba bralnih strategij pri sprejemanju neumetnostnih besedil

Bralne strategije, ki jih še posebej priporočamo pri sprejemanju besedil, so:

1. Strategije za določanje bistva

Po sprejemanju besedila naj dijak najprej poišče ključne povedi. Primerna vprašanja za spodbujanje iskanja bistva so npr.:

- O čem ali o kom govori besedilo?
- Kateri so glavni, ključni, najpomembnejši pojmi?
- Kaj je sporočilo tega besedila?

2. Strategije za določanje podrobnosti

Besedilo sestavljajo različne informacije, nekatere so pomembnejše od drugih. Podrobnosti v besedilu pojasnjujejo ali podpirajo glavni namen. Vprašanja, ki spodbujajo iskanje podrobnosti,

so npr.:

- S katerimi podatki je dopolnjena glavna misel v besedilu? Iz česa jo razbereš?
- S čim je podrobneje pojasnjeno/podprto sporočilo besedila?
- Iz katerih jezikovnih sredstev v besedilu lahko sklepamo o njegovem namenu?

3. Strategije za prikazovanje hierarhičnih in logičnih razmerij

Podrobnosti v besedilu in odnose s sporočilom besedila kot celote lahko prikažemo z različnimi grafičnimi ponazoritvami. Najpogostejše oblike grafičnih ponazoritev so:

- pojmovne mreže, ki prikazujejo povezave med pojmi v besedilu;
- miselni vzorci kot posebna oblika pojmovnih mrež;
- drugi grafični prikazi, ki predstavljajo shematski prikaz bistva in pripadajočih pojmov (preglednice ipd.).

4. Strategije za širjenje besedišča

Razumevanje besed in besednih zvez v besedilu in pomenskih razmerij med njimi ter sklepanje o njihovem pomenu iz sobesedila omogočata dijaku boljše razumevanje besedila kot celote, olajšuje vključevanje novih informacij v njihovo predznanje ter omogočata lažje presojanje in vrednotenje informacij. Pri tem lahko dijak uporabi pojmovne mreže, npr.:

- izbere besede/besedne zveze, ki se povezujejo z določeno temo, vsebino, vrsto besedila itd. Nato spodbudi dijaka, da zapiše čim več besed/pojmov, ki so v kakršni koli zvezi z izbrano besedo;
- vse zapisane besede/pojme dijak združi v pojmovne skupine po dogovorjenih kriterijih (vrstah besed, oblikah, pomenskih razmerjih itd.) in jih poveže v širše povezave, npr. glede na slogovno ustreznost;
- nove besede in besedne zveze poveže z že znanimi;
- po potrebi si pomaga z jezikovnimi svetovalnicami in slovarji v knjižni ali elektronski obliki.

5. Strategije kritičnega sprejemanja neumetnostnega besedila s poudarkom na razlikovanju dejstev od stališč/mnenj

Razmišljajoče in kritično sprejemanje raznovrstnih neumetnostnih besedil je pomemben cilj pouka slovenščine po vsej vertikali. Kritično odzivanje spodbujamo, npr. z naslednjimi vprašanji:

- Kaj iz besedila lahko izvemo ali sklepamo o avtorju besedila? Iz česa v besedilu je mogoče sklepati, ali je tvorec/avtor besedila strokovnjak na svojem področju ali ne?
- Ali lahko v besedilu navedene podatke preverimo?
- Je v besedilu navedeno, kako so bili podatki zbrani?
- Iz česa lahko sklepamo, ali so navedeni primeri resnični in ustrezni?
- Kateri namen je mogoče prepoznati v besedilu? Je izražen neposredno ali je prikrit?
- Kako lahko v besedilu ločimo dejstva od mnenj in stališč? ipd.

Vrednotenje jezikovnih in pravopisnih napak pri tvorjenju besedil

Učitelj naj dijaka spodbuja k tvorjenju raznolikih besedil; pri tem naj slovnične in pravopisne napake razume kot priložnosti za učenje. Ključno je, da se dijak zaveda, da so napake naravni del učnega procesa in pomemben korak k izboljšanju jezikovnega znanja (to naj učitelj upošteva tudi pri vrednotenju). Učitelj naj popravlja samo tiste slovnične in pravopisne napake, ki jih je že obravnaval pri pouku (oziroma preveril predznanje), in v odvisnosti od vsakokratne dijakove jezikovne ravni znanja. Učitelj naj povratne informacije o napakah pri tvorjenju prilagodi dijakovim individualnim potrebam in zmožnostim. Namesto splošnih komentarjev naj mu poda konkretne in konstruktivne povratne informacije, ki mu bodo pomagale razumeti, kako lahko napako popravi.

Spremljanje in vrednotenje učnega napredka pri delu z neumetnostnimi besedili

Dijak lahko spremlja in vrednoti svoj učni napredek pri sprejemanju razumevanju in tvorjenju besedil na več načinov:

- redno (oz. po vsaki dejavnosti) s pomočjo učitelja in/ali samostojno vrednoti svoje učenje z uporabo kriterijev uspešnosti, ki jih oblikuje sam ali s pomočjo učitelja pri pouku (ta naj vključuje tudi uporabo bralnih strategij in strokovnih izrazov pri tej temi) in popravlja/izboljšuje svoje izdelke skladno s temi ugotovitvami;
- sodeluje pri vrstniškem vrednotenju, ko dijaki skupaj s sošolci ocenjujejo in komentirajo dela drug drugega; to spodbuja kritično mišljenje in izboljšuje razumevanje kriterijev uspešnosti;
- v t. i. dnevnik učenja beleži svoje izzive in razmisleke pri delu z besedili, kar pomaga k prepoznavanju področij za izboljšanje in razvijanju odgovornosti za lastno učenje ipd.

*Večkodno besedilo je besedilo, ki združuje besedna in nebesedna izrazna sredstva - različne semiotske kode; na primer besede (besedno/verbalno) in fotografijo/graf/zemljevid/barve/grafično poudarjene besede.

OPISNI KRITERIJI

Razvijanje zmožnosti razumevanja besedil:

- » organiziranje podatkov iz besedil
- » sklepanje iz besedila in razbiranje bistva
- » uporaba bralnih strategij
- » povzemanje besedil

- » povezovanje besednih in nebesednih/slikovnih delov v besedilu
- » celostno branje večkodnih besedil

Razvijanje zmožnosti kritičnega branja:

- » prepoznavanje, presojanje, vrednotenje podatkov, dejstev in stališč v besedilih
- » presojanje in vrednotenje avtorjevega načina pisanja
- » oblikovanje lastnega mnenja o besedilih z utemeljevanjem
- » presojanje (vrednotenje) besedil glede na dane kriterije
- » postavljanje kriterijev za kritično vrednotenje besedil
- » kritična uporaba virov

Odziv na besedilo in tvorjenje besedil:

- » tvorjenje smiselnih in ustreznih govorjenih in zapisanih besedil o prebranem/poslušanem
- » uporaba prebranega v novih situacijah
- » uporaba ustreznih strategij za tvorjenje (govorjenih/pisnih) besedil

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak uzavešča značilnosti slovenskega jezikovnega prostora, zavest o prvem jeziku v večjezični družbi, spoznava jezikovne zvrsti in okoliščine za njihovo rabo ter zgodovino slovenskega jezika. Razvija in krepi svojo jezikovno, narodno in državljansko zavest ter spoštovanje in naklonjenost do drugih jezikov in narodov ter medkulturno zmožnost. Z razumevanjem izrazne in ustvarjalne enakovrednosti slovenščine v družbi evropskih jezikov razvija tudi pomembne sestavine socialne zmožnosti.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ta tematika predstavlja nadgradnjo znanja iz srednjega poklicnega izobraževanja, zato naj bo pouk problemski. Dijak ima jasno predstavo o razmerjih med jeziki ter o vlogi prvega jezika in tujih jezikov, ve, da je slovenščina lahko tudi drugi ali tuji jezik, in to tudi upošteva v vsakdanjem življenju. Besedila, ki jih dijak sprejema, naj bodo aktualna in povezana tudi s poklicnim področjem izobraževanja. Ta tema se povezuje s temama *Sporazumevanje in besedilo* ter *Književnost kot besedna umetnost v prostoru in času*.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Velik del vsebin te teme je dijak usvojil že v programu SPI. Pred obravnavo vsebin naj učitelj zato na raznolike načine preveri njegovo predznanje (s skupinskim in projektnim delom, strokovnim pogovorom, nalogami, spletnimi aplikacijami ipd.).

Nato lahko učitelj vsebine nadgradi predvsem z razvijanjem kritičnega mišljenja. Dijakom lahko ponudi v branje različno strokovno literaturo na obravnavano temo, nato z dijaki o prebranem razpravlja, da se kritično opredelijo do obravnavanega problema. Tako lahko učitelj pomaga dijakom, da povezujejo že usvojena znanja tudi z vsebinami teme *Sporazumevanje in besedilo*. Besedila, ki jih dijaki prebirajo, naj bodo aktualna in povezana s poklicnim področjem, za katerega se izobražujejo.

Učitelj naj pouk načrtuje tako, da dijak pri tem razvija tudi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega, npr.: z vajami za empatijo, igrami vlog, diskusijami, debatami in pisanjem dnevnikov. Hkrati naj ima dijak tudi možnost, da ozavešča in prepoznava raznolikosti v ožjih in širših okoljih: z raziskovanjem jezikovne raznolikosti, analizo medijskih vsebin,

medpredmetno zasnovanimi projekti o jezikovni in kulturni raznolikosti ipd. Pomembno je, da načrtovane dejavnosti spodbujajo kritično razmišljanje dijakov v kontekstu medkulturnega razumevanja različnih jezikovnih in kulturnih skupnosti.

SC (5.3.4.2)

SLOVENSKI JEZIKOVNI PROSTOR

CILJI

Dijak:

O: problemsko spoznava značilnosti slovenskega jezikovnega prostora.

SC (1.2.3.2 | 1.2.5.1 | 3.3.1.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi razprostranjenost slovenščine v Republiki Sloveniji in njenem zamejstvu ter po svetu, tj. izseljenstvu in zdomstvu, v Evropski uniji in drugod;
- » predstavi vlogo madžarščine v delu Prekmurja in italijanščine v delu slovenske Istre ter vlogo drugih jezikov v Republiki Sloveniji (Ustava RS);
- » predstavi vlogo drugih jezikov v Republiki Sloveniji, tudi jezikov priseljencev.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak naj se поблиže seznani z vsaj enim odprtim problemom v zvezi s slovenskim jezikovnim prostorom (npr. na ekskurziji, z ogledom dokumentarnega filma, pogovorom z vrstniki iz zamejstva/izseljenstva, ob lastni izkušnji ipd.). Dijaku je treba omogočiti, da bo s pomočjo pridobljenega znanja odgovorno prispeval k političnim in civilnodružbenim iniciativam s tega področja, opozorimo ga na nevarnost diglosije, kadar je posamezen jezik vezan samo na zasebno rabo.

Dijak naj usvaja snov praktično, ob življenjskih primerih, ki jih spozna v okolju, v katerem se šola in živi.

SLOVENSKI JEZIK V DRUŽBI

CILJI

Dijak:

O: razvija zavest o slovenskem jeziku v družbi in jezikih v družbi nasploh.

SC (3.3.1.2 | 3.3.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » določi, katero vlogo in status ima (lahko) slovenščina v Republiki Sloveniji in slovenskem zamejstvu, Evropski uniji in izseljenstvu;
- » utemelji pomen rabe slovenščine v vsakdanjem in poklicnem življenju;
- » predstavi vlogo nebesednega jezika ob besednem jeziku pri (svojem) sporazumevanju.

TERMINI

- uradni jezik
- državni jezik
- besedni jezik
- nebesedni jezik

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija zavest o vlogi slovenskega jezika v družbi zlasti tako, da ponovi in nadgradi svoje znanje:

- » prostorsko umesti in pozna vloge slovenskega jezika v Republiki Sloveniji in slovenskem zamejstvu, Evropski uniji in po svetu, tj. v izseljenstvu in zdomstvu;
- » razloži poimenovanja prvi/materni jezik, jezik okolja; prvi, drugi, tuji jezik;
- » izoblikuje poseben odnos do slovenščine kot državnega in uradnega jezika;
- » uzavešča večplastnost/raznoverstnost slovenščine in jezikov nasploh;
- » predstavi vlogo jezika v življenju človeka in v družbi;
- » pojasni razliko med besednim in nebesednim jezikom;
- » zaveda se različnih funkcij slovenskega jezika v družbi;
- » našteje tuje jezike, ki jih pozna, in pojasni, kaj je jezik okolja;

- » poimenuje prvi tuji jezik, ki se ga uči, ter razmišlja o izgovornih, pisnih in slovničnih podobnostih in razlikah med njim in slovenščino.

Dijak, čigar prvi jezik ni slovenščina, še (izbirno):

- » *predstavi svoj prvi/materni jezik, okoliščine, v katerih ga uporablja, in svoj odnos do njega;*
- » *primerja okoliščine rabe prvega/maternega jezika in slovenščine;*
- » *primerja svoj odnos do prvega/maternega jezika in slovenščine;*
- » *primerja svojo sporazumevalno zmožnost v prvem/maternem in slovenskem jeziku;*
- » *predstavi izgovorne, pisne, poimenovalne in slovnične podobnosti ter razlike med svojim prvim/maternim jezikom in slovenščino.*

Dijak razvija zavest o vlogi jezika v družbi zlasti tako, da:

- » ugotavlja razlike med besednim in nebesednim jezikom in se sprašuje, kaj vse je jezik;
- » opisuje vlogo besednega in nebesednega jezika v svoji komunikaciji.

JEZIKOVNE ZVRSTI

CILJI

Dijak:

O: nadgrajuje znanje o jezikovnih zvrsteh, njihovih značilnostih in okoliščinah za njihovo rabo.

SC (1.1.5.1 | 1.2.5.1 | 2.2.2.1 | 3.3.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **prepozna in poimenuje značilnosti slenga in žargona**, ki se lahko naslanjata na posamezno jezikovno zvrst, **ter ju ponazori s primeri**;

» **pojasni in presodi okoliščine rabe knjižnega in pogovornega jezika** ter narečja v izbranem besedilu;

» **pred tvorjenjem besedila s področja poklicnega delovanja izbere najustreznejšo jezikovno zvrst glede na okoliščine in svojo izbiro utemelji**,

» **SC** (3.3.3.1) **kritično presodi ustreznost lastne rabe jezikovnih zvrsti glede okoliščine**.

TERMINI

◦ knjižni jezik ◦ pogovorni jezik ◦ narečje ◦ sleng ◦ žargon

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Zaradi bistveno spremenjenih načinov komunikacije se zvrstnost v zadnjih letih glede na dosedanje tradicije spreminja. Govorimo splošneje o treh jezikovnih zvrsteh: knjižnem jeziku, pogovornem jeziku in narečju. Na vsako od teh zvrsti sta lahko naslonjena sleng ali žargon (s slengizmi ali žargonizmi).

Dijak ponovi in nadgradi znanje o zvrstnosti z raznolikimi dejavnostmi, v katerih kontekstih in pod katerimi pogoji je lahko vsaka jezikovna zvrst legitimna (telefonski pogovor v slengu, narečne izraze dijak prevede v knjižni jezik, posname pogovor z osebo iz svojega okolja in pri pouku primerja narečne značilnosti ipd.).

Dijaka je treba pripraviti na kritično in analitično rabo jezika v različnih situacijah, zato je potrebna prilagoditev učnih metod in spodbujanje višjih miselnih procesov pri razumevanju jezikovnih zvrsti. Dijak naj zato z raznolikimi dejavnostmi in ob različnih dogodkih skozi celotno obdobje

spoznava, v katerih okoliščinah je primerna določena jezikovna zvrst. Pri določanju jezikovne zvrstnosti in pri tvorbi besedil naj odgovori na ključna vprašanja: kdo, kaj, kje/kdaj, zakaj, kako tvori besedilo/je tvoril besedilo. Poudarek naj bo na funkciji in kontekstu uporabe posameznih zvrsti. Naloge naj vključujejo analizo besedil iz različnih okolij (npr. javni govori, strokovni članki, pogovorna besedila), kjer mora dijak prepoznati zvrst in pojasniti njen namen ter vpliv na bralca ali poslušalca.

Ustrezne so dejavnosti, pri katerih dijak:

- piše in govori v različnih jezikovnih zvrsteh glede na dano situacijo (npr. isti dogodek v obliki uradnega dopisa, osebnega pisma, novinarskega članka in objave na družbenih omrežjih);
- razmišlja o tem, kako spreminjanje zvrsti vpliva na učinkovitost komunikacije in kako različne okoliščine (npr. formalne, manj formalne in neformalne) zahtevajo uporabo ustrezne jezikovne zvrsti;
- raziskuje, kako sodobna tehnologija in družbena omrežja vplivajo na jezikovne zvrsti (npr. kako sleng, emotikoni (čustvenčki) in skrajševanje besed spreminjajo naravo pogovornega jezika).

Pri problemski obravnavi teh vsebin lahko dijak uporablja znanje o jezikovnih zvrsteh tudi pri (kritičnem branju) raznih besedil (npr. medijskih), razpravah, debatah ter medpredmetno zasnovanih projektih (na ravni šole), ki obravnavajo globalne izzive s področja trajnostnosti (kulturna raznolikost, strpnost in inkluzija, enakost, pravičnost ipd.), etične refleksije o družbenem dogajanju (tudi v kontekstu demokracije in človekovih pravic) in drugih.

Hkrati z usvajanjem znanja o jezikovnih zvrsteh naj dijak razvija tudi veščine spoštljive komunikacije, npr.: aktivno poslušanje (poslušanje brez predsodkov in sočutno odzivanje na občutke in potrebe), prepoznavanje potreb, razumevanje in izražanje svojih potreb, jasno in spoštljivo izražanje svojih občutkov ter oblikovanje jasnih, specifičnih in realnih prošenj namesto zahtev.

ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA

CILJI

Dijak:

- 🔵: spozna osnovne jezikovne družine v Evropi in njihove pomembnejše jezike;
- 🔵: spozna razvoj slovenščine od praslovanščine do sodobne slovenščine.
- 🔴 (1.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » imenuje jezikovne družine v Evropi in njene predstavnike;
- » opiše zgodovino slovenskega knjižnega jezika (sintetično in na podlagi osnovnih tokov); vanjo umesti tudi znanje o avtorjih iz zgodovine književnosti;
- » predstavi najpomembnejši pisavi (bohoričico in gajico) ter razvoj in pomen slovnice, slovarjev in pravopisov.

TERMINI

- bohoričica ◦ gajica ◦ jezikovno obdobje ◦ satemska skupina indoevropskih jezikov
- kentumska skupina indoevropskih jezikov

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Poznavanje zgodovine slovenskega jezika je ključno za jezikovno samozavest dijakov. Zgodovino jezika zato obravnavamo sintetično, strnjenemu sintetičnemu znanju pa dodajamo natančnejše podatke. Dijak ponovi in nadgradi svoje znanje s tega področja. To lahko povezujemo s poukom književnosti, a ob zavedanju, da zgodovina jezika poteka vzporedno z zgodovino književnosti in se ne razvija z isto dinamiko.

Pri doseganju ciljev se osredotočamo na naslednje poudarke strnjene zgodovine slovenskega jezika:

- » v srednjem veku se oblikuje slovenščina kot jezik, ki se že razlikuje od drugih slovanskih jezikov;
- » do konca 16. stoletja nastanejo že vsa osnovna slovenska narečja (razen rovtarskega);
- » v drugi polovici 16. stoletja slovenski protestantski pisci izoblikujejo slovenski knjižni jezik;

- » v nadaljnjih stoletjih ima izročilo knjižnega jezika slovenskih protestantskih piscev močan vpliv na knjižno normo, govorjeni jezik pa se od nje vse bolj odmika in se vse bolj narečno cepi;
- » v drugi polovici 18. stoletja se zato tudi knjižna slovenščina razdeli na tri pokrajinske variante (in prekmurski knjižni jezik);
- » sredi 19. stoletja s t. i. novimi oblikami pride do dokončnega poenotenja knjižne slovenščine v skupni jezik vseh Slovencev; začne se oblikovati enotna podoba skupnega govorenega jezika;
- » z osamosvojitvijo zazživi slovenski jezik polno življenje v prav vseh vlogah.

Del vsebin tega sklopa je dijak usvojil že v osnovni šoli in srednjem poklicnem izobraževanju. Pred obravnavo vsebin naj učitelj zato na raznolike načine preveri predznanje dijakov (s skupinskim in projektnim delom, razgovorom, nalogami, spletnimi aplikacijami ipd.). Učitelj jih lahko nadgradi z dodajanjem podrobnosti ali s prebiranjem dodatne (strokovne ali umetnostne) literature. Pri tem dijak razvija zmožnost kritičnega branja in prek strokovnega pogovora tudi zmožnost argumentiranja, poglobljenega branja in samostojnega iskanja relevantnih virov. SC

(1.3.2.1) SC (4.1.1.1)

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak natančneje in z vidika celostne obravnave spozna vse ravnine slovenskega jezikovnega sistema, ter pridobi metajezikovno znanje kot temelj za boljšo (kritično) sporazumevalno zmožnost in v povezavi z njo glasoslovno, pravopisno, pravorečno zmožnost pri glasoslovju, poimenovalno (besedoslovno) zmožnost pri besedoslovju, besedotvorno, pravopisno in glasoslovno zmožnost pri besedotvorju, oblikoslovno, besedoslovno, pravopisno in glasoslovno zmožnost pri oblikoslovju ter skladenjsko, besedoslovno, besediloslovno, pravopisno in glasoslovno pri skladnji. Tako krepi tudi svojo jezikovno samozavest.

Opis jezikovnega sistema temelji na oblikoslovno-pomenoslovni delitvi besednih vrst, kot je opisana v trenutni šolski slovnici dr. Kozme Ahačiča. Ta opis se v nekaterih podrobnostih razlikuje od opisa na podlagi skladenjske delitve besednih vrst, na kar moramo biti pozorni pri oblikovanju vaj ali uporabi različnih starejših priročnikov. Gre za majhne spremembe, usmerjene k poenostavitvi razumevanja slovničnih kategorij, npr.: manj zaimkov in sklanjatev, preprostejše določanje stavčnih členov, upoštevanje mejnih primerov med predmetom in prislovnim določilom, združitev sklepalnega in posledičnega priredja v eno samo (tj. v posledično priredje), odprava nekaterih izrazov (npr. naslonska, navezna, naglasna oblika zaimkov, občna imena in drugih).

Cilji, standardi znanja in vsebine se pri tej temi vertikalno nadgrajujejo iz srednjega poklicnega izobraževanja, utrjujejo in spoznavajo poglobljeno. Naravnani so v uporabnost pridobljenih spoznanj tako pri poklicnem delovanju kot tudi pri nadaljevanju izobraževanja in v vsakdanjem življenju.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Usvajanje jezikovnega sistema naj poteka predvsem z zavedanjem, da gre pri tem za usvajanje oziroma uzaveščanje modelov, ki dijaku pomagajo k boljšemu sprejemanju, razumevanju in tvorjenju besedil v slovenščini, medpredmetno pa tudi k boljšemu sprejemanju in tvorjenju besedil v tujih jezikih. To znanje naj dijak zato povezuje tudi z vsemi (tudi književnimi) temami v tem katalogu znanja in s katalogi znanja drugih predmetov, npr. s poukom tujih jezikov.

Dijak naj znanje s področja jezikovnih ravnin razvija dejavno (tj. ob sprejemanju in tvorjenju besedil); besedila naj bodo vezana tudi na poklicno področje, kjer je po avtonomni presoji

učitelja to smiselno. Teoretično znanje mora biti zato usmerjeno v praktično rabo ob besedilih raznih vrst, učenja definicij na pamet pa se je najbolje izogibati, kjer je le možno.

SC (1.1.1.1) **SC** (1.1.2.1) **SC** (1.1.3.1) Vloga jezikovnosistemskega znanja na višjih taksonomskih ravneh znanja pa je v problemski obravnavi jezikovnih pojavov, tj. v poznavanju možnosti za čim večjo slogovno raznovrstnost besedila (pretvorbe) ter v pridobivanju jezikovnih spretnosti za tvorjenje tudi zapletenih besedil oz. besedil, ki ne ustrezajo zakonitostim ene same besedilne vrste, v novih oz. nepričakovanih sporazumevalnih okoliščinah.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Znanje, pridobljeno z doseganjem ciljev te teme, ne sme biti samo sebi namen, ampak mora biti tesno povezano s sprejemanjem in tvorjenjem besedil.

JEZIKOVNE RAVNINE IN UNIVERZALNOST JEZIKOVNEGA SISTEMA

CILJI

Dijak:

O: nadgrajuje svoje poznavanje jezikovnih ravnin iz srednjega poklicnega izobraževanja in ob tem povezuje svoje poznavanje jezikovnega sistema in njegove vloge v logično zaokroženo celoto.

SC (1.1.3.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» po opazovanju besedila, povedi, stavka in besede predstavi svoje ugotovitve z vidika različnih jezikovnih ravnin.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak spoznava jezikoslovne ravnine tako, da ima ne glede na obravnavano snov ves čas vpogled v jezikovni sistem kot celoto, hkrati pa vedno izhaja iz specifičnih značilnosti besedila, v katerem opazuje izbrane jezikovne zakonitosti. Opazuje besedilo, poved, stavek, besedo itd. tako, da povezuje hierarhično urejeno usvojeno snov in jo postopoma nadgrajuje. Pri tem nikoli na račun podrobnosti ne izgubi pregleda nad celoto.

Za izbrano že usvojeno jezikovno vsebino najde primere tudi v tujih jezikih, ki se jih uči.

GLASOSLOVJE

CILJI

Dijak:

- » dejavno in problemsko spozna glasoslovje slovenskega jezika.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše knjižno izreko besed, tudi v primerjavi z neknjižnim izgovorom; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- » izgovori besedo na podlagi glasoslovno ustreznega zapisa (tudi v povezavi s književnimi besedili);
- » v povedi/zvezi povedi/besedilu najde s strokovnim izrazom poimenovano jezikovno prvino in utemelji svoj odgovor;
- » glasove zapiše pravopisno ustrezno.

TERMINI

- naglas ◦ naglašeni samoglasnik ◦ nenaglašeni samoglasnik ◦ breznaglasnica
- enonaglasnica ◦ večnaglasnica ◦ ostrivec ◦ krativec ◦ strešica ◦ ozki e ◦ široki e ◦ široki o
- polglasnik ◦ zvočnik ◦ nezvočnik ◦ naglasno znamenje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija glasoslovno zmožnost v neposredni povezavi s pravopisno in pravorečno zmožnostjo. Razvija jo tako, da ponovi in nadgradi svoje znanje:

- » opisuje izreko besed in posameznih glasov v njih;
- » opazuje, kako glasovi nastajajo v govorilih, in skuša na podlagi skic prepoznati, za kateri glas bi lahko šlo;
- » prepozna naglasna znamenja kot oznako mesta naglasa in načina izgovora označenega samoglasnika;
- » prepozna glasoslovne oznake v različnih jezikovnih priročnikih;

- » primerja slovenske glasovne prvine s tujimi (zlasti pozorno z angleškimi) ter predstavi svoje ugotovitve;
- » sprememb glasov se ne uči na pamet (razen preglasa), a jih spozna in zna praktično uporabljati (ne uči pa se te snovi na pamet teoretično) ipd.

Praktična uporaba naj se kaže vsakodnevno pri pouku (tudi drugih predmetov).

Rabo knjižnega jezika pri pouku naj učitelj gradi postopoma, na primer: v začetni fazi usvajanja dijake popravljamo le pri večjih pravorečnih pomanjkljivostih.

BESEDOSLOVJE

CILJI

Dijak:

- : dejavno in problemsko spoznava besedoslovje slovenskega jezika;
- : uporablja jezikovne portale ter spoznava knjižne jezikovne priročnike.
- SC (4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » izbere besedilu in okoliščinam ustrezne besede;
- » razloži besede, stalne besedne zveze in frazeme iz prebranega/poslušanega besedila in jih uporabi v novih povedih;
- » dani besedi najde sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko, besede iz iste besedne družine in iz istega pomenskega polja (predvsem v povezavi s poklicnim področjem);
- » zamenja prevzeto besedo z domačo ustreznico in obratno ter ovrednoti vlogo domače in prevzete besede;
- » izbere in uporabi ustrezne spletne in knjižne jezikovne priročnike ter pojasni njihovo zgradbo in vlogo;
- » najde informacije v knjižnem ali spletnem slovarskem sestavku ter prepozna slovarsko oznako (kvalifikator).

TERMINI

- pomensko polje ○ stalna besedna zveza ○ frazem ○ slovnica ○ slovarski sestavek
- kvalifikator ○ frazeološki slovar ○ terminološki slovar ○ tematsko polje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija besedoslovno oz. poimenovalno zmožnost tako, da ponovi in nadgradi znanje, npr.:

- » pred sprejemanjem besedil ali po njem predstavlja pomen danih besed, besednih zvez in frazemov iz besedila;

- » ločuje enakoizraznice, predstavlja njihov pomen in jih smiselno uporablja;
- » išče sopomenke, protipomenke, nadpomenke in podpomenke, besede iz iste besedne družine in iz istega tematskega polja (tudi s poklicnega področja);
- » nadomešča proste besedne zveze s frazemi in obratno;
- » nadomešča prevzete besede z domačimi in obratno;
- » izbira in uporablja ustrezne spletne in knjižne jezikovne priročnike (npr. portal Fran) ipd.

Učitelj naj dijaka čim pogosteje spodbuja k samostojni rabi jezikovnih priročnikov, lahko tudi pri pouku književnosti in drugih predmetih. Dijaka navaja na to, s čim si lahko pomaga, ko ne pozna pomena besede, ko ne želi ponavljati iste besede, ko ga zanima, od kod beseda izvira ipd.

Pri problemski obravnavi besedoslovja so ustrezne tiste dejavnosti, pri katerih dijak razvija poimenovalno zmožnost na višjih taksonomskih ravneh:

- » uporablja naučeno znanje za doseganje večje slogovne pestrosti ali/in ustreznosti besedila;
- » prepozna poimenovalne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravlja ipd.

BESEDOTVORJE

CILJI

Dijak:

- ◉ dejavno in problemsko spozna besedotvorje slovenskega jezika.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » tvorjenko pravilno zapiše (tudi skupaj, narazen in z vezajem) ter naglasi;
- » v povedi/zvezi povedi/besedilu najde s strokovnim izrazom poimenovano jezikovno prvino in utemelji svoj odgovor;
- » strokovne izraze iz tega kataloga znanja ponazori s svojim zgledom;
- » v besedilu nadomesti (opisne) besedne zveze, stavke ipd. s tvorjenkami in obratno.

TERMINI

- predpona ◦ medpona ◦ pripona ◦ izpeljanka ◦ sestavljenka ◦ zloženka ◦ podstava
- sklop

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak razvija besedotvorno zmožnost tako, da ponovi in nadgradi svoje znanje:

- » prepozna netvorjenke in tvorjenke;
- » zna določiti tvorjenki koren in besedotvorno obrazilo;
- » prepozna in udejanji spremembe glasov pri tvorbi besed;
- » tvorjenko zna pravilno zapisati (tudi skupaj, narazen in z vezajem) ter naglasiti;
- » zna tvoriti tvorjenko iz besedotvorne podstave in/ali pomenskega opisa ter prepozna vrsto tvorjenke ipd.

Pri problemski obravnavi besedotvorja so ustrezne tiste dejavnosti, pri katerih dijak razvija poimenovalno zmožnost na višjih taksonomskih ravneh, npr. da:

- v besedilu razume, kaj pomeni (novo)tvorjenka (tudi težji primeri);

- vrednoti svojo besedotvorno zmožnost in svoje ugotovitve utemelji ipd.

OBLIKOSLOVJE

CILJI

Dijak:

➊: dejavno in problemsko spoznava oblikoslovje slovenskega jezika ter s tem razvija zmožnost razumevanja in tvorjenja besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » besedam iz povedi/besedila določi besedno vrsto in oblikovne lastnosti; pri tem uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- » besedne vrste uporabi v novih povedih in v novih skladijskih okoliščinah;
- » tvori oblikoslovno pravilna besedila: pri tvorjenju besedil uporabi in poimenuje kot povezovalce nadrednega in podrednega stavka veznike, oziralne in vprašalne zaimke, prislove in členke.

TERMINI

◦ pregibne besedne vrste ◦ nepregibne besedne vrste ◦ sklanjatev ◦ spregatev ◦ spol
 ◦ sklon ◦ število ◦ dovršni glagol ◦ nedovršni glagol ◦ oseba ◦ čas ◦ naklon ◦ povednik
 ◦ velelnik ◦ pogojnik ◦ moška sklanjatev ◦ 1. ženska sklanjatev ◦ 2. ženska sklanjatev
 ◦ srednja sklanjatev ◦ nesklonljivi samostalnik ◦ samostalniški zaimek ◦ pridevniški zaimek
 ◦ kratka oblika zaimka ◦ dolga oblika zaimka ◦ deležnik kot pridevnik ali del glagolske oblike (samo v rabi) ◦ glagolnik kot samostalnik (samo v rabi) ◦ deležje (samo v rabi) ◦ določna oblika pridevnika ◦ nedoločna oblika pridevnika

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Obravnava oblikoslovja naj bo vedno celostna. Poudarek naj bo na razumevanju oblikoslovja kot celote, ne na podrobnostih. Dijaku je treba osmisлити oblikoslovje kot snov, ki mu pomaga pri oblikovanju univerzalnega jezikovnega sistema tudi kot v pomoč pri učenju tujih jezikov (z izjemo angleščine, kjer oblikoslovje ni v ospredju).

Dijak razvija oblikoslovno zmožnost tako, da ponovi in nadgradi znanje:

- » v pisnih besedilih prepozna temeljne pomenske, funkcijske in oblikovne lastnosti obravnavanih besednih vrst ter samostojno razlaga;

- » našete jezikoslovne izraze opazuje, razume, uporablja in ponazarja s primeri iz besedila in s svojimi primeri ipd.

Izrazov deležnik, deležje in glagolnik se učenci ne učijo, saj jih poimenujejo kot pridevnik, del glagolske oblike, prislov ali samostalnik. Morajo pa se srečati tudi s takšnimi primeri, saj jih spoznavajo pri pouku tujih jezikov (gerund, participle itd.).

Oblike osebnega zaimka poimenujemo neterminološko. Poznamo torej kratko (tj. naslonsko, navezno) in dolgo (tj. naglasno) obliko. Terminov *naslonski*, *navezni*, *naglasni* praviloma ne uporabljamo.

Pri problemski obravnavi oblikoslovja so ustrezne tiste dejavnosti, pri katerih dijak razvija poimenovalno zmožnost na višjih taksonomskih ravneh tako, da:

- » vzpostavlja smiselno povezavo med oblikoslovjem, skladnjo in slogovnimi postopki in to dokaže pri tvorjenju besedil;
- » v svojih besedilih in besedilih drugih prepozna in odpravlja kritična mesta v svojem praktičnem obvladanju oblikoslovja ter jih utemelji ipd.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Učitelj lahko preverja in ocenjuje znanje s tega področja, ki ga je učenec usvojil že v osnovni šoli in v srednjem poklicnem izobraževanju, ne da bi učno snov ponovno podrobno predeloval, kot podlago za nadgradnjo znanja.

SKLADNJA

CILJI

Dijak:

O: dejavno in problemsko spoznava skladnjo slovenskega jezika in pri tem razvija zmožnost sprejemanja, razumevanja in tvorjenja neumetnostnega besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

poimenuje besedno zvezo;

- » opiše stavčnočlensko sestavo stavka – določi stavčne člene in dele stavčnih členov, predstavi njihovo vlogo in vprašalnico ter svoje odločitve utemelji z navajanjem njihovih funkcijskih in oblikovnih lastnosti;
- » strne večstavčno poved v enostavčno oz. razširi enostavčno poved v večstavčno;
- » v povedi prepozna različne vrste stavkov in jih poimenuje;
- » izrazi dano dejanje na tvorini in trpni način, pretvori trpni stavek v tvornega oz. tvornega v trpnega;
- » poroča o prvotnem govornem dogodku na razne načine (tj. s ponavljanjem prvotnega besedila, z njegovim obnavljanjem ali s povzemanjem);
- » pretvori premi govor v odvisnega;
- » določi število stavkov v večstavčni povedi, prepozna nadredni/glavni stavek in odvisni/podredni stavek ali priredni stavek/priredne stavke; določi vrsto priredja ali vrsto odvisnika;
- » v besedilu in povedi loči stavke po vsebini (skladenjski naklon);
- » v povedi odpravi napake v rabi vejice in svoje popravke utemelji s stavčno sestavo povedi;
- » v svojih besedilih in v besedilih drugih prepozna skladenjske napake in neustreznosti, jih odpravi in utemelji svoje popravke;
- » (pri tvorjenju besedila) izbere različne skladenjske možnosti za ubesedovanje pomena s pretvorbami: odvisnik/podredje ↔ besedna zveza ↔ prislovno določilo ↔ priredje ↔ polstavek ↔ prilastek; premi govor ↔ odvisni govor;
- » uporabi stavčne člene v novem besedilu in v novih skladenjskih okoliščinah, zlasti pri pretvorbah in z namenom izboljševanja skladenjske raznovrstnosti besedila;

» tvori skladenjsko pravilna besedila.

TERMINI

◦ podredna besedna zveza ◦ priredna besedna zveza ◦ samostalniška besedna zveza
 ◦ pridevniška besedna zveza ◦ prislovna besedna zveza ◦ glagolska besedna zveza
 ◦ prislovno določilo kraja ◦ prislovno določilo časa ◦ prislovno določilo načina ◦ prislovno določilo vzroka
 ◦ prilastek ◦ priredni stavek ◦ glavni stavek ◦ odvisni stavek ◦ polstavek
 ◦ pastavek ◦ skladenjski naklon ◦ pripovedni stavek ◦ vprašalni stavek ◦ vprašalnica
 ◦ velelni stavek ◦ želelni stavek ◦ trdilni stavek ◦ nikalni stavek ◦ stavčni poudarek (samo v rabi)
 ◦ stavčna intonacija (samo v rabi) ◦ izhodišče ◦ jedro ◦ vezalno priredje ◦ stopnjevalno priredje
 ◦ ločno priredje ◦ protivno priredje ◦ pojasnjevalno priredje ◦ posledično priredje
 ◦ podredje ◦ osebkov odvisnik ◦ predmetni odvisnik ◦ prilastkov odvisnik ◦ tvornik ◦ trpnik
 ◦ krajevni odvisnik ◦ časovni odvisnik ◦ načinovni odvisnik ◦ namerni odvisnik ◦ pogojni odvisnik
 ◦ dopustni odvisnik ◦ premi in odvisni govor ◦ spremni stavek ◦ dobessedni navedek

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pouk skladnje mora biti osmišljen in ne sam sebi namen. V ospredje zato postavljamo pomen pretvorb in vlogo pridobljenega znanja pri izražanju iste misli na različne načine v besedilih. Skladnjo naj dijak zato razume predvsem kot sredstvo za izboljševanje skladenjske raznovrstnosti besedila ter ustvarjanje slogovne razgibanosti in različnih pomenskih poudarkov v besedilu – vse to namreč vpliva na učinkovitost pri sporazumevanju.

Dijak razvija skladenjsko zmožnost tako, da ponovi in nadgradi znanje:

- » sprašuje po danih delih stavka ter povedi in analizira stavčne člene ter dele stavčnih členov; pri tem mu je lahko v pomoč tudi podčrtovanje stavčnih členov;
- » po sprejemanju besedil predstavlja pomen povedi/zvez povedi ter pretvarja skladenjsko zapletene povedi v preprostejše;
- » med tvorjenjem besedil sklada besede v povedi, povedi v zveze povedi itd. – pri tem upošteva pomenska in slovnična razmerja ter členitev po aktualnosti ipd.

Števniki naj učitelj obravnava kot samostojno besedno vrsto, ki lahko v besedilu nastopa kot samostalniški ali pridevniški, zato tudi v besedni zvezi lahko nastopa kot jedro ali prilastek. Vezniški kot besedna vrsta v oblikoslovno-pomenoslovni delitvi besednih vrst ni vezan na skladenjsko vlogo. Odvisne stavke tako uvažajo: vezniki, oziralni zaimki in vprašalnice (različni zaimki in prislovi). Sklepno in posledično priredje obravnavamo kot eno samo vrsto priredja (posledično priredje).

Pri problemski obravnavi skladnje so ustrezne tiste dejavnosti, pri katerih dijak razvija poimenovalno zmožnost na višjih taksonomskih ravneh, npr.:

- » vzpostavlja smiselno povezavo med oblikoslovjem, skladnjo in slogovnimi postopki;

- » izraža isto misel na različne načine v besedilih pri tvorjenju besedil;
- » v svojih besedilih in besedilih drugih prepozna in odpravlja kritična mesta v svojem praktičnem obvladanju skladnje ter jih utemelji ipd.

OPISNI KRITERIJI

Vrednotenje jezikovne pravilnosti poteka skladno z naslednjimi opisniki, npr.:

- » Besedilo je skladenjsko pravilno in smiselno. Besedilo je brez ali skoraj brez jezikovnih (tj. slovničnih, pravopisnih in poimenovalnih) napak. Je slogovno ustrezno: uporabljena je ustrezna jezikovna zvrst in v njem ni npr. slogovno zaznamovanih besed, ponavljanja besed, besednih zvez, stavčnih vzorcev.
- » Besedilo je večinoma skladenjsko pravilno in smiselno. V njem je nekaj jezikovnih (tj. slovničnih, pravopisnih in poimenovalnih) napak. V njem so primeri slogovne neustreznosti, npr. slogovno zaznamovane besede, ponavljanje besed, besednih zvez, stavčnih vzorcev
- » Besedilo je skladenjsko nepravilno. Razumevanje besedila je oteženo. V besedilu je veliko jezikovnih (tj. slovničnih, pravopisnih in poimenovalnih) napak. V njem je veliko primerov slogovne neustreznosti, npr. napačna jezikovna zvrst, slogovno zaznamovane besede, ponavljanje besed, besednih zvez, stavčnih vzorcev.

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak nadgrajuje znanje pravopisa in pravorečja slovenskega knjižnega jezika, ki ga je pridobil v srednjem poklicnem izobraževanju. S tem krepi svoje zavedanje o zakonitostih zapisanega ali govorenega besedila in tudi samozavest ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju, vrednotenju in tvorjenju besedil v slovenskem knjižnem jeziku za najrazličnejše življenjske potrebe in pri poklicnem delovanju.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

SC (1.1.5.1) SC (1.1.1.1)

Dijak usvojeno pravopisno in pravorečno zmožnost praktično izkazuje v rabi in znanje nadgrajuje tako, da je težišče na postopnem, sistematičnem in osmišljenem spoznavanju, usvajanju in utrjevanju pravopisnih pravil, na samostojni uporabi pravopisnih priročnikov v knjižni, spletni obliki ter prepoznavanju in odpravljanju pravopisnih napak v svojih besedilih in v besedilih drugih.

Dijak povezuje znanje s področja pravopisa in pravorečja z vsemi (jezikovnimi in književnimi) temami v katalogu znanja in z vsebinami katalogov znanja drugih predmetov.

Učitelj naj dijakovo pravopisno zmožnost vrednoti ob različnih besedilih tako, da načrtovanje pouka smiselno poveže tudi z drugimi temami iz tega kataloga znanja (npr. s temama *Sporazumevanje in besedilo*, *Odzivi na književna besedila* idr.) ter medpredmetno.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj naj vseskozi preverja pravopisno in pravorečno (pred)znanje dijakov in naj na tej podlagi utrjuje ter širi njihove pravopisne in pravorečne zmožnosti. Dijak svoje napake prepozna in jih je zmožen popraviti skupaj z utemeljitvijo s pomočjo pravil.

Dijak naj pravopisna pravila vadi in utrjuje na razne načine, npr. s popravljanjem pravopisno napačnih besed in povedi, pisanjem besedil ipd. Pravopisna zmožnost se najustrezneje razvija in vrednoti (ocenjuje) ob pisanju besedil. Učitelj naj dijakom predstavi različne jezikovne zagate, jih ob tem usmerja, kje naj poiščejo informacije o pravilnem zapisu, dijaki pa se učijo razlaganja pravopisne norme tudi s pomočjo razlag z jezikovnih svetovalnic in/ali z rabo jezikovnih portalov.

PRAVOPIS

CILJI

Dijak:

- : dejavno in problemsko nadgrajuje znanje slovenskega pravopisa;
- : pravilno zapisuje besedilo;
- : prepozna pravopisne napake v zapisu in jih odpravlja.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » tvori pravopisno pravilna besedila;
- » uporabi pravopisne priročnike v knjižni in spletni obliki;
- » v svojih besedilih (tudi v besedilih s poklicnega področja) in v besedilih drugih prepozna pravopisne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke z navajanjem pravila;
- » vrednoti pravilnost zapisa domačih in prevzetih besed s poklicnega področja ter odpravi in pojasni popravke.

TERMINI

- velika in mala začetnica ○ ločila ○ pisanje skupaj, narazen in z vezajem ○ zapisovanje glasov
- krajšave ○ prevzete besede in besedne zveze ○ deljenje besed

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak je pravopisno zmožnost razvijal v srednjem poklicnem izobraževanju, zato snovi učitelj ne obravnava ponovno od začetka, ampak skladno s z dijakovim predznanjem. Njegovo znanje lahko učitelj nadgradi tako, da mu postavlja težje jezikovne/pravopisne primere, ki so vezani na poklicna področja, ter ga spodbuja, da pri tem čim bolj samostojno uporablja jezikovne priročnike, jezikovne svetovalnice in korpuse (tu se kaže povezava s temo *Slovenščina v digitalnem okolju*).

Dijak razvija pravopisno zmožnost na primer tako, da:

- » sistematično nadgrajuje in utrjuje že usvojena pravopisna pravila, spoznava in razume vzroke za njihovo uveljavljanje;
- » nadgradi poznavanje pravopisnih pravil zlasti s tistih področij, ki so ključna v poklicu;
- » v povedih odpravi napake v rabi vejice in svoje popravke utemelji s stavčno sestavo povedi;
- » usvoji pravopisna pravila do ravni, ko suvereno in karseda avtomatizirano prepozna pravopisne napake v svojih in tujih besedilih, jih odpravlja in utemeljuje svoje popravke ipd.

Pri problemski obravnavi te teme lahko učitelj z dijaki prebira strokovno literaturo na obravnavano temo in z njimi razpravlja o prebranem; dijaki si lahko znotraj skupin sami zastavljajo naloge in vaje za razvijanje pravopisne zmožnosti idr. Razvijanje pravopisne zmožnosti dijakov na problemski ravni je povezano tudi s spoznavanjem skladnje oziroma z razvito skladenjsko zmožnostjo, kar dijak dokaže z zapisovanjem vejice v zloženi povedi, ustrezno rabo pravopisnih pravil v vseh govornih položajih idr.

Vrednotenje jezikovnih in pravopisnih napak pri tvorjenju besedil

Vrednotenje pravopisne zmožnosti naj ne bo naravnano le teoretično, temveč predvsem praktično; učitelj naj pravopisno ustreznost spodbuja pri vsaki učni uri in vsaki dejavnosti. Dijaka naj spodbuja k tvorjenju raznolikih besedil; pri tem naj slovnične in pravopisne napake razume kot priložnosti za učenje. Ključno je, da se dijak zaveda, da so napake naravni del učnega procesa in pomemben korak k izboljšanju jezikovnega znanja (to naj učitelj upošteva tudi pri vrednotenju). Učitelj naj popravlja samo tiste slovnične in pravopisne napake, ki jih je že obravnaval pri pouku (oziroma preveril predznanje), in v odvisnosti od vsakokratne dijakove jezikovne ravni znanja. Povratne informacije o napakah pri tvorjenju naj prilagodi dijakovim individualnim potrebam in zmožnostim. Namesto splošnih komentarjev naj mu poda konkretne in konstruktivne povratne informacije, ki mu bodo pomagale razumeti, kako lahko napako popravi in jih utemelji s preprosto razlago.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Učitelj naj dijakovo pravopisno zmožnost vrednoti ob različnih besedilih.

PRAVOREČJE

CILJI

Dijak:

- : nadgrajuje znanje o izreki knjižne zvrsti slovenskega jezika;
- : knjižno izreko ločuje od neknjižne (pogovorne, narečne) izreke;
- : popravlja svoje pravorečje v rabi.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » med govornim nastopanjem in med formalnim pogovorom (tudi v poklicnih okoliščinah) govori knjižno in razločno;
- » izgovori prevzete besede v skladu s pravili slovenske izreke;
- » v povedi/zvezi povedi/besedilu odkrije pravorečne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke tako, da uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- » prepozna svojo neknjižno izreko besed in povedi, jo odpravi in utemelji svoje popravke;
- » s primeri pokaže razlike med slovensko izreko in izreko tujih jezikov.

TERMINI

- izreka

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pridobivanje pravorečne zmožnosti se pri dijakih razvija predvsem praktično. Učitelj naj pravorečne vaje sestavlja glede na značilnosti dijakove pogovorne in narečne izreke. Razvijanje pravorečne zmožnosti naj bo predvsem praktično.

Učitelj naj pravorečne vaje sestavlja glede na značilnosti dijakove pogovorne in narečne izreke. Dijak bo pravorečno zmožnost lažje razvil, če bo značilnosti svoje pogovorne in/ali narečne izreke tudi uzavestil – to pomeni, da naj učitelj pouk načrtuje tako, da bo dijak nenehno izpostavljen rabi knjižnega jezika in da ga učitelj dosledno uzavešča o tem (npr. s povratno informacijo o dijakovi ustrezni govorni izreki glede na govorni položaj).

Dijak razvija pravorečno zmožnost na naslednje načine:

- » vadi in utrjuje knjižno izreko besed, stavkov, povedi in besedil;
- » glasno izgovarja (tudi bere) besede in v skladu s svojim glasoslovnim znanjem tudi teoretično opisuje njihovo izreko;
- » prepozna naglasna znamenja kot oznako mesta naglasa in načina izgovora označenega samoglasnika;
- » med govornimi nastopi in pri pouku govori knjižno in razločno;
- » prepozna svojo in tujo neknjižno izreko ter besede izgovori knjižno;
- » kadar je v zadregi, si pomaga z ustreznimi spletnimi in knjižnimi jezikovnimi priročniki;
- » primerja slovenske glasovne in besedne prozodične prvine s tujimi (zlasti pozorno z angleškimi) ter predstavi svoje ugotovitve ipd.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Učitelj naj dijakovo pravorečno zmožnost vrednoti ob govornem nastopanju, pogovarjanju in glasnem branju besedil.

OPISNI KRITERIJI

Pravorečje:

- » poznavanje in uporaba knjižne izreke
- » poznavanje in uporaba ustrezne stavčne intonacije
- » upoštevanje zvočnih in vidnih prvine glasnega branja (intonacija, hitrost, barva, register, premori ...)
- » tekoče, smiselno, razločno in knjižno pravilno glasno branje raznovrstnih besedil

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak razvija in nadgrajuje znanja, potrebna za soočanje z jezikom in jeziki v digitalni dobi. Tema je zasnovana odprto in omogoča sodoben pouk tudi ob morebitnih nepredvidenih novih jezikovnih tehnologijah.

Učitelj naj z uporabo različnih spletnih strani, aplikacij, spletnih učilnic ipd. spodbuja tudi uporabo in zavedanje pomena slovenskega jezika v spletnem okolju. Pridobljeno znanje naj dijak uporablja v vsakdanjem življenju in svoje zamisli in izkušnje vpleta v sooblikovanje pouka. Pomembno je, da pridobiva izkušnjo pomena in vloge slovenskega jezika v digitalnem okolju ter ga primerja z vlogami tujih jezikov, ki se jih uči.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Učitelj naj vključuje informacijsko tehnologijo za doseganje učnih ciljev vseh tem v katalogu znanja ter za razvijanje digitalne kompetentnosti. Pri tem naj mu bo v pomoč referenčni okvir *DigComp 2.2, Okvir digitalnih kompetenc za državljane, Z novimi primeri rabe, znanja, spretnosti in stališč*, ki je dosegljiv na povezavi <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n0n2c3c>.

Dijak naj digitalno kompetentnost, ki je določena za predmet slovenščina, predvsem razvija v šoli (npr. v računalniški učilnici) in pri samostojnem delu, lahko pa tudi v obliki medpredmetnega povezovanja. Pri pouku slovenščine naj bodo v ospredju naslednje digitalne kompetence:

- » brskanje po podatkih, iskanje in filtriranje podatkov, informacij in digitalnih vsebin;
- » vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin;
- » interakcija z uporabo digitalnih tehnologij;
- » deljenje z uporabo digitalnih tehnologij;
- » upoštevanje spletnega bontona;
- » upravljanje z digitalno identiteto;
- » razvijanje digitalnih vsebine;
- » poznavanje avtorskih pravic in licenc in

» prepoznavanje vrzeli v obvladovanju digitalnih kompetenc in prizadevanje za njihovo izboljševanje.

Učitelj naj dijaka usmerja tudi k izgrajevanju besedilnega pomena pri večkodnih besedilih s poudarkom na tem, kako različni elementi (kot so slike, video posnetki, zvoki, interaktivni elementi) vplivajo na sprejemanje, razumevanje, interpretacijo in vrednotenje sprejetega besedila.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Dijak naj ima ob tej temi možnost samostojnega dela, ki naj temelji na kritičnem mišljenju, snov pa naj se podaja tudi v obliki medpredmetnega povezovanja in kratkih pojasnil/izzivov ob obravnavi drugih tem.

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI DOBI

CILJI

Dijak:

- bere digitalno besedilo ter dejavno prepozna razlike med linearnim in digitalnim branjem;
- kritično bere digitalna besedila s poklicnega področja in pri tem uporablja ustrezne strategije;
- uporablja digitalno tehnologijo pri razvijanju (kritične) sporazumevalne zmožnosti s sprejemanjem digitalnih besedil, kot podpora kritičnemu mišljenju in razvijanju ustvarjalnosti, za iskanje, zbiranje, izmenjavo, obdelavo in vrednotenje podatkov ter za (kritični) odziv na sprejeto besedilo;
- SC (4.1.2.1 | 4.2.1.1 | 4.2.5.1)
- spozna prisotnost slovenščine v operacijskih sistemih, aplikacijah, na najrazličnejših napravah, spletnih straneh, pri pretočnih storitvah ipd. ter razmišlja o pomenu izbire slovenskega jezika pri njihovi uporabi;
- SC (4.2.6.1)
- I: *spoznava napredne možnosti različnih tipkovnic in pomen uporabe ustrezne tipkovnice za vsak jezik;*
- I: *spoznava tehnološke možnosti za lažje pisanje v slovenščini na mobilnih napravah.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- celotno prebere digitalna besedila (tudi s poklicnega področja) ter izkaže svoje razumevanje in vrednotenje prebranega;**
- » **nastavi slovenščino kot operacijski jezik v vsaki napravi in v vsakem operacijskem sistemu, ki to dopušča;**
- » **uporabi slovenski vmesnik na izbrani napravi;**
- » *izbere slovensko različico spletne strani ali programa/aplikacije;*
- » *izbere slovenske podnapise pri pretočnih storitvah;*
- » *izbere slovensko, angleško in druge tipkovnice na mobilnih napravah;*
- » **se v ustrezni zvrsti slovenščine kulturno sporazumeva s pomočjo različnih aplikacij.** SC (4.2.5.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Razvijanje digitalnih kompetenc pri pouku slovenščine

1. Primeri dejavnosti, pri katerih sta v ospredju analiza in vrednotenje digitalnih vsebin:

Učitelj izbere več digitalnih člankov ali virov informacij, ki obravnavajo isto temo, vendar z različnih perspektiv (priporočamo povezavo s poklicnim področjem). Dijaki (v parih ali skupinah) analizirajo vsebine, primerjajo podatke in informacije ter ocenijo verodostojnost in zanesljivost vsakega vira. Svoje ugotovitve predstavijo in utemeljijo svoje mnenje. Več podrobnosti za razvijanje te kompetence je na povezavi <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/f2l5v89>

2. Primeri dejavnosti, pri katerih so v ospredju uporaba različnih digitalnih tehnologij pri sporazumevanju in razumevanje sredstev komunikacije v danih okoliščinah:

Učitelj pripravi scenarije različnih komunikacijskih situacij (npr. poslovni sestanek, neformalni pogovor, razprava na forumu ipd.). Dijaki izberejo ustrezna digitalna orodja za vsako situacijo in pripravijo kratke komunikacijske primere, jih predstavijo in razložijo, zakaj so izbrali določeno orodje in kako so prilagodili svojo komunikacijo glede na digitalne okoliščine. Pri tem izpostavijo tudi načela ustrezne komunikacije glede na spletni bonton. Več podrobnosti za razvijanje teh kompetenc je na povezavah <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mawqrwf> in <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uegzebf>

3. Primeri dejavnosti, pri katerih sta v ospredju ustvarjanje digitalne identitete in upravljanje z njo:

Učitelj razloži koncept digitalnih identitet in pomen upravljanja le-teh. Dijaki ustvarijo profesionalni profil na izbrani platformi skladno z namenom, npr. v povezavi s poklicnim področjem, ko lahko to dejavnost povežejo z oblikovanjem življenjepisa. Več podrobnosti za razvijanje te kompetence je na povezavi <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4avjm3j>

Digitalno branje

Digitalno branje daje dijaku več možnosti za nenehno stimulacijo pozornosti, saj mora preklapljati med različnimi viri informacij (avdio-, video-, hiperpovezave). Od njega zahteva več kognitivnega napora kot branje tiskanih besedil, zato zanj potrebuje več časa. Pri načrtovanju pouka so zato potrebni razmisleki učitelja o tem, kako poučevati, da bodo dijaki bolj učinkovito brali in razumeli digitalna gradiva, se izognili procesiranju nebitvenih informacij glede na učni cilj oz. namen učenja ter razvijali veščine za obvladovanje pozornosti v digitalnem okolju. Ključni razmisleki za učitelja so:

- » katera digitalna gradiva naj izberem za pouk glede na razvojno stopnjo učencev in njihovo predznanje;
- » katere strategije lahko uporabim pri spodbujanju osredotočenega branja digitalnih besedil in procesiranju bistvenih informacij;

- » kako lahko podprem vsakega učenca, da bo pridobljene informacije smiselno organiziral in povezal s svojim predznanjem.

Pri razbiranju pomena iz digitalnih gradiv je pomembno, da ta proces poteka postopoma. Dijak naj najprej razbere relevantne besede iz besednega gradiva, nato relevantne podobe iz slikovnega gradiva, potem naj besedne podatke in podobe organizira v koherentno celoto in jih na koncu poveže še s svojim predznanjem.

Pri branju digitalnih gradiv naj učitelj poudari pomen osredotočenosti samo na en vir informacij hkrati. Dejavnosti med branjem digitalnih besedil in po njem naj dijaka na raznolike načine spodbujajo dijaka k poglobljenemu branju. V ta namen lahko učitelj pripravi naloge za razumevanje, kritično presojanje in oblikovanje mnenja o prebranem ter dijake spodbuja k uporabi jezikovnih priročnikov in bralnih strategij (npr. grafičnih organizatorjev), sodelovanju v diskusijah ipd. Pri razvijanju kritičnega mišljenja naj učitelj usmerja dijaka tudi k prepoznavanju verodostojnosti spletnih virov, presojanju zanesljivosti podatkov, informacij in drugih digitalnih vsebin.

Učitelj naj usmerja dijaka k temu, da izbere slovenske podnapise pri pretočnih storitvah ter k izgrajevanju besedilnega pomena pri večpredstavnostnih besedilih s poudarkom na tem, kako različni elementi (kot so slike, video posnetki, zvoki, interaktivni elementi) vplivajo na razumevanje, interpretacijo in vrednotenje sprejetega besedila.

OPISNI KRITERIJI

Pri vrednotenju spletnega bontona lahko učitelj upošteva načela ustreznega pogovarjanja in načela uspešnega dopisovanja v digitalnem okolju, ki se opirajo na:

- » ustrezno izbiro jezikovne zvrsti glede na govorni položaj (formalna in neformalna raba jezika);
- » ustrezno izbiro jezikovnih sredstev glede na besedilno vrsto, dejavnike sporazumevanja, okoliščine nastanka in namen besedila;
- » slogovno ustreznost (pisnih in ustnih) odzivov;
- » razumljivost (pisnih in ustnih) odzivov;
- » vljudnost (pisnih in ustnih) izrekov itd.

JEZIKOVNE TEHNOLOGIJE, ORODJA, VIRI IN PRIROČNIKI

CILJI

Dijak:

🟡: pri razvijanju (kritične) sporazumevalne zmožnosti spozna in uporablja jezikovne tehnologije in orodja, spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira;

SC (4.3.3.1)

🟡: spremlja in kritično vrednoti svojo zmožnost uporabe digitalnih jezikovnih tehnologij pri razvijanju (kritične) sporazumevalne zmožnosti.

SC (4.5.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» kritično uporabi črkovalnike, pregledovalnike, prevajalnike, povzemalnike, sintetizatorje in prepoznavalnike govora, jezikovne korpuse, velike jezikovne modele in jezikovne priročnike ter predstavi njihove prednosti in pomanjkljivosti.

TERMINI

- jezikovni portal ◦ spletni slovar ◦ spletni jezikovni priročnik ◦ jezikovno orodje ◦ črkovalnik
- pregledovalnik ◦ prevajalnik ◦ povzemalnik ◦ sinteza govora ◦ razpoznavo govora
- jezikovni korpus ◦ veliki jezikovni model

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak znanja s področja oblikovanja in razvijanja zavesti o slovenščini v digitalni dobi pridobiva čim bolj praktično, ne kot samostojno snov, ampak hkrati z doseganjem drugih ciljev, tudi medpredmetnih.

Uporaba jezikovnih tehnologij in zlasti spletnih jezikovnih portalov naj postane čim bolj samoumevna vsakodnevna sestavina dela doma in (glede na možnosti) pri pouku. Poleg knjižne naj dijaki uporabljajo tudi spletno slovnico, črkovalnik in pregledovalnik besedil, orodje za povzemanje besedil, sintezo in razpoznavo govora ter jezikovne korpuse in velike jezikovne modele.

MOTIVACIJSKO BRANJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Glavni namen te teme je razvijanje pozitivnega odnosa do branja s krepitvijo bralne kulture in bralnih navad ob kakovostnih književnih in neumetnostnih besedilih. Pri tem dijak razmišlja tudi o pomenu bralne pismenosti za oblikovanje lastne identitete in za delovanje v družbi, pri čemer bralno pismenost razumemo zelo široko, vključno z zmožnostjo poslušanja, govorjenja in pisanja. Dijak ima možnost izbire bralnega gradiva glede na zanimanje, medbesedilno izkušnost in namen branja.

Pri branju književnih besedil naj bo v ospredju predvsem doživljanje prebranega, čustveno vživljanje v literarne svete in raziskovanje novih književnih svetov. Dijak lahko glede na svoj literarni okus izbira med književnimi besedili s priporočilnega seznama ali po svoji želji, pri čemer se lahko prepusti literarnemu doživetju, uživa v branju in razvija samozaupanje v lastno zmožnost literarnega branja.

Pri branju neumetnostnih besedil naj dijak samostojno izbira raznovrstna besedila s poklicnega področja, zelo priporočljivo je, da so ta tudi v povezavi z vsebinami s področij skupnih ciljev, npr.: trajnostnega razvoja, zdravja, športa, osebne rasti ipd. Po branju naj sledi izmenjava bralne izkušnje med dijaki z uporabo digitalne tehnologije. Eno neumetnostno besedilo naj v vsakem letniku prebere tudi za obvezno domače branje (v povezavi s temo *Sporazumevanje in besedilo*).

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Tema se povezuje s temami *Književnost kot besedna umetnost v prostoru in času*, *Odzivi na književna besedila*, *Sporazumevanje in besedilo ter Slovenščina v digitalnem okolju*.

Neumetnostna besedila: Za obvezno domače branje so primerna tista neumetnostna besedila, ki jih dijak lahko prebere samostojno in v celoti; pri tem naj uporablja priporočene bralne strategije v didaktičnih priporočilih. Napotki za izbiro besedila so pri temi *Sporazumevanje in besedilo* (priporoča se individualiziran pristop). V vsakem letniku naj izbere **eno neumetnostno besedilo za obvezno domače branje**.

Književna besedila: Dijak za motivacijsko branje izbere poljubno knjigo (med predlogi s priporočilnega seznama ali po lastni izbiri). Pomembno je, da je dijakom omogočena pozitivna bralna izkušnja, zato lahko dijak namesto predlaganih književnih besedil v priporočilnem seznamu izbere druga, če lahko ob njih doseže iste cilje in če so primernejša glede na njegovo recepcijsko zmožnost. Med branjem uporablja bralne strategije, sproti beleži zaznave in vprašanja ter razmišlja o prebranem. V vsakem letniku naj izbere **eno književno besedilo iz te**

teme za obvezno domače branje. Za zaključni letnik priporočamo, da prebere eno besedilo iz sklopa *Slovenska književnost 21. stoletja* ali eno besedilo iz sklopa *Svetovna književnost 21. stoletja (nagrajene knjižne uspešnice)*, lahko pa izbere tudi kateri koli drugi sklop, če bolj ustreza njegovemu literarnemu okusu.

SC (1.3.5.1) SC (3.1.2.2) SC (3.1.3.1) SC (4.5.2.1) SC (5.3.5.2) SC (5.2.2.1)

PRIPOROČILNI SEZNAM ZA MOTIVACIJSKO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL:

I. Žanrska literatura, npr.:

A. Potopis

- » Evald Flisar: *Popotnik v kraljestvu senc/Čarovnikov vajevec*
- » Sonja Porle: *Črni angel, varuh moj*
- » Tomo Križnar: *Nuba: čisti ljudje*
- » Mare Cestnik: *Nasmej se mi s poševnimi očmi*
- » Branko Gradišnik: *Strogo zaupno na Irskem*
- » Zvone Šeruga: *Nekam daleč*
- » Benka Pulko: *Po Zemlji okoli Sonca*
- » Petra Škarja: *CAMINO - Od suženjstva do svobode*
- » Alma Maksimiljana Karlin: *Neskončno potovanje*

B. Dnevnik

- » Mark Avrelj: *Dnevnik*
- » Andrej Capuder: *Pariški dnevnik*
- » Edvard Kocbek: *Tovarišija / Listina*
- » Janez Suhadolc: *Nič ne bom rekel, tiho pa tudi ne bom*
- » Dara McAnulty: *Dnevnik mladega naravoslovca*
- » Sara Zupan: *Dnevnik (nore) skulirane sladostrastnice*
- » Nejc Zaplotnik: *Alpinistični dnevnik*

C. Biografija

- » Alojz Rebula: *Pastir prihodnosti/Duh velikih jezer*
- » Emil Ludwig: *Napoleon*
- » Stefan Zweig: *Marija Antoinetta*

- » Patrick Besson: *Doković: Zavračam*
- » Blaž Vurnik: *Ivan Cankar: podobe iz življenja*
- » Boris Pahor in Cristina Battocletti: *Nikogaršnji sin*
- » Jack Fairweather: *Prostovoljec*
- » Ivan Sivec: *Modra vrtnica*
- » Ilka Vašte: *Roman o Prešernu*

Č. Avtobiografija

- » Janez Trdina: *Moje življenje*
- » Ivan Cankar: *Moje življenje*
- » Reinhold Messner: *Podobe smisla*
- » Miha Mazzini: *Osebnost*
- » Mira Furlan: *Imej me rajši od vsega na svetu*
- » Nejc Zaplotnik: *Pot*
- » Jean J. Rousseau: *Izpovedi*
- » Jurij Souček: *Glej ga, Součka!*
- » Dijana Matković: *Zakaj ne pišem*
- » Saša Kveder: *Tokrat bo drugače*
- » Eneja Kobal: *Absolutno preveč*
- » Ivana Djilas: *A si lahko vsaj enkrat tiho*
- » Feri Lainšček: *Kurji pastir/Petelinje jajce/Kurja fizika*

D. Mladinsko pripovedništvo

- » Ivo Zorman: *V sedemnajstem*
- » Bogdan Novak: *Ninina pesnika dva*
- » Janja Vidmar: *Črna vrana*
- » Igor Karlovšek: *Gimnazijec*
- » Neli Kodrič: *Fronta*
- » Cvetka Bevc: *Božiček v ušesu*
- » Mateja Gomboc: *Balada o drevesu*

- » Marjana Moškrič: *Sneg/Čadavec/Ledene magnolije/Sanje o belem štrpedu*
- » Aksinja Kermauner: *Orfejeva lira*
- » Daniel Defoe: *Robinson Crusoe*
- » Jonathan Swift: *Gulliverjeva potovanja*

E. Kriminalno pripovedništvo

- » Ljuba Prenner: *Neznani storilec*
- » Željko Kozinc: *Lovci na Rembrandta*
- » Maja Novak: *Cimre*
- » Tadej Golob: *Jezero*
- » Artur Conan Doyle: *Študija v škrlatnem/Prigode Sherlocka Holmesa*
- » Agatha Christie: *Umor v Orient ekspresu*
- » Georges Simenon: *Moj prijatelj Maigret*
- » Samuel Bjørk: *Angelsko hladna*
- » Jure Godler: katero koli besedilo

F. Zgodovinsko pripovedništvo

- » Jakob Sket: *Miklova Zala*
- » Bratko Kreft: *Kranjski komedijanti*
- » Mira Mihelič: *Cesta dveh cesarjev*
- » Victor Hugo: *Notrdamski zvonar*
- » France Bevk: *Iskra pod pepelom*
- » Ivan Sivec: *In vedno bodo cvetele lipe*
- » Alexandre Dumas st.: *Trije mušketirji*
- » Margaret Mitchell: *V vrtincu*
- » Gustave Flaubert: *Salambô*

G. Fantastično in znanstvenofantastično pripovedništvo

- » Miha Remec: *Astralni svetilniki*
- » Vid Pečjak: *Adam in Eva na planetu starcev*
- » Aldous Huxley: *Krasni novi svet*

- » Ray Bradbury: *Fahrenheit 451*
- » Isaac Asimov: *Golo sonce*
- » Dita Zipfel: *Kako mi je norost razložila svet*
- » Douglas Adams: *Štoparski vodnik po galaksiji*

II. Slovenska književnost 21. stoletja, npr.:

- » Pesništvo: Peter Semolič: *Krogi na vodi*; Primož Čučnik: *Delo in dom*; Jure Jakob: *Lakota*; Anja Golob: *Vesa v zgibi*; Veronika Dintinjana: *V suhem doku*; Miljana Cunta: *Nekajkrat smo zašli, zdaj se vračamo*
- » Roman: Andrej E. Skubic: *Koliko si moja*; Goran Vojnovič: *Čefurji raus / Figa*; Bronja Žakelj: *Belo se pere na devetdeset*; Veronika Simoniti: *Ivana pred morjem*; Mateja Gomboc: *Gorica*;
- » Kratka pripoved: Suzana Tratnik: *Noben glas*; Ana Svetel: *Dobra družba: zgodbe o prevozi*; Anja Mugerli: *Čebelja družina*;
- » Dramatika: Rok Vilčnik: *Smeti na Luni*; Simona Semenič: *5fantkov.si*; Nejc Gazvoda: *Tih vdih*; Tjaša Mislej: *Naše skladišče*; Katarina Morano: *Usedline*; Žanina Mirčevska: *Konec Atlas*

III. Svetovna književnost 21. stoletja (nagrajene knjižne uspešnice), npr.:

- » Kazuo Ishiguro: *Klara in sonce / Ne zapusti me nikdar*
- » Elena Ferrante: *Genialna prijateljica*
- » Cormac McCarthy: *Cesta*
- » Anthony Doerr: *Vsa ta nevidna svetloba*

IV. Slovanske književnosti, izseljenska in zamejska književnost, npr.:

- » Boris Pahor: po izbiri
- » Marko Kravos: *Trst v žepu*
- » Dušan Mukič: *Ljubljana skoz' moja očala = Ljubljana skaus aukole moje* (ali katero drugo knjigo iz zbirke Med Rabo in Muro)
- » Maja Haderlap: *Angel pozabe*
- » Marko Sosič: *Balerina, balerina*
- » Ivo Andrić: *Most na Drini*
- » Kristian Novak: *Cigan, ampak najlepši*
- » Karel Čapek: *Vojna z močeradi*

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Motivacijsko branje literature služi kot odlična podlaga za razvoj bralnih sposobnosti in pozitivnega odnosa do literature, kar ima lahko pozitiven vpliv tudi na branje obveznih literarnih del. Čustveno vživljanje v literarne svetove spodbuja literarno empatijo ter strpnost do drugih in drugačnih. Priporočamo razvijanje različnih bralnih strategij, ki omogočajo strateško branje in metakognicijo, npr.:

- » Vizualizacija: Bralec si predstavlja prizore, like in kraje iz besedila v svoji domišljiji, kar je prvi pogoj za literarno simpatijo in empatijo.
- » Povezovanje z lastnimi izkušnjami: Dijak prebrano povezuje s svojim izkušnjskim svetom. To lahko pripomore k vživljanju in spodbujanju literarne simpatije in empatije.
- » Literarna simpatija: je poistovetenje z literarnimi svetovi (dijak se čustveno vživi v literarne osebe, čas in kraj dogajanja, dogodke ipd. in se na prebrano čustveno odziva).
- » Literarna empatija: zmožnost vživljanja v literarno besedilo, z vidika drug(a)čnosti pa kot »posebno občutenje ali vživetje (bralca) v literaturo ter zaznavanje literarnih dogajanj in doživljanj literarnih oseb: vživljanje v literarne svetove, ki ne temelji le na čustvih, pač pa tudi na razumu. Bralec ne želi samo sodoživljati, pač pa tudi razumeti in sprejemati literarne osebe in dogajanje. Empatija ob vživljanju v literarne svetove razvija prek razpiranja drugemu, omogočeno je tudi razumevanje izkušnje, ki je bralcu tuja.
- » Sprotno beleženje vprašanj, neznanih besed, besednih zvez: spodbuja refleksijo prebranega in razumevanje.
- » Premislek o prebranem (metakognicija): po vsakem poglavju spodbujamo razmislek o prebranem: kaj je razumljivo, česa ne razumem, kaj me ovira pri razumevanju, kako bi si lahko pomagal, da bi prebrano bolje razumel, kaj mu je bilo všeč, kaj ga je presenetilo ipd.
- » Izpisovanje ključnih besed: olajšuje obnavljanje in povzemanje besedila.
- » Izpisovanje pomembnih citatov: olajšuje oblikovanje književnih problemov, citati lahko služijo za utemeljevanje.
- » Ponovno branje: nerazumljivih delov besedila (lahko glasno beremo družinskimi člani in se z njimi pogovorimo, kako oni razumejo prebrano).
- » Skupno branje: beremo lahko skupaj s sošolci, družinskimi člani ipd., kar omogoča diskusijo o prebranem.
- » Strategije pred branjem, med njim in njem. Koristno je, da pred branjem dijak razmisli o naslovu, pregleda zgradbo besedila, besedilo preleti, se seznani s temeljnimi podatki o avtorju ter določi cilje branja. Med branjem si izpisuje neznane besede, besedne zveze, ključne besede, pomembne citate ipd. Po branju besedilo povzame/obnovi, izpostavi ključni problem, ki ga je ob branju zaznal.
- » Strategije glede na namen branja (tesno/preletevajoče/študijsko branje, branje z namenom iskanja novih informacij in povezovanjem le-teh s predznanjem, branje z namenom urejanja informacij).

Pri metakognitivni refleksiji o lastnem bralnem procesu lahko dijak uporabi naslednje kriterije:

- » **Zavedanje lastnih bralnih strategij:** Kako se loteva branja? Katere strategije uporablja za razumevanje in interpretacijo besedila (npr. podčrtovanje, zapisovanje opomb, povzemanje)?
- » **Spremljanje razumevanja:** Kako spremlja svoje razumevanje med branjem? Ali prepozna trenutke, ko ne razume besedila, in kako se s tem sooča (npr. ponovno branje, iskanje dodatnih informacij)?
- » **Vrednotenje učinkovitosti strategij:** Kako učinkovite so bile uporabljene strategije? Ali so pripomogle k boljšemu razumevanju in interpretaciji besedila? Kaj bi dijak spremenil pri svojem pristopu?
- » **Refleksija o čustvenem odzivu:** Kako se je čustveno odzval na besedilo? Kako so čustva vplivala na njegovo razumevanje in interpretacijo?
- » **Povezovanje z lastnimi izkušnjami:** Kako je povezal vsebino besedila s svojimi osebnimi izkušnjami in predznanjem? Kako so te povezave vplivale na njegovo razumevanje in vrednotenje besedila?
- » **Razmislek o spremembah v razmišljanju:** Kako je branje besedila vplivalo na dijakovo razmišljanje in stališča? Ali je prišlo do sprememb v njegovem dojemanju določenih tem ali vprašanj?
- » **Načrtovanje prihodnjih bralnih aktivnosti:** Kaj se je naučil o svojem bralnem procesu, kar bi lahko uporabil pri prihodnjem branju? Katere nove strategije bi želel preizkusiti in zakaj?
- » Itd.

Pri razmislekih o aktualizaciji neumetnostnega besedila si učitelj lahko pomaga z opisnimi kriteriji, ki so navedeni v temi *Sporazumevanje in besedilo*.

MOTIVACIJSKO BRANJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL

CILJI

Dijak:

○: oblikuje bralne navade tako, da načrtno redno bere v skladu s svojimi zmožnostmi in vztraja pri branju zahtevnejših neumetnostnih besedil;

SC (3.1.3.3)

○: predstavi svojo bralno izkušnjo s pomočjo uporabe digitalnih tehnologij;

SC (4.2.2.1 | 4.3.1.1)

○: spremlja in vrednoti svojo bralno zmožnost neumetnostnih besedil s poklicnega področja ter si prizadeva za njeno izboljšanje.

SC (3.1.3.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Standardi znanja niso določeni.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Dijak lahko predstavi svojo bralno izkušnjo z digitalno tehnologijo, npr.:

- » pripravi interaktivno predstavitev, v katero vključi besedilo, slike, videoposnetke in povezave do dodatnih virov;
- » posname podkast, ki vključuje povzetek prebranega, glavne ideje in osebne vtise (komentar);
- » z ustreznim digitalnim orodjem ustvari digitalno stripovsko priredbo prebranega Več priložnosti za predstavitev bralne izkušnje s pomočjo digitalne tehnologije je na povezavah <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/xsp2uct> in <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ig0xavi>

OPISNI KRITERIJI

Refleksija učenca o lastni motiviranosti za branje (ni za ocenjevanje):

- » interes za branje različnih vrst besedil
- » bralna samoučinkovitost
- » izbira tiskanih in drugih informacijskih virov glede na namen branja
- » uporaba različnih lokacij bralnih virov itd.

Razvijanje zmožnosti razumevanja besedil:

- » organiziranje podatkov iz besedil
- » sklepanje iz besedila in razbiranje bistva
- » povzemanje besedil
- » uporaba bralnih strategij
- » uzaveščanje procesa branja
- » povezovanje besednih in nebesednih/slikovnih delov v besedilu
- » celostno branje večkodnih besedil

Razvijanje zmožnosti kritičnega branja:

- » prepoznavanje, presojanje, vrednotenje podatkov, dejstev in stališč v besedilih
- » presojanje in vrednotenje avtorjevega načina pisanja
- » oblikovanje lastnega mnenja o besedilih z utemeljevanjem
- » presojanje (vrednotenje) besedil glede na dane kriterije
- » postavljanje kriterijev za kritično vrednotenje besedil
- » kritična uporaba virov

Govor/Pravorečje

- » poznavanje in uporaba knjižne izreke
- » poznavanje in uporaba ustrezne stavčne intonacije
- » upoštevanje zvočnih in vidnih prvine glasnega branja (intonacija, hitrost, barva, register, premori itd.)
- » tekoče, smiselno, razločno in knjižno pravilno glasno branje raznovrstnih besedil

MOTIVACIJSKO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL

CILJI

Dijak:

○: razvija zmožnost interpretacije (doživljanja, razumevanja, vrednotenja in aktualizacije) celotnega književnega besedila;

○: razvija pozitivno podobo o sebi kot bralcu tako, da spoznava in uporablja raznolike bralne strategije ter uravnava svoja čustva, ki se porajajo ob (zahtevnejšem) literarnem branju;

SC (3.1.2.3)

○: v dvojici s sošolcem (ali skupini) predstavi svojo bralno izkušnjo: prepozna vrednost branja leposlovja, izraža doživljanje in razumevanje prebranega književnega besedila in razmišlja o tem, kako njegova bralna izkušnja prispeva k njegovemu bralnemu razvoju.

SC (3.1.1.1 | 5.2.2.1 | 5.3.4.1 | 5.3.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» predstavi svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje celotnega književnega besedila v obsegu vsaj 300 besed;

» predstavi svojo bralno izkušnjo in vtise ob literarnem branju ter ovrednoti svoj bralni proces.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj uporabi različne metode dela. Pri skupinskem delu pouk načrtuje tako, da se lahko dijaki v skupine razvrstijo po interesih.

Učitelj seznani dijaka s kriteriji uspešnosti v povezavi s predstavitvijo prebranega književnega besedila in bralne izkušnje, tj. s tem, kaj pričakuje, da bo dijak ubesedil, npr. da *komentira zanimive citate, poda oznako o njegovih motivno-tematskih in jezikovno-slogovnih sestavinah, pripravi nabor zanimivih citatov s komentarjem, aktualizira prebrano s svojo lastno izkušnjo ter ovrednoti svoj bralni proces (kako sem se lotil branja, kaj je bilo zahtevno, motivacijsko, zanimivo, aktualno zame in zakaj ipd.).*

OPISNI KRITERIJI

Učitelj lahko smiselno upošteva usmeritve, ki so navedene v *Didaktičnih priporočilih za temo*, in iz njih oblikuje kriterije za spremljanje učnega napredka dijakov na tem področju.

KNJIŽEVNOST KOT BESEDNA UMETNOST V PROSTORU IN ČASU

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijak spoznava in pogloblja znanje o temeljnih delih iz slovenske, evropske in svetovne književnosti, njihovih avtorjih ter literarnozgodovinskih obdobjih in smereh, v katerih so nastala. V ospredju je sistematično poznavanje slovenskega literarnega razvoja in pogloblitnih obrisov razvoja evropske in svetovne književnosti.

Dijak bere, interpretira in primerja književna besedila ali odlomke daljših književnih besedil ter se seznana z definicijo literature/književnosti/leposlovja kot korpusa besedil z literarnoumetniškimi lastnostmi.

V poklicno-tehničnem izobraževanju je v ospredju literarno doživetje, ki se nadaljuje v razmišljanje predvsem o vsebinskih, deloma tudi o oblikovnih, motivno-tematskih plasteh in zgradbeno-slogovni sestavi književnih besedil. Pri tem dijak uzavešča tudi, da je literarno branje večstopenjski proces, ki se začne z doživljajskim branjem in se nadaljuje z (meta)kognitivno-kritičnim šolskim in ustvarjalnim branjem.

Dijak nadgrajuje spoznavne procese, s katerimi sodeluje pri literarnem branju (npr. doživljanje, razumevanje, primerjanje, uvrščanje, vrednotenje) ter svoja opažanja sintetizira v pomen obdobja/smeri, ob tem pa uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ta tema se neposredno povezuje s temami *Motivacijsko branje*, *Slovenska slovstvena folklor in Odzivi na književna besedila*, posredno pa tudi s temama *Slovenski jezik v prostoru, družbi in času* (gl. skupino ciljev Zgodovina slovenskega jezika) ter *Slovenščina v digitalni dobi*. Pri tem je pomembno, da učitelj pouk načrtuje tako, da **se ohranja celovitost literarnozgodovinskega razvoja slovenske književnosti**, zato naj se vsebine (skupine ciljev), ki jih učitelj ni izbral za poglobljeno obravnavo pri pouku, obravnavajo informativno, npr. s kratko razlago učitelja, z vnaprej pripravljenimi govornimi nastopi dijakov ipd.

Učitelj **obravnavava vse obvezne cilje** v povezavi s starojudovsko in antično književnostjo, protestantizmom in barokom na Slovenskem, romantiko na Slovenskem, evropskim realizmom in realizmom na Slovenskem ter slovensko in evropsko moderno.

Med preostalimi skupinami ciljev, ki so označeni z ležečim tiskom, izbere še eno literarnozgodovinsko obdobje ali temo *Slovenska slovstvena folklor*.

Učitelj lahko ocenjuje obvezne in izbirne cilje, ki jih je obravnaval pri pouku, skladno s standardi znanja v tem katalogu znanja. Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.

Pri analizi obravnavanih književnih besedil naj bodo v ospredju vsebinske ter najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil, pri čemer naj učitelj skladno z zmožnostmi in zanimanji dijakov spodbuja tudi primerjanje z drugimi književnimi besedili, čeprav je ta cilj izbirni. Pri načrtovanju pouka naj izhaja iz predznanja dijakov.

Pri obravnavi književnih besedil je pomembno naslednje:

- » pri vsebinsko in oblikovno zahtevnih besedilih so potrebni temeljita najava, opozorilo na pomen in oblikovanost težjih mest v besedilu (npr. besedje, metaforika, težji skladenjski sklopi ipd.), da dijak lahko vzpostavi stvarno podlago za sprejemanje obravnavanih besedil;
- » estetsko doživetje se vzpostavi tako, da dijak doživljajsko posluša interpretativno branje pripravljenega bralca ali posnetka;
- » daljša besedila se interpretativno berejo po krajših enotah in sproti komentirajo (tudi ob podpori multimedijjskih virov);
- » skupinska analiza vsebine in oblike besedil med branjem je namenjena temu, da dijak poglobljeno razume njihovo sestavo;
- » analiza oz. ugotavljanje posameznosti v besedilu se povezuje z njihovo estetsko vlogo v celoti, v tej fazi dijak usvaja tudi strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- » analizi sledi vračanje k besedilni celoti tako, da dijak samostojno vrednoti, primerja obravnavano besedilo z drugimi po tematiki ali literarnosti ipd. (pri tem gre za povezovanje te teme s temo *Odzivi na književna besedila*);
- » v fazi sinteze spoznanj pa naj učitelj dijaka spodbudi k razmisleku, zakaj besedilo velja za kanonsko, zakaj velja za umetniško; pri tem ga usmerja na opazovanje etičnih, estetskih in spoznavnih odlik književnega besedila.

Interpretacija književnega besedila naj izhaja iz prvotnega doživljajskega odziva dijaka na prebrano: od vživljanja v književne svetove (v književne osebe, njihova dejanja, obnašanje, čustvovanje) dijak ob vodenju učitelja prehaja v razčlenbo besedila. Arhaične besede in obrnjen besedni red oz. zapleteno skladnjo učitelj prevaja v sodobno slovenščino in na različne načine spodbuja obnavljanje besedila (npr. z vprašanji kdo, kje, kaj, kdaj, določanjem kraja in časa dogajanja, motivno-tematske analize, prepoznavanjem vzdušja/atmosfere ipd.), analiziranje zgradbe besedila (npr. členitev na poglavja, podpoglavja, okvirno in vloženo pripoved, uvod, zaplet, vrh itd.), označevanje književnih oseb in odnosov med njimi.

Dijak lahko pridobi sistematično literarnozgodovinsko znanje ob krajši uvodni učiteljevi razlagi, ponazorjeni s citati iz besedil, multimedijjskimi vložki idr. – v njej sodeluje dijak s svojim predznanjem, izkušnjami, vprašanji in mnenji tudi sam. Podatke lahko pridobi tudi samostojno, in

sicer tako, da raziskuje elektronske in pisne vire o določenih temah iz obravnavanih literarnozgodovinskih obdobjih ter jih predstavi v razredu. V raziskovanje lahko vključi različna strokovna mnenja, krajše citate iz besedil ipd. Celostno informacijo o literarnozgodovinskem obdobju lahko dijak pridobi tudi induktivno: kot sklepno razvrščanje spoznanj, pridobljenih ob obravnavi književnih besedil, ki ga opravi, njegovo delo pa dopolni učitelj.

Pri obravnavi besedila priporočamo skladno z metodo šolske interpretacije tudi druge metode, npr.: metodo pogovora, diskusije in razlage, metodo tesnega branja in učne verige. Pri tem naj učitelj pouk načrtuje tako, da bo nekaj časa namenjenega tudi glasnemu branju dijakov; tako jih lahko učinkovito podpre pri zahtevnejših bralnih izzivih in krepi njegovo bralno kondicijo.

SC (1.3.1.1) **SC** (1.3.2.1)

KNJIŽEVNI POUK

Pri pouku književnosti dijak bere književna besedila iz tem *Književnost kot besedna umetnost v prostoru in času* ter *Motivacijsko branje*.

Obvezno domače branje vključuje besedila iz literarnozgodovinskih obdobjih pri tej temi ter najmanj eno književno besedilo za motivacijsko branje do konca šolanja pri temi *Motivacijsko branje* (seznam teh besedil je naveden v temi *Motivacijsko branje*).

Do zaključka programa dijak za obvezno domače branje prebere po eno besedilo iz vsake vrstice pri zapisu 'obvezno za domače branje' (v vrstici, kjer je navedenih več besedil, izbere eno) ter najmanj eno motivacijsko besedilo do konca šolanja (učitelj se prilagaja bralni zmožnosti dijaka, priporoča se tudi individualiziran pristop).

I. STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA

Obvezno za obravnavo: eno biblijsko besedilo, en grški ep in ena grška tragedija.

Nabor književnih besedil:

- » *Bog ustvari vesolje in človeštvo*
- » *Zgodba o Suzani*
- » *Psalm 130* (129)
- » *Psalm 137* (136)
- » *Smrt Janeza Krstnika*
- » *Svatba v Galilejski Kani*
- » *Prilika o izgubljenem sinu*
- » Homer: *Iliada/Odiseja*
- » Sofokles: *Kralj Ojdip/Antigona*

- » Katul: *Sovražim in ljubim*
- » Horac: *Carpe diem*
- » Petronij: *Satirikon (Na pojedini pri Trimalhionu)*
- » Gustav Schwab: *Najlepše antične pripovedke*

Obvezno domače branje:

- » Sofokles: *Antigona* / *Kralj Ojdip*

II. SREDNJI VEK

Izbirna skupina ciljev: *Velikonočna pesem* (iz Stiškega rokopisa) / *Il. Brižinski spomenik* (Pridiga o grehu in pokori) in še eno besedilo iz nabora.

Nabor književnih besedil:

- » Konrad Žolneški: *Slana in nenadni sneg* (viteška pesem na slovenskih tleh)
- » *Roman o Tristanu in Izoldi*
- » *Burka o jezičnem dohtarju*
- » *Carmina burana*
- » Dante Alighieri: *Božanska komedija*

III. OD RENESANSE DO BAROKA

Obvezno za obravnavo: eno besedilo slovenskih protestantov, eno slovensko baročno besedilo ter eno lirsko in eno epsko/dramsko besedilo evropske renesanse.

Nabor književnih besedil:

- » Primož Trubar: *O narečni raznolikosti (Ta evangeli sv. Matevža)*
- » Jurij Dalmatin: izbrani odlomek iz prevoda *Biblije*
- » Janez Svetokriški: *Na noviga lejta dan*
- » Janez V. Valvasor: *Slava vojvodine Kranjske*
- » Francesco Petrarca: *Canzoniere* (izbrana pesem)
- » Miguel de Cervantes Saavedra: *Don Kihot*
- » Marin Držić: *Dundo Maroje*

Obvezno domače branje:

- » Giovanni Boccaccio: *Dekameron* (izbor)/William Shakespeare: *Hamlet/Romeo in Julija/Beneški trgovec*

IV. KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO

Izbirna skupina ciljev: eno Vodnikovo besedilo, eno Linhartovo besedilo, eno besedilo evropskega razsvetljenstva in klasicistične komedije.

Nabor književnih besedil:

- » Valentin Vodnik: *Nemški inu krajnski kojn|Zadovoljni Krajnc|Dramilo|Kuharske bukve*
- » Anton T. Linhart: *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*
- » Molière: *Tartuffe/Skapinove zvijače*

V. PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA

Obvezno za obravnavo: Prešernove ljubezenske in domovinske pesmi ter dve besedili evropske romantike.

Izbirno za obravnavo: eno besedilo evropske predromantike.

Nabor književnih besedil:

- » France Prešeren: *Pevcu/Zdravljica/Sonetni venec (1., 7., 8. in 15. sonet)*
- » Johann Wolfgang von Goethe: *Trpljenje mladega Wertherja*
- » George Noel Gordon Byron: *Romanje grofiča Harolda/Parizina*
- » Heinrich Heine: *Lorelaj*
- » Emily Bronte: *Viharni vrh*
- » Johann Wolfgang von Goethe: *Majska pesem*
- » Mihail Jurjevič Lermontov: *Jadro*

Obvezno domače branje:

- » Aleksander Sergejevič Puškin: *Jevgenij Onjegin*

VI. REALIZEM IN NATURALIZEM

Obvezno za obravnavo: dve besedili evropskega realizma in najmanj eno besedilo slovenskega realizma.

Izbirno za obravnavo: eno besedilo evropskega naturalizma.

Nabor književnih besedil:

- » Simon Jenko: *Obrazi* (uvodni, 5., 7. in 10.)
- » Janko Kersnik: *Jara gospoda*
- » Simon Gregorčič: *Človeka nikar!/Njega ni/Veseli pastir*
- » Anton Aškerc: *Ponočna potnica/Zimska romanca/Mejnik*
- » Josip Jurčič: *Telečja pečenka*
- » Honore de Balzac: *Oče Goriot*
- » Emile Zola: *Beznica*
- » Henrik Ibsen: *Strahovi*
- » Lev N. Tolstoj: *Ana Karenina*

Obvezno domače branje:

- » Fjodor M. Dostojevski: *Zločin in kazen/Gustave Flaubert: Gospa Bovary*

VII. SLOVENSKA IN EVROPSKA MODERNA

Obvezno za obravnavo: eno pripovedno in eno dramsko Cankarjevo besedilo, dve pesniški besedili drugih avtorjev slovenske moderne s prepoznavnimi prvinami impresionizma, nove romantike in simbolizma in najmanj eno besedilo evropske moderne s prepoznavnimi prvinami dekadence, impresionizma, nove romantike in simbolizma.

Nabor književnih besedil:

- » Dragotin Kette: *Aj, ta lepa krčmarica*
- » Josip Murn: *Sneg/Ko dobrane se mrače*
- » Oton Župančič: *Duma/Ti skrivnostni moj cvet/Zvečer*
- » Alojz Gradnik: *Eros – Tanatos, Pisma*
- » Lili Novy: *Ogenj*
- » Zofka Kveder: *Misterij žene*
- » Ivan Cankar: *Za narodov blagor/Hlapci/Kralj na Betajnovi*
- » Charles Baudelaire: *Pesem o albatrosu/Spleen*

» Paul Verlaine: *Zahajajoča sonca/Jesenska pesem*

» Arthur Rimbaud: *Samoglasniki*

Obvezno domače branje:

» Ivan Cankar: *Na klancu/Hiša Marije Pomočnice/Martin Kačur*

» Henrik Ibsen: *Nora*/Oscar Wilde: *Saloma*

VIII. SLOVENSKA IN EVROPSKA KNJIŽEVNOST V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

Izbirna skupina ciljev: eno ekspresionistično, eno socialnorealistično besedilo slovenske književnosti in eno besedilo evropske književnosti.

Nabor književnih besedil:

» Srečko Kosovel: *Slutnja/Ekstaza smrti /Tragedija na oceanu/Kons. 5/Pesem št. X*

» France Balantič: *Tkanina revna sem/Zasuta usta*

» Karel Destovnik Kajuh: *Samo en cvet*/Matej Bor: *Srečanje*

» Slavko Grum: *Dogodek v mestu Gogi*

» Ivan Pregelj: *Matkova Tina*/Lovro Kuhar – Prežihov Voranc: *Samorastniki/Boj na požiralniku*

» Miško Kranjec: *Povest o dobrih ljudeh*

» James Joyce: *Ljudje iz Dublina/Evelina*

» Franz Kafka: *Preobrazba*

» Sergej A. Jesenin: *Vrnitev domov*

» Boris Pasternak: *Doktor Živago*

» Jaroslav Hašek: *Dobri vojak Švejk*

IX. KNJIŽEVNOST V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

Izbirna skupina ciljev: tri lirski, eno epsko in eno dramsko besedilo slovenske književnosti ter eno epsko in eno dramsko besedilo evropske književnosti.

Nabor književnih besedil:

» Janez Menart: *Croquis*

» Lojze Krakar: *Med iskalci biserov*

» Ciril Zlobec: *Sveta mesta tvojega telesa*

- » Kajetan Kovič: *Bela pravljica/Južni otok*
- » Dane Zajc: *Veliki črni bik/Črni deček*
- » Gregor Strniša: *Večerna pravljica/Vrba*
- » Svetlana Makarovič: *Odštevanka*
- » Tomaž Šalamun: *Gobic/Himna svetovne odgovornosti*
- » Milan Jesih: *Nekega dne, ob uri, ko mrači se*
- » Boris A. Novak: *Oče*
- » Aleš Šteger: *10 prošenj za lahko noč*
- » Lucija Stupica: *Hotel ideal*
- » Edvard Kocbek: *Strah in pogum*
- » Ciril Kosmač: *Tantadruj*
- » Vitomil Zupan: *Menuet za kitaro*
- » Marjan Tomšič: *Vruja*
- » Andrej Blatnik: *Električna kitara*
- » Andrej Skubic: *Fužinski bluz*
- » Feri Lainšček: *Namesto koga roža cveti*
- » Polona Glavan: *Anton*
- » Dominik Smole: *Antigona*
- » Drago Jančar: *Veliki briljantni valček*
- » Matjaž Zupac: *Vladimir*
- » Albert Camus: *Tujec*
- » Samuel Beckett: *Čakajoč Godota*
- » Eugene Ionesco: *Plešasta pevka*
- » Jean-Paul Sartre: *Zaprta vrata*

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pred načrtovanjem pouka naj učitelj preveri dijakovo predznanje o slovenski književnosti ter njenih temeljnih zvrsteh in vrstah, ki ga je pridobil v programu SPI. Nato naj pouk načrtuje tako,

da z različnimi dejavnostmi usmerja dijaka k literarnemu doživetju, ki naj bo izhodišče za razmišljanje predvsem o vsebinskih, deloma tudi oblikovnih plasteh besedil, za uvrščanje in zvečine zunajliterarno (izkušensko) vrednotenje; pri tem dijak uporablja pridobljeno (sistemsko) literarno in zunajliterarno znanje ter druge izkušnje in spoznanja.

Kakovostno literarno branje se pri pouku razvija z motiviranim in večkratnim branjem književnih besedil. Interpretacija besedil naj poteka najprej ob glasnem in (potem še samostojnem) tihem branju ter ob sočasnem umeščanju v literarnoteoretični in literarnozgodovinski kontekst. Branje dijaka naj se dopolnjuje z učiteljevimi informacijami in interaktivnimi razlagami o družbeno-kulturnih okoliščinah časa. Poleg metode šolske interpretacije priporočamo tudi druge metode, npr.: metodo pogovora, diskusije in razlage, metodo tesnega branja in učne verige, metodo obrnjenega učenja, problemsko-ustvarjalni in komunikacijski pouk.

Učitelj nudi kakovostno povratno informacijo dijaku v vseh fazah učnega procesa, saj s tem le-ta razvija strategije za razumevanje besedila. Pri pisanju je ključna tudi vloga napak v procesu učenja, saj ponuja priložnost za učenje, razumevanje ter tudi vključenost dijaka pri vrednotenju (skupno določanje kriterijev uspešnosti, vrstniško samovrednotenje).

V PROSTORU IN ČASU

CILJI

Dijak:

- : spoznava literarnozgodovinski kontekst književnih besedil in pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- : navaja pglavitne predstavnike literarnozgodovinskega obdobja oz. smeri in njihova dela;
- !: *primerja temeljne značilnosti literarnozgodovinskih obdobj oz. smeri med seboj (tudi medpredmetno);*
- !: *vrednoti pomen književnosti obdobja in njegov vpliv na razvoj slovenske in evropske književnosti, jezika in kulture ter nanj osebno;*
- !: *v pisnih in elektronskih virih raziskuje in predstavi biografijo avtorjev in njihov širši opus, družbene in kulturne okoliščine literarnozgodovinskega obdobja oz. smeri.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » navede pglavitne predstavnike obdobja oz. smeri ter njihova reprezentativna dela;
- » pozna družbeno-kulturne in duhovnozgodovinske značilnosti literarnozgodovinskega obdobja oz. smeri, kar dokaže tako, da v obravnavanem književnem besedilu opredeli prvine literarnozgodovinskega obdobja oz. smeri, v katerem je nastalo;
- » *ovrednoti pomen literarnozgodovinskega obdobja oz. smeri, v katerem je nastalo predpisano oz. obravnavano književno besedilo tako, da oblikuje (hipo)tezo in jo utemelji;*
- » *ovrednoti pomen literarnozgodovinskega obdobja oz. smeri tako, da pojasni, kako vpliva na njegovo individualno in kulturno identiteto;*
- » *predstavi biografijo avtorjev in njihov širši opus v povezavi z obravnavanim književnim besedilom.*

TERMINI

- evropski srednji vek ○ slovenski srednji vek ○ pismenstvo ○ humanizem ○ renesansa
- reformacija/protestantizem ○ protireformacija ○ barok ○ klasicizem ○ racionalizem ○
- razsvetljenstvo ○ predromantika ○ romantika ○ abecedni spor/črkarska pravda ○ ilirizem
- realizem in naturalizem ○ slovenska in evropska moderna ○ nova romantika ○ dekadencia

- simbolizem ◦ impresionizem ◦ nadrealizem ◦ ekspresionizem ◦ socialni realizem
- modernizem ◦ konstruktivizem ◦ avantgarda ◦ slovensko nacionalno vprašanje
- eksistencializem ◦ postmodernizem ◦ starojudovska književnost ◦ antika

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA

CILJI

Dijak:

- bere besedila starojudovske in antične književnosti ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega;
- interpretira književna besedila; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi in analizira vsebinske ter najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti antičnih in biblijskih besedil;
- » ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;
- » primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.

TERMINI

- psalm ○ rimska lirika ○ grško-rimska epika ○ trojanski in tebanski mit ○ junaško-mitološki ep
- homerska primera ○ grška drama in gledališče ○ dramski trikotnik ○ dramski konflikt
- tragedija ○ tragično ○ katarza ○ mitologija

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Ob obravnavi starih neevropskih književnosti učitelj razloži, da gre za drugačne verske in moralno-filozofske sisteme, ki se odražajo tudi v književnosti. Priporoča se primerjalna obravnavna: očitne so motivno-tematske vzporednice med *Himno sončnemu božanstvu* in biblijskimi psalmi, pa tudi *Biblijo* (čudežno rojstvo, vpletanje bogov v življenje ljudi, vrt bogov, kača, vesoljni potop, minljivost človeškega življenja).

Antična mitologija je zibelka evropske kulture. Mit kot pripovedka, zgodba, pripoved o dejanjih bogov, duhov in božanskih herojev, o dejavnostih nadnaravnih sil na nebu, zemlji in v podzemlju, govori o nečem realnem, kar se je zgodilo zunaj realne časovnosti, a je prek kulta vplivalo na sedanje življenje. Antični Grk je mit razumel kot resnično zgodovino (in ne pesniško preoblikovano zgodbo), na kar je treba opozoriti tudi dijake. Če razumejo antično mitologijo, lažje razumejo svet, v katerem živimo.

Pred branjem antičnih besedil naj dijak izhaja iz svojega predznanja (praviloma že pozna *Starogrške bajke* Edvarda Petiške ipd.), še posebej pomembno pa je, da pozna tebanski mit in bogove iz obravnavanega besedila. Seznanjanje z grško mitologijo olajšuje tudi razumevanje kasnejših medbesedilnih navezav, ki se pojavljajo v številnih literarnih delih, npr. Kafkovi *Preobrazbi* in Heinejevi *Lorelaj*, pa tudi v slovenski književnosti, npr. v ljudski baladi *Rošlin in Verjanko*, Smoletovi *Antigoni* in Prešernovem *Pevcu* ter *Sonetnem vencu*.

Ob vodenem tesnem branju in metodi učne verige lahko učitelj dijaku učinkovito pomaga premagovati napetosti in občutke neugodja, ki jih sprožajo tujosti v besedilih. S pogovorom pomaga dijaku zapolnjevati besedilne praznine. Učitelj opozori na literarnoteoretične specifičnosti besedil in njene funkcije v besedilu ter z vodenim pogovorom (ali kako drugače) pogloblja razumevanje in uvid v poetiko in estetiko besedila.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Analiza besedil lahko poteka v obliki razprave (npr. o motivih za ravnanje književnih oseb in posledicah, o zgradbenih prvinah, o jeziku). Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr. literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme.

Ustrezen način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino ali primerjava ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih), npr. oseb, prostora in časa, načina pripovedovanja ipd. Antična dramatika omogoča primerjavo med komedijo in tragedijo na ravni dogajanja, sloga in izbire literarnih oseb, iščemo lahko vzporednice z antično mitologijo (tragičnost in komičnost Dionizovega kulta).

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

SREDNJI VEK

CILJI

Dijak:

I: bere književna besedila evropskega in slovenskega srednjega veka ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;

I: primerja obravnavana književna besedila evropskega in slovenskega srednjega veka.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» predstavi in analizira vsebinske in najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil iz srednjega veka;

» ustrezno uporabi strokovne izraze v tem katalogu znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;

» primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.

TERMINI

- versko-alegorični ep
- verski in posvetni motivi
- trubadurska/viteška ljubezen
- rokopis
- pridiga/homilija

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Analiza besedil lahko poteka v obliki razprave (npr. o motivih za ravnanje književnih oseb in posledicah, o zgradbenih prvinah, o jeziku). Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr. literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme.

Ustrezni način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino ali primerjava ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih), npr. oseb, prostora in časa, načina pripovedovanja ipd.

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih

ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

OD RENESANSE DO BAROKA

CILJI

Dijak:

- bere besedila iz obdobja od renesanse do baroka ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega;
- interpretira književna besedila; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- ! *primerja obravnavana književna besedila evropske renesanse ter slovenske reformacije, protireformacije in baroka.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi in analizira vsebinske in najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil iz renesanse in baroka;
- » ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;
- » *primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.*

TERMINI

◦ sonet ◦ novela ◦ roman ◦ parodija ◦ elizabetinsko gledališče ◦ renesančna tragedija in komedija

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr. literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme. Ustrezen način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino ali primerjava ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih).

Pri analizi besedil naj se posveča vsebinskim ter izstopajočim slogovnim in oblikovnim posebnostim besedila, pri čemer učitelj spodbuja primerjanje z drugimi književnimi besedili, obravnavanimi pri književnem pouku slovenščine. V fazi sinteze spoznanj dijaka spodbudimo, naj

razmisli, zakaj besedilo velja za kanonsko, zakaj velja za umetniško, opazuje naj etične, estetske in spoznavne odlike besedila. Vrednotenje naj bo utemeljeno: dijak postopoma prehaja od zunajliterarnega k znotrajliterarnemu utemeljevanju, odkriva vzročno-posledične odnose, se kritično opredeljuje do prebranega. Učitelj naj ga usmerja v razmislek o (ne)skladnosti vrednot v besedilu z njegovimi vrednotami in pogledi na svet. Kako ga besedilo nagovarja, kaj mu sporoča, kako ga razume?

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

KLASICIZEM IN RAZSVETLJENSTVO

CILJI

Dijak:

I: bere besedila iz obdobja klasicizma in razsvetljenstva ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega;

I: interpretira književna besedila; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;

I: primerja obravnavana književna besedila evropskega klasicizma in razsvetljenstva ter razsvetljenstva na Slovenskem.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» predstavi in analizira vsebinske in najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil iz klasicizma in razsvetljenstva;

» ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;

» primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.

TERMINI

◦ komedija ◦ komično ◦ alpska poskočnica ◦ vrste komike (besedna, telesna, značajska, situacijska)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pred obravnavo naj učitelj najprej preveri dijakovo predznanje (dijak naj bi okvirno že poznal V. Vodnika in A. T. Linharta) in na podlagi ugotovitev načrtuje pouk tako, da se bo znanje smiselno nadgrajevalo.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr. literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne

načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme. Ustrezen način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino ali primerjava ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih). Ustrezen način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino ali primerjava ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih).

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje, aktualizacija). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

PREDROMANTIKA IN ROMANTIKA

CILJI

Dijak:

- bere besedila iz obdobja romantike ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega;
- interpretira književna besedila; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- ! primerja obravnavana književna besedila iz obdobja predromantike in romantike.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

predstavi in analizira vsebinske in najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil iz romantike;

» ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;

» primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.

TERMINI

- balada ○ romanca ○ sonet ○ sonetni venec ○ stanca ○ tercina ○ romantična pesnitev
- poučna proza ○ romantična povest ○ romantični roman ○ elegija ○ glosa

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Književnost (pred)romantike lahko sodobnemu mlademu bralcu pred obravnavo deluje tuje, predvsem z oblikovnega vidika. Veliko je zahtevnih verzni oblik, težavni so lahko tudi skladnja, metaforika in besedišče (npr. arhaične besede), pa tudi nekateri motivi in teme. Pred obravnavo besedila naj zato učitelj načrtuje pouk tako, da preveri dijakovo predznanje in na podlagi ugotovitev načrtuje dejavnosti, v katerih se bo dijak postopoma in z razumevanjem seznanil s posebnostmi obravnavanih besedil (še posebej verzni besedil). Pri teh priporočamo tesno branje s sprotno kakovostno interpretacijo, da se v dijaku vzbudi doživljajski odziv.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr.

literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme. Ustreden način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino ali primerjava ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih).

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

REALIZEM IN NATURALIZEM

CILJI

Dijak:

- bere besedila iz obdobja realizma ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega;
- interpretira književna besedila; pri tem uporablja strokovne izrazi iz tega kataloga znanja;
- ! primerja obravnavana književna besedila iz obdobja realizma in naturalizma.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi in analizira vsebinske in najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil iz realizma;
- » ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;
- » primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.

TERMINI

- kmečka tematika ◦ domovinska poezija ◦ povest ◦ obraz ◦ svobodna pesniška oblika
- pripovedna tehnika ◦ objektivni realizem ◦ psihološki realizem ◦ estetika grdega ◦ novela
- značajevka ◦ družbenokritična drama

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Prednost realističnih besedil je mimetičnost – verjetnost časa, prostora, dogajanja, da so zvečine grajena sintetično, da je tema razvidna in slog razmeroma nezahteven. Marsikateri odlomek lahko dijak prebere tudi sam doma (metoda obrnjenega učenja). Težava je lahko dolžina večine izbranih besedil, zato je pri daljših pripovednih besedilih priporočljivo etapno branje. Pri slovenski literaturi velja poudariti razmah slovenskega narodnozavednega meščanstva in vlogo literature pri narodnem ozaveščanju. Priporočene dejavnosti za obravnavo besedil so:

- » dijak lahko glasno/tiho samostojno prebere predpisana književna besedila tako, da ob njih izrazi svoje doživetje ter prebrano obnovi;
- » nato pa prebrano analizira (motivno-tematsko, jezikovno-slogovno in idejno-sporočilno).

Dijak lahko izbirno, prek individualnega, skupinskega, projektnega dela in drugih oblik učenja spozna tudi značilnosti nekaterih žanrskih besedil, ki so nastajala v drugi polovici 19. stoletja pri nas: kriminalke (Alešovec), distopije (Tavčar), zgodovinske povesti (Jurčič), in kritično razmišlja o značaju žanrske književnosti nasploh.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Analize besedil lahko potekajo tudi v obliki razprave v skupinah, npr. o motivih za ravnanje književnih oseb in posledicah, o zgradbenih prvinah, o jeziku. Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr. literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme.

Primeren bi bil esej s primerjanjem ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih), npr. oseb, prostora in časa, načina pripovedovanja. Ustrezen način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino, npr. krakovjak, humoren opis posebneža itd.

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

SLOVENSKA IN EVROPSKA MODERNA

CILJI

Dijak:

- bere besedila evropske in slovenske moderne ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega;
- interpretira književna besedila; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- ! *primerja obravnavana književna besedila evropske in slovenske moderne.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi in analizira vsebinske in najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil iz slovenske in evropske moderne;
- » ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;
- » *primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.*

TERMINI

○ impresija ○ poetična drama ○ dekadencična drama ○ subjektivizem ○ farsa/burka ○ verzni prestop ○ simbol ○ prosti verz ○ esteticizem/larpurlartizem ○ satira

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj naj preveri predznanje dijakov in na podlagi tega načrtuje pouk.

Dijaki lahko samostojno ali v dvojicah raziščejo kulturno-zgodovinske značilnosti obdobja li življenje in delo predstavnikov obdobja. O raziskanem poroča sošolcem.

Dijak naj glasno in tiho bere in interpretira književna besedila, se na njih odziva in izraža lastno doživljanje, razumevanje in vrednotenje. Besedila naj analizira in se do literarnih pojavov opredeljuje, komentira in vrednoti. Ob tem naj uporablja literarnovedne pojme iz tega kataloga.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr. literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme. Ustrezen način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino ali primerjava ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih).

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

SLOVENSKA IN EVROPSKA KNJIŽEVNOST V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

CILJI

Dijak:

- I:** bere besedila iz prve polovice 20. stoletja ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega;
- I:** interpretira književna besedila; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- I:** primerja obravnavana književna besedila svetovne in slovenske književnosti prve polovice 20. stoletja.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi in analizira vsebinske in najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil iz 1. polovice 20. stoletja;
- » ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;
- » primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.

TERMINI

- moderna lirika ◦ moderna novela ◦ moderni roman ◦ moderna drama ◦ tok zavesti
- notranji monolog ◦ doživljeni/polpremi govor ◦ groteska ◦ ekspresionistična estetika
- manifest

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Književnost tega obdobja je slogovno pluralistična, nanjo so vplivali prelomni dogodki z občutji usodnosti, posledično nezaupanja v prihodnost in obvladljivost stvarnega materialnega sveta. Raziskovanje nadčutnega, toka zavesti in nezavednega se odraža tudi v literarnih smereh.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr.

literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme. Ustrezen način je tudi tvorjenje samostojnega krajšega besedila z izbrano literarno-teoretsko prvino ali primerjava ene ali dveh prvin v dveh besedilih (odlomkih).

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

SLOVENSKA IN EVROPSKA KNJIŽEVNOST V DRUGI POLOVICI 20. STOLETJA

CILJI

Dijak:

- I:** bere besedila iz druge polovice 20. stoletja ter izraža doživljanje in razumevanje prebranega;
- I:** interpretira književna besedila; pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- I:** primerja obravnavana književna besedila svetovne in slovenske književnosti druge polovice 20. stoletja.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi in analizira vsebinske in najopaznejše oblikovne in slogovne lastnosti besedil iz 2. polovice 20. stoletja;
- » ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom;
- » primerja najmanj dve besedili iz tega obdobja tako, da razloži njuno vsebino in obliko.

TERMINI

◦ intimizem ◦ svobodni verz ◦ brezosebni lirski subjekt ◦ svobodna skladnja ◦ konkretna poezija ◦ novi roman ◦ kratka zgodba

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Po kratki informaciji o avtorju in njegovem delu ter uvodu v obravnavano besedilo dijak posluša/tiho/glasno bere izbrano besedilo. Modernistična pesniška besedila bere tiho, saj branje drugega bralca lahko vpliva na bralne zaznave, ki so pri teh besedilih hoteno večpomenske. Po izražanju vtisov, zaznav, prvih mnenj in pri analizi besedil je priporočljivo delo v skupinah, spoznanja pa se ob poročanju posameznih skupin nato frontalno uredijo v sistematično sliko posameznih obravnav – preglednica, miselni vzorec. Po obravnavi več enot sledi pregledna sinteza vsebine in oblike obravnavanih književnih pojavov znotraj posamezne zvrsti. Individualno dijaki (npr. za domačo nalogo) preberejo in interpretirajo še eno izbrano besedilo

znotraj iste alineje. Učitelj naloge razdeli tako, da dijak (ali dvojica) dobi v branje različna besedila.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak lahko argumentirano razpravlja o prebranih književnih besedilih tako, da svoje interpretacije utemeljuje s primeri. Lastne interpretacije lahko primerja z interpretacijami drugih bralcev (npr. literarnih kritikov, znanstvenikov) in razume, da lahko besedilo interpretiramo na različne načine. Na podlagi prebranih besedil lahko oblikuje preproste književne probleme, hipoteze/trditve in jih osvetljuje z argumenti za in proti, pri čemer uporablja literarnozgodovinske in literarnoteoretične pojme.

Dijak pridobi ocene na načine, ki jih je spoznal v procesu učenja. Doseganje standardov učitelj preverja in ocenjuje v povezavi z branjem in odgovori na vprašanja na različnih taksonomskih ravneh (priklic, razumevanje, vrednotenje). Ocenjuje lahko s preizkusi znanja ob (tudi neznanem) pesemskem/pripovednem/dramskem besedilu ali v avtentičnih situacijah.

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA

IZBIRNO

OPIS TEME

Dijak se seznaja s slovensko slovstveno folkloro kot umetnostjo govornega in pétega jezika ter ob tem izraža lastno doživljanje, razumevanje in vrednotenje. Nadgrajuje in na novo spoznava pripovedne in pesniške zvrsti in vrste, prepozna in se opredeljuje do motivno-tematskih, jezikovno-slogovnih in zgradbenih značilnosti, jih analizira, povzema ključne ugotovitve s sintezo, ob tem pa uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja. Sprejeta besedila tudi aktualizira, komentira, primerja z že znanimi in jih (po)ustvarja. Spoznava lahko tudi zapisovalce/raziskovalce slovstvene folklore skozi čas do današnjih dni.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ta tema je v celoti izbirna (zato so cilji in standardi znanja v ležečem tisku). Učitelj jih kljub temu lahko izbere v obsegu po svoji presoji. Če izbere cilje iz te teme, jih lahko tudi ocenjuje skladno s standardi znanja v tem katalogu. Minimalni standardi znanja so v krepkem tisku.

Tema se neposredno povezuje s temama *Književnost kot besedna umetnost v prostoru in času* ter *Odzivi na književna besedila*.

Obvezno za obravnavo: ena lirski oz. epski pesem in ena ljudski pripoved.

Nabor književnih besedil:

- Epski oz. lirski ljudski pesem: *Rošlin in Verjanko/Od lepe Vide*
- Ljudski pripoved: *Kralj Matjaž/Zlatorog/Kurent*
- Vpliv slovenskega ljudskega slovstva na sodobno slovensko književnost spoznava dijak ob naslednjih besedilih, npr.:
 - » Svetlana Makarovič: *Zeleni Jurij/Kolovrat*
 - » Venó Taufer: *Pesmarica rabljenih besed*
 - » Jani Oswald: *Pes Marica*
 - » Drago Jančar: *Prikazovanje/Ljudski balada/Pogled angela*

SC (1.3.1.1) SC (1.3.2.1)

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Obravnava slovenske slovstvene folklorne naj izhaja iz predznanja dijakov. Med sprejemanjem besedil in po njem naj dijak svoja opažanja sintetizira v pomen slovenskega ljudskega slovstva danes (npr. z razmišljanjem o vplivih motivov in likov na sodobno slovensko poezijo in kratko prozo). Njegov odziv na slovensko ljudsko slovstvo lahko učitelj spodbuja z raznolikimi in pestrimi dejavnostmi.

Poleg metode šolske interpretacije so priporočljive metoda pogovora, diskusija, problemsko-ustvarjalni pouk, komunikacijski pouk ipd., ki jih lahko učitelj nadgradi tudi z multimedijskimi orodji in avdiovizualnimi posnetki folklornih besedil.

UMETNOST GOVORJENEGA IN PÉTEGA JEZIKA

CILJI

Dijak:

- I:** sprejema besedila slovenske slovstvene folklorne ter izraža doživljanje, razumevanje in vrednotenje sprejetih besedil, pri tem uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;
- I:** primerja besedila slovenske slovstvene folklorne med seboj;
- I:** prepozna ljudske motive in like v sodobni slovenski poeziji in kratki prozi.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » vsebinsko, slogovno in oblikovno analizira ter interpretira besedila slovenske slovstvene folklorne;
- » ustrezno uporabi strokovne izraze iz tega kataloga znanja tako, da jih poveže s književnim besedilom slovenske slovstvene folklorne;
- » ovrednoti pomen slovenske slovstvene folklorne;
- » prepozna in predstavi ljudske motive in like v sodobni slovenski poeziji in kratki prozi.

TERMINI

- ljudska družinska balada ◦ ljudska bajeslovna balada ◦ bajka/bajčna povedka
- legenda/legendna povedka ◦ razlagalna povedka ◦ zgodovinska povedka ◦ dialektizem
- arhaizem

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Slovensko slovstveno folkloro obravnavamo kot umetnost govornega in petega jezika. Ljudsko besedilo se od literarnega razlikuje tudi po tem, da na ljudsko različico lahko vplivajo naslovniki (občinstvo), na literarno besedilo pa naslovniki (bralci) nimajo neposrednega vpliva (seveda pa so možne različne interpretacije zapisanega). Ko je literarno besedilo zapisano in objavljeno, je dokončno.

Dijak naj slovenske ljudske balade najprej posluša v obliki petja ljudskih pevcev. Priporoča se zbirka zgoščenk z ljudskimi pesmimi, baladami in instrumentalno glasbo, posnetimi na terenu (arhiv Glasbenonarodopisnega inštituta od leta 1998 naprej). Pet zgoščenk je posvečenih prav pripovednim pesmim – baladam. Zvočni posnetki recitatorjev naj bodo v razredu na voljo le za tiste balade/pesmi, ki so ohranjene v zapisih.

Folkloristični in literarnovedni pogled na balado se razlikujeta. Prvi razume ljudsko balado kot del ustnega ustvarjanja, petja, s performativno in družbeno funkcijo, torej kot odprti tekst s številnimi različicami. Literarnovedni pa balado razlaga le kot besedilo (preostalih prvin bodisi sploh ne zazna bodisi mu niso pomembne). Folkloristika razume romanco kot španski izraz za balado. Ne priznava delitve na moške in ženske balade. (Zamisel Vuka Stefanovića Karadžića o delitvi balad na moške in ženske so srbski raziskovalci že zdavnaj opustili, drugje pa sploh ni bila v rabi.).

Svetujemo aktivno sodelovanje dijakov z odkrivanjem, zbiranjem, zapisovanjem, objavljanjem ter interpretacijo ljudskega gradiva ter soustvarjanjem folklornega dogodka. Pri obravnavi ljudskih pesmi se dijaki lahko preizkusijo v deklamiranju ali recitiranju, sodelovanju pri (skupinskem) petju ali poslušanju petja veščih (lokalnih) pevcev ljudskih pesmi. Poleg branja zapisanega besedila je pomembno spoznavanje in preizkušanje različnih praks: pripovedovanje tako učitelja kot učencev, obisk dobrega lokalnega (ljubiteljskega) pripovedovalca, ki pripoveduje v narečju, kakovostni pa so tudi različni pripovedovalski festivali in dogodki.

V PROSTORU IN ČASU

CILJI

Dijak:

I: sprejema besedila iz slovenske slovstvene folklorne, opazuje in predstavlja temeljne značilnosti, ob tem pa uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja;

I: ob samostojnem preučevanju strokovne literature spozna slovensko slovstveno folkloro in njene zapisovalce skozi čas.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» ob sprejetih besedilih pojasni, kaj je značilno za različice slovenske slovstvene folklorne;

» navede zapisovalce/raziskovalce slovstvene folklorne skozi čas do današnjih dni;

» samostojno preuči strokovno literaturo, se seznani s slovenskim ljudskim gradivom ter presodi njegovo vrednost.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Slovenska slovstvena folklor je tesno vpeta v prostor, kjer nastaja, se razvija in se prilagaja naravnim, zgodovinsko-kulturnim, socialnim, demografskim, narečno-jezikovnim in drugim razmeram. V ljudskih pripovedih, kot so pravljice in povedke, najdemo arhaične predstave iz družbene in duhovne zgodovine. Razlagalne povedke so pogosto povezane s konkretnim mestom in lokalnimi (mikro)toponimi in /ali lokalnimi antroponimi (kot so imena, priimki, hišna imena prebivalcev vasi, pa tudi individualni in kolektivni vzdevki). Podobno velja tudi za krajša besedila, npr. folklorne obrazce (zbadljivke, pregovore, uganke), pa tudi frazeme.

Ljudsko izročilo je ne glede na okolje, v katerem je nastalo, pogosto vpeto v zgodovino naroda ali celo evropske in globalne tradicije. Pomembno je, da dijak spozna in razume, da je ljudsko slovstvo začelo nastajati že od starodavnih mitov dalje in da nastaja še danes. Ker se širi prek ustnega izročila, nastajajo številne različice. Dijak posamezne sklope informacij pridobiva individualno ali v skupinah iz pisnih in elektronskih virov. V razredu se besedila lahko predstavi v obliki kratkih govornih nastopov.

ODZIVI

CILJI

Dijak:

- I:** *na različne načine izraža svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje sprejetih besedil slovenske slovstvene folklorne in jih aktualizira;*
- I:** *spremlja predelave obravnavanega književnega besedila;*
- I:** *literarno ustvarja in poustvarja na podlagi sprejetih besedil;*
- I:** *soustvarja folklorni dogodek.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » *aktualizira ljudska besedila tako, da jih poveže s primeri iz sodobnega življenja;*
- » *na podlagi književnega znanja in lastnih bralnih izkušenj ovrednoti sprejeta besedila slovenske književne folklorne in svoje mnenje utemelji;*
- » *komentira ali oceni predelavo ali folklorni dogodek, ki mu prisostvoval oz. soustvarjal;*
- » *predstavi (javnosti) zbrana ljudska besedila/folklorne oblike;*
- » *govorno poustvari (recitira, deklamira, interpretativno bere) izbrano književno besedilo slovenske slovstvene folklorne ob upoštevanju njegovih spoznanih vsebinsko-oblikovnih prvin;*
- » *predstavi svoje (po)ustvarjalno besedilo in svoj ustvarjalni proces ob tem.*

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Priporočamo obisk folklornega dogodka, npr. v obliki izkustvenega pouka na prostem, kulturnega dneva, posvečenega lokalnemu ljudskemu slovstvu, obisku pripovedovalskega festivala, ali soustvarjanje folklornega dogodka. Zanimivi so sprehodi po tematskih poteh, npr.:

- » po sledih pripovednega izročila Bovca;
- » sprehod po baladnih poteh Ljubljane;
- » lokalne pripovedi o znamenitostih Ljubljane ipd.

Izvedejo se lahko vodene ekskurzije s pripovedovanjem lokalnih pripovedi. Pogovor se nadaljuje v učilnici, kjer pripovedi lahko ilustrirajo, pripravijo razstavo, lahko tudi multimedijško podprejo s spletno navigacijo, vlogi/blogi ipd.

Dijaki lahko pri zbiranju ljudskega slovstva izdelajo informacijske table in ob razlagi učitelja spoznajo lokalno kulturno-gospodarsko zgodovino kraja ter etnološke posebnosti in zanimivosti. Nadarjeni lahko ob povezavi s poukom jezika vadijo načela narečnega zapisa, talentirani za nastopanje pa npr. glasovno interpretirajo pripovedi za zvočne posnetke. Dodajo se lahko informacije o vsakem besedilu/folklornem obrazcu, npr. žanrska opredelitev, umestitev v kulturno-zgodovinski kontekst in napotila na dodatno literaturo, koristen je tudi metapodatkovni razdelek, v katerem se zberejo informacije o pripovedovalcih, ki so interpretirali zapisano različico, zapisovalca te različice, podatke o viru, ime in priimek fotografa. Pri zbiranju in predstavljanju zbranega gradiva javnosti priporočamo sodelovanje s strokovnjaki (npr. folkloristom, dialektologom, etnologom, arheologom – po možnosti iz domačega okolja).

Slovensko ljudsko slovstvo je priložnost za medpredmetno povezovanje s poukom zgodovine, geografije, umetnostne zgodovine, glasbe. Ob obravnavi spodbujamo pripovedovanje oz. (so)ustvarjanje folklornega dogodka.

Dijak se odziva na obravnavana besedila z drugega zornega kota: s sklicevanjem na svoje izkušnje ali z uporabo (medpredmetnega) znanja prenaša njihova sporočila v sodobnost, bodisi v diskusiji ali v pisnem besedilu, znanem iz jezikovnega pouka v šolskem letu, na primer tako, da:

- » ljudska besedila govorno interpretira – pripoveduje, poje;
- » govorno ali ustno predstavi posebnost ljudskega besedila, navede, kako ga je doživel kot folklorni dogodek;
- » pisno (po)ustvarja in ustvarjalno spreminja ljudska besedila iz sklopa, piše na njihovi podlagi nova, uprizarja, parodira, uglasblja, vizualizira itd. s čimer izraža svojo ustvarjalnost;
- » si ogleda gledališko/filmsko uprizoritev folklornega dogodka;
- » primerja ljudske motive in like s sodobno slovensko poezijo in vrednoti njihovo aktualnost;
- » napiše raziskovalno nalogo, vezano na sklop, poišče, sintetizira različne vire in jih citira;
- » raziskuje pisne in elektronske vire ter napiše samostojno raziskovalno nalogo;
- » v pisni nalogi po navodilih primerja ljudsko in sodobno balado;
- » v skupini uprizori folklorni dogodek;
- » zbira lokalno ljudsko gradivo in o zbranem gradivu seznani javnost (npr. z razstavo, pripravi vodnik po tematski poti v lokalnem okolju);
- » poišče razlagalne in bajeslovne povedke iz lokalnega okolja;
- » sodeluje na pripovedovalskem festivalu;

- » razišče urbane folklorne obrazce na Slovenskem (npr. pozdrave, prisege, rituale) in starodavne folklorne obrazce (npr. uroke, zagovore, molitve);
- » razišče slovenske pregovore (npr. v sistemu Clarin) ipd.

ODZIVI NA KNJIŽEVNA BESEDILA

OBVEZNO

OPIS TEME

Glavni namen te teme je ponovni razmislek dijaka o sprejetih književnih besedilih. Pri tem gre za spodbujanje predvsem višjih miselnih procesov, kot so: vrednotenje, (po)ustvarjanje, aktualizacija in metakognitivna refleksija o lastnem bralnem procesu. Dijak se na literarne pojave odziva tako, da jih opredeljuje, vrednoti, aktualizira, komentira, medpredmetno povezuje in (po)ustvarja, ob tem pa uporablja strokovne izraze iz tega kataloga znanja. Hkrati razmišlja tudi o tem, kako se je njegov prvotni doživljajski odziv ob logično-analitičnih in interpretativnih metodah pri obravnavi besedil spremenil, katere bralne strategije so se izkazale za (ne)učinkovite, česa ni razumel, kje so možnosti za izboljšave ipd.

Sprejeto književno besedilo naj dijak aktualizira tudi skozi perspektivo skupnih ciljev, ko je mogoče. Veliko priložnosti za to ponuja področje trajnostnega razvoja, saj te vsebine poglobljajo razumevanje medsebojno povezanih globalnih izzivov, ki imajo poleg kulturne in družbene tudi okoljsko in gospodarsko razsežnost (predloge dejavnosti za aktualizacijo navajamo v didaktičnih priporočilih).

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

SC (1.3.5.1) SC (1.3.3.1) SC (1.3.4.2) SC (1.2.2.2)

Ta tema se neposredno povezuje s temama *Književnost kot besedna umetnost v prostoru in času ter Slovenska slovstvena folklor* ter ju nadgrajuje, posredno pa tudi z jezikom.

Učitelj naj načrtuje različne dejavnosti za dijake: pisanje besedil, ki so povezana z obravnavanimi temami iz književnih besedil, raznovrstne oblike ustvarjalnega pisanja, literarno raziskovanje v obliki referatov, projektnih nalog, medijskih predelav ipd. Pri tem je pomembno, da dijak spozna in vadi posamične načine razvijanja teme (v povezavi z jezikovnim poukom) in njihovo povezovanje.

Vrednotenje naj bo utemeljeno: dijak postopoma prehaja od zunajliterarnega k znotrajliterarnemu utemeljevanju, odkriva vzročno-posledične odnose, se kritično opredeljuje do prebranega. Učitelj naj ga usmerja tudi v razmislek o (ne)skladnosti vrednot v besedilu z njihovimi vrednotami in pogledi na svet (npr. kako ga besedilo nagovarja, kaj mu sporoča, kako ga razume ipd.).

Pouk naj spodbuja individualno delo in delo v dvojicah/skupinah z vrstniško povratno informacijo ter raznolike metode in oblike dela (npr. metodo pogovora, diskusijo, problemsko-ustvarjalni

pouk, komunikacijski pouk ipd.). Dijak naj dejavno sodeluje s svojim poprejšnjim znanjem, izkušnjami, vprašanji in mnenji ter svoje književno znanje povezuje z jezikovnim znanjem. Pri (po)ustvarjalnem pisanju učitelj ne vrednoti odnosa, stališč, vrednot, navad, čeprav so lahko zajeti v ciljih pouka.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pouk naj spodbuja individualno delo in delo v dvojicah/skupinah z vrstniško povratno informacijo ter raznolike metode in oblike dela (npr. metodo pogovora, diskusijo, problemsko-ustvarjalni pouk, komunikacijski pouk). Dijak naj dejavno sodeluje s svojim poprejšnjim znanjem, izkušnjami, vprašanji in mnenji ter svoje književno znanje povezuje z jezikovnim.

SC (5.2.4.3) SC (5.2.2.1) SC (5.3.4.1)

KRITIČNO BRANJE

CILJI

Dijak:

○: na različne načine izraža svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje prebranih književnih besedil (vključno z domačim branjem);

SC (1.1.4.1)

○: na podlagi književnega znanja in lastnih bralnih izkušenj razpravlja o prebranih književnih besedilih, svoja stališča argumentira s primeri in ga aktualizira;

SC (2.1.3.1 | 2.1.1.1 | 2.3.1.2)

I: spremlja predelave obravnavanega književnega besedila.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» aktualizira predpisano književno besedilo tako, da ga poveže z osebnim in poklicnim življenjem in/ali z globalnimi izzivi sodobne družbe;

» se kritično opredeli do prebranega in svoje mnenje utemelji;

» primerja v celoti prebrana besedila med seboj;

» medpredmetno poveže temo književnega besedila;

» komentira ali oceni (filmsko, gledališko, medijsko ipd.) predelavo obravnavanega književnega besedila.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Ustrezne so naslednje dejavnosti:

- » govorno ali pisno predstavi posebnost prebranega književnega besedila in navede, kako je prebrano doživel;
- » si ogleda gledališko/filmsko uprizoritev književnega besedila in jo primerja s knjižno predlogo ter utemelji, katera je nanj naredila večji vtis;
- » si ogleda film *Zaljubljeni Shakespeare* in komentira spoznanja o Shakespearovem ustvarjanju ali dokumentarno-igrani film *Cankar* in komentira spoznanja o Cankarjevem ustvarjanju;
- » primerja besedila in/ali medijske predelave med seboj, npr. v pisni nalogi po navodilih primerja Petrarkov in Shakespearov sonet, Trubarjevo pridigo s pridigo Janeza Svetokriškega, z vidika jezika in sloga primerja Bergerjev in Župančičev prevod komedije *Tartuffe*, v pisni nalogi po navodilih primerja dve Cankarjevi drami/dva romana/dve črtici ipd.;
- » primerja literarnozgodovinska obdobja med seboj, npr. vrednote reformacije z vrednotami protireformacije, razsvetljenske vrednote iz literature z današnjimi vrednotami, podobo in življenje razsvetljenskega Kranjca s sodobnim Slovencem;
- » o domačem branju piše dnevnik branja/pisno odgovarja na vodena vprašanja;
- » razišče pisne in elektronske vire ter napiše raziskovalno nalogo, vezano na izbrano književno obdobje, poišče, sintetizira različne vire in jih ustrezno citira;
- » razišče, za katere dosežke se podeljuje Cervantesova nagrada in kako je s Cervantesom ter Shakespearom povezan 23. april – svetovni dan knjige, kulturno dediščino protestantizma na Slovenskem ipd.;
- » priporočamo tudi povezavo z jezikovnim poukom, npr. pisanje različnih besedilnih vrst (obnovo, povzetek, komentar ipd.), pisno obravnavo domačega branja v besedilni vrsti, ki jo učitelj sočasno obravnava pri jezikovnem pouku itd.

Priložnosti za aktualizacijo v luči vrednot trajnostnosti ter razvijanja celostnega načina razmišljanja o posamezniku in svetu ob globalnih izzivih sodobne družbe se ponujajo pri naslednjih književnih besedilih:

- » **Sofoklej, Antigona:** o spoštovanju kulturne dediščine ob vprašanjih, kateri običaji so del naše kulture in ožje našega naroda, kako sami razumejo in vrednotijo te običaje in zakaj je njihova ohranitev pomembna ipd.

- » **Sofoklej, Kralj Ojdip:** o prevzemanju odgovornosti pri iskanju resnice in razmisleki o tem, kako se soočiti z resničnimi vzroki težav ter jih obravnavati.
- » **Homer, Iliada:** o destruktivnih posledicah vojne, ki pogosto vodijo v dolgoročno škodo celotne družbe, o miru in pravičnosti v sodobnem času.
- » **Shakespeare, Romeo in Julija:** o medgeneracijski solidarnosti, socialni in ekonomski enakosti ter reševanju konfliktov z medsebojnim spoštovanjem in nenasilno komunikacijo.
- » **Primož Trubar, En register:** o odgovorni porabi sredstev in podpori revnim ter šibkim, kar odraža načelo pravične porazdelitve dobrin v družbi.
- » **Valentin Vodnik, Dramilo:** o prebujenju naroda kot poziv k izboljšanju življenjskih pogojev, načrtovanju in odgovornosti do prihodnjih generacij, neodvisnosti in skrbi za lastno zemljo.
- » **A. T. Linhart, Ta veseli dan ali Matiček se ženi:** o socialni pravičnosti, enakosti, lokalni samozadostnosti in preprostem načinu življenja v današnjem svetu.
- » **E. Zola, Beznica:** o družbeni neenakosti, produktivni zaposlenosti, čistem okolju in smotrnem ravnanju s hrano.
- » **J. Jurčič, Telečja pečenka:** o samooskrbi in smotrnem ravnanju s hrano.
- » **H. Ibsen, Nora:** o enakosti spolov, neodvisnosti, svobodi, položaju žensk in neenakosti.
- » **P. Voranc, Boj na požiralniku:** o samooskrbi, naravnih virih in podnebnih spremembah.
- » **F. Prešeren, Krst pri Savici/Zdravljica/I. Cankar, Kostanj posebne sorte:** o miru, pravičnosti, medkulturnem učenju, dialogu, strpnosti, sodelovanju v raznoliki družbi in spoštovanju človekovih pravic.
- » **F. M. Dostojevski, Zločin in kazen:** o družbeni (ne)enakosti in možnosti dostojnega dela za vse.
- » **I. Cankar, Kralj na Betajnovi/S. Kosovel, Ekstaza smrti:** o odpravi socialne in ekonomske neenakosti, pohlepu, brezčutnosti, zmaterializirani družbi ter zlaganih vrednotah sodobnega časa.
- » **Ljudska, Lepa Vida:** o kulturni raznolikosti, spoštovanju drugih kultur ipd.
- » **F. Kafka, Preobrazba:** o odpravi revščine, dostojnih pogojih dela, socialni varnosti in zagotavljanju dostojanstva za vse.

Učitelj naj dijakom omogoči sodelovalno učenje, problemski pouk in avtentične izkušnje, ki ustrezajo lokalnim okoliščinam.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak se o prebranih književnih besedilih pogovarja: postavlja vprašanja, nanje odgovarja, se odziva na sogovornika, razvija argumente za določene trditve in proti njim ter tako utemeljuje svoje mnenje. Govori razumljivo, jezikovno pravilno in situaciji primerno. O prebranem besedilu

lahko na primer napiše razumljivo obnovo/povzetek, označi glavne literarne osebe ter smiselno odgovori na nekaj temeljnih literarnoteoretičnih in literarnozgodovinskih vprašanj v zvezi s prebranim, na podlagi prebranega besedila oblikuje književni problem in o njem poroča sošolcem.

Dijak lahko na podlagi prebranih besedil izrazi doživljanje, o njih razpravlja tako, da oblikuje preprost književni problem in trditev (opis, oznaka, razlaga, utemeljevanje z znotrajliterarnimi argumenti, primerjanje, poznavanje konteksta), se kritično opredeljuje do prebranega in aktualizira sporočilnost besedila.

V govornem nastopu lahko dijak bolj poglobljeno obravnava katero koli izbrano temo, ki se navezuje na obravnavana književna besedila. Pri tem se odziva na obravnavana besedila s sklicevanjem na svoje izkušnje in/ali z uporabo (medpredmetnega) znanja prenaša njihova sporočila v sodobnost (tudi v povezavi s skupnimi cilji, npr. vrednotami trajnostno naravnane družbe ipd.), bodisi v diskusiji ali pisno.

Doseganje standardov lahko učitelj preverja in ocenjuje tudi v povezavi z odgovori na vprašanja na različnih ravneh.

OPISNI KRITERIJI

Pri presojanju zmožnosti kritičnega branja lahko učitelji uporabi naslednje opisne kriterije, npr.:

- » prepoznavanje, presojanje, vrednotenje podatkov, dejstev in stališč v besedilih;
- » presojanje in vrednotenje avtorjevega načina pisanja;
- » oblikovanje lastnega mnenja o besedilih z utemeljevanjem;
- » presojanje (vrednotenje) besedil glede na dane kriterije itd.

(PO)USTVARJANJE

CILJI

Dijak:

I: *literarno ustvarja in poustvarja na podlagi obravnavanih besedil ter besedil za domače branje.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » govorno interpretira (recitira, deklamira, interpretativno prebere) izbrano književno besedilo ob upoštevanju njegovih spoznanih vsebinsko-oblikovnih prvin;
- » predstavi svoje (po)ustvarjalno besedilo in svoj ustvarjalni proces ob tem.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Ustrezne so naslednje dejavnosti, npr.:

- » dijak pisno (po)ustvarja in ustvarjalno spreminja prebrana književna besedila tako, da na podlagi prebranega piše nova, uprizarja, parodira, uglasblja, vizualizira itd., s tem pa izrazi svojo ustvarjalnost, npr.: renesančno tragedijo predela v pripoved/zgledno zgodbo, komedijo *Tartuffe* ali *Ta veseli dan* ali *Matiček se ženi* predela v tragedijo, eno od Cankarjevih črtic predela v dramski prizor ipd.;
- » lahko napiše italijanski in angleški sonet ter opazuje razliko v zgradbi, po Cankarjevem zgledu napiše črtico in pri tem upošteva njene značilnosti (liričnost, deepizacija, fragmentarnost, refleksivnost) ipd.;
- » v razrednem gledališču lahko uprizori odlomek iz renesančnega, klasicističnega/razsvetljenskega ali iz Cankarjvega dramskega besedila;
- » v povezavi s poukom jezika »prevede« Trubarjevo pridigo in pridigo Svetokriškega v sodobno knjižno slovenščino ter primerja razlike na ravni glasov, besednih oblik in skladnje, prav tako lahko »prevede« odlomke iz Vodnikovih del (npr. *Kuharske bukve*, *Lublanske novice*) v sodobni slovenski jezik in ugotavlja razlike med starim in sodobnim jezikom po jezikovnih ravninah ipd.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Dijak lahko obravnavano delo (po)ustvari, npr. ga uprizori ali kako drugače umetniško preoblikuje, npr. prevede v sodobno slovenščino/ga dramatizira/spremeni iz tragedije v

komedijo/napiše strip/risoroman, ga medijsko predela tako, da sestavi računalniško igrice/reklamo/blog/vlog ipd. Lahko se (po)ustvarjalno odzove tudi v povezavi z besedilom, ki ga je prebral za domače branje. Pri vrednotenju teh izdelkov je ključna vključenost dijaka v ta proces, npr. z opredeljevanjem kriterijev uspešnosti in samovrednotenjem, lahko tudi s procesi vrstniškega vrednotenja.

OPISNI KRITERIJI

Za recitacijo/deklamacijo/interpretativno branje učitelj vrednoti:

- » poznavanje in razumevanje besedila,
- » prepričljivost,
- » razumevanje besedila,
- » pravorečno pravilnost,
- » razločnost,
- » upoštevanje ritma in stilnih posebnosti besedila,
- » prizadevanje za doživljajsko estetsko podajanje itd.

Veljavnost ocenjevanja je zagotovljena z upoštevanjem standardov znanja, določenih v tem katalogu znanja, in iz njih izhajajočih kriterijev ocenjevanja.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

- » Dumont, H., Istance, D., & Benavides, F. (2013). *O naravi učenja*. Zavod RS za šolstvo.
- » Črtalič, K., Davidović, K., Eniko, M., Gaber, B., Hedžet Krkač, M., Jerše, L., Kerin, M., Knez, M., Kobe, B., Lukman, M., Mršnik, S., Podbornik, K., Skubic, D., Štehar, F., Verdinek, A., Makuc, S., Demšar, M., Kern, D., Moravec, B., Sever, A., & Trškan, D. (2022). *Slovenščina kot učni jezik za govorce slovenščine kot drugega jezika*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Grah, J. idr. (2017). *Vključujoča šola: Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce* (1. izd., 1. natis). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Grosman, M., & Jamnik, T. (2006). *Razsežnosti branja*. Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS.
- » Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih*. Založba Mladinska knjiga.
- » Krakar Vogel, B. (2020). *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Rokus Klett.
- » Krakar-Vogel, B. (2018). Zunanja diferenciacija književnega pouka v osnovnih in srednjih šolah. *Slovenščina v šoli*, 21(1), 2-19.
- » Krakar-Vogel, B. (2004). *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana, DZS.
- » Krakar Vogel, B., Blažič, M. M. (2013): *Sistemska didaktika književnosti v teoriji in praksi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- » Pečjak, S., & Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Štefanc, D., Ermenc Skubic, K., Čop, J., Žveglič, M., Belasić, I., Škapin, D., Klančnik, B., Založnik, P., Kavnik, K., & Urh, V. (2021). *Skupaj razvijamo potencialne vsakega dijaka: 1. del Udejanjanje načela individualizacije v poklicnem in strokovnem izobraževanju na ravni institucije; 2. del Načrtovanje in izvajanje učne individualizacije*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- » Vogel, J. (2021). Kritična sporazumevalna zmožnost – osrednji koncept sodobnega pouka prvega jezika. *Jezik in Slovestvo*, 66(1), 3-16. <https://doi.org/10.4312/jis.66.1.3-16>

- » Vogel, J. (2023). Procesne metode pri pouku slovenskega jezika kot prvega jezika [Journal Article]. *Jezik in slovstvo (Tiskana izd.)*, 68(2), 3–17.
- » Žakelj, A., Zmazek, B., Gril, A., Barle Lakota, A., Zupanc, D., Saksida, I., Cankar, G., Magajna, Z., Žerovnik, J., & Borstner, M. (2012). *Razvijanje in vrednotenje znanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » Žbogar, A. (2014): Literarno branje in mladostniki. V *Recepcija slovenske književnosti*. Obdobja 33. LJ: FF, 2014. 551–557. ŽBOGAR, Alenka (ur.). *Branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: 58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: 4.-15. 7. 2022*. 1. natis. V Ljubljani: Založba Univerze, 2022.
- » Žbogar, A. (2021): (Meta)kognitivno-kritično šolsko branje književnosti. *Pedagoška obzorja/Didactica Slovenica* 36(3-4). 69–80.

SPORAZUMEVANJE IN BESEDILO

Bešter, M. (2011). Sporazumevalna zmožnost – eden izmed temeljnih ciljev pouka slovenščine. *Jezik in slovstvo* 56/3/4, 111–130.

Bone, J., Cencič, M., Ferme, J., Gaber, S., Golob, N., idr. (2023). *Pogled na šolo 21. stoletja v duhu kompetenc in pismenosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Dumont, H., Istance, D., Benavides, F. (ur.). (2013). *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse*.

Holcar Brunauer, A. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. 2. dopolnjena izd., 1. dotis k 1. natisu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Marentič Požarnik, B. (2018). *Psihologija učenja in pouka: Od poučevanja k učenju*. Ljubljana: DZS, Založništvo in trgovina, d. d.

Pečjak, S., in Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Plešec Gasparič, R., Valenčič Zuljan, M., Kalin, J. (2020). Obrnjeno učenje in poučevanje kot priložnost za inovativno in prožno izvajanje učnih oblik v visokošolskem izobraževanju. *Journal of Elementary Education* 13, 51–80.

Vogel, Jerca, 2021: Kritična sporazumevalna zmožnost – osrednji koncept sodobnega pouka prvega jezika. *Jezik in slovstvo* 66(1). 3–15.

BESEDILO, BESEDILNE VRSTE, BESEDILNE SKUPINE

Novak, N. (2023). Bralna pismenost in razvoj slovenščine kot učnega jezika. Zavod RS za šolstvo. [Bralna_pismenost_in_razvoj_slovenscine_kot_ucnega_jezika.pdf](#)

Zavod RS za šolstvo. (b. d.) Bralna pismenost. Opredelitev in gradniki.

[Bralna_pismenost_gradniki.pdf](#)

Krajnc Ivič, M. (2024). »Izhodišče je besedilo« – o besedilih in žanrih pri pouku slovenščine. *Jezik in slovstvo*, LXIX(3), 45–60. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/gjppq2p3>

BESEDILOSLOVJE TER SPREJEMANJE, RAZUMEVANJE IN TVORJENJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL

Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič Pajntar, J., Fekonja Peklaj, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Haramija, D., Krajnc Ivič, M., Svetlik, K., Slapar, S., Prudič, T., Leban, K., Papež, N., & Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: Opredelitev in gradniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Pečjak, S., & Gradišar, A. (2012). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Vogel, J. (2022). Razvijanje strategij kritičnega branja pri pouku prvega jezika. V A. Žbogar (ur.), *58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (str. 9–16). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko.

Starc, S. (2023). Primer obravnave večkodnih besedil v šoli s pomočjo vizualne slovnice. V Jožef Beg, J., Hočevlar, M., Kočnik, Neža (ur.). *Naslavljanje raznolikosti v jeziku in književnosti. Zveza društev Slavistično društvo Slovenije*. 255–267

SLOVENSKI JEZIK V PROSTORU, DRUŽBI IN ČASU

Šekli, M. (2022). Slovenski jezik v prostoru in družbi: predstavitev izbranih pojmov. V B. Krakar-Vogel (ur.), *Kar je, beži: Zoranu Božiču v spomin: ob prvi obletnici smrti dr. Zorana Božiča, literarnega zgodovinarja, prešernoslovca, profesorja in publicista* (str. 107–118). Nova Gorica: Slavistično društvo.

JEZIKOVNE ZVRSTI

Ahačič, K. (2024). Zvrstnost. V *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo* (3., dopolnjena izd.). Rokus Klett. 199.

Ahačič, K. (2024). Slovnične vsebine pri jezikovnem pouku slovenščine pred prenovu učnih načrtov. *Jezik in slovstvo*, 69(3), 9–28.

ZGODOVINA SLOVENSKEGA JEZIKA

Ahačič, K. (2024). Zakaj in kako je potrebno obravnavati zgodovino slovenskega jezika pri pouku slovenščine v srednji šoli. V *Jezik in književnost v spreminjanju*. Ljubljana. 233–236.

Šekli, M. (2021). Notranja in zunanja zgodovina slovenskega jezika v srednjem veku (ok. 550–1550). V M. Šekli & L. Rezoničnik (Ur.), *Slovenski jezik med slovanskimi jeziki. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 31*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 187–227.

Šekli, M. (2024). Začetek oblikovanja slovenskih pokrajinskih knjižnojezikovnih različic v 18. stoletju. V J. Jožef-Beg, M. Hočevan, & N. Kičnik (Ur.), *Jezik in književnost v spreminjanju. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 34*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 253–282.

Vukotič, J., & Gorenc, B. (2022). *Reformatorji v stripu ali kako smo Slovenci dobili prvo res doooooolgo knjigo (in eno krajšo, ki je opisala, kako pišemo)*. Škratelj.

JEZIKOVNI SISTEM IN NJEGOVA VLOGA

Ahačič, K. (2024). *Slovnica na kvadrat: slovenska slovnica za srednjo šolo* (3. dopolnjena izd.). Ljubljana: Rokus Klett.

Ahačič, K. (2024). Slovnice vsebine pri jezikovnem pouku slovenščine pred prenovu učnih načrtov. *Jezik in slovstvo*, 69(3). 9–28. Dostopno na <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ai1tm8y>

Černivec, M. (2018). Uresničevanje dopolnjenega komunikacijskega modela pri obravnavi slovnicih tem v gimnaziji. *Jezikovni zapiski*, 24(2), 69–79.

Gomboc, M. (2024). *Slovenščina: po korakih do odličnega znanja* (3. ponatis). Mladinska knjiga.

Šekli, M., Rezoničnik, L. (Ur.) (2020). *Jezikovni pouk slovenščine po šolski vertikali*. Slovenski slavistični kongres Gradec/Graz in Maribor. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. Dostopno na: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9zlmv2x>

Vogel, J. (2016). *Predavanja pri predmetu Didaktika slovenskega jezika*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Vogel, J. (2015). Modeli jezikovnega pouka pri predmetu slovenščina od leta 1990 do danes. *Jezik in slovstvo*, 60(3–4), 173–183.

BESEDOSLOVJE

O besedoslovju slovenskega jezika: slovarji v šoli. V Šekli, M., Rezoničnik, L. (2020) (Ur.) *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 30, Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor. 235–304. Dostopno na <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9zlmv2x>

BESEDOTVORJE

Besedotvorje slovenskega jezika v vsakdanu, izobraževanju in raziskovanju. V Šekli, M., Rezoničnik, L. (2020) (Ur.) *Slovenski jezik in književnost v srednjeevropskem prostoru*. Zbornik Slavističnega društva Slovenije 30, Slovenski slavistični kongres, Gradec/Graz in Maribor. 153–234. Dostopno na <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/9zlmv2x>

SKLADNJA

Smolej, M. (Ur.) (2022). Obravnava skladnje pri pouku slovenščine. V *Skladanje: Izbrana poglavja iz skladnje slovenskega jezika*. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 145–156.

PRAVOPIS IN PRAVOREČJE

PRAVOPIS

Černivec M. (2024). Pravopisne vsebine in razvijanje pravopisne zmožnosti pri pouku slovenščine v gimnaziji. *Jezik in slovstvo*, 69(3). 29-44. Dostopno na <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ai1tm8y>

PRAVOREČJE

Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič Pajntar, J., Fekonja Peklaj, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Haramija, D., Krajnc Ivič, M., Svetlik, K., Slapar, S., Prudič, T., Leban, K., Papež, N., & Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: Opredelitev in gradniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

SLOVENŠČINA V DIGITALNI DOBI

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O SLOVENŠČINI V DIGITALNI DOBI

Pečjak, S. (2022). Psihološka perspektiva učinkov digitalizacije na procese branja in učenja pri ljudeh. V A. Žbogar (Ur.), *58. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (str. 61-68). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko.

Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2023). *DigComp 2.2: Okvir digitalnih kompetenc za državljane. Z novimi primeri rabe znanja, spretnosti in stališč*. Zavod RS za šolstvo.

MOTIVACIJSKO BRANJE

MOTIVACIJSKO BRANJE NEUMETNOSTNIH BESEDIL

Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič Pajntar, J., Fekonja Peklaj, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Haramija, D., Krajnc Ivič, M., Svetlik, K., Slapar, S., Prudič, T., Leban, K., Papež, N., & Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: Opredelitev in gradniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

KNJIŽEVNOST KOT BESEDNA UMETNOST V PROSTORU IN ČASU

Kerndl, M. (2021). *Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci*. BoMa.

Kmecl, M. (1996). *Mala literarna teorija*. Mihelč in Nešović.

Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kos, J. (1996). *Očrt literarne teorije*. DZS.

Krakar Vogel, B. (2020). *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine*. Rokus Klett.

Pezdirč Bartol, M. (2010). *Najdeni pomeni: empirične raziskave recepcije literarnega dela*. Zveza društev Slavistično društvo Slovenije.

Saksida, I. (2008). *Poti in razpotja didaktike književnosti*. Izolit.

Žbogar, A. (2007). *Za dejaven pouk književnosti*. Slavistično društvo Slovenije.

STARE NEEVROPSKE KNJIŽEVNOSTI IN ANTIKA

Schmidt, J. (1995). *Slovar grške in rimske mitologije*. Založba Mladinska knjiga.

Whitmarsh, T. (2013). *Starogrška literatura*. Založba Modrijan.

Žbogar, A. (2018). Intra- in interkulturalna tujost antične književnosti v gimnaziji. *Didactica slovenica*, 33(3-4), 81–93.

SLOVENSKA SLOVSTVENA FOLKLORA

UMETNOST GOVORJENEGA IN PÉTEGA JEZIKA

Babič, S., & Žbogar, A. (Eds.). (2019). Tematska številka Jezika in slovstva: Slovensko ljudsko slovstvo in antična književnost. *Jezik in slovstvo*, 64(2).

Golež Kaučič, M. (2023). *Ljudsko in umetno – dva obraza ustvarjalnosti*. Založba ZRC.

Ivančič Kutin, B., & Kropelj Telban, M. (2021). Lokalne pripovedi z Bistriškega Pohorja med kulturno dediščino in literarizacijo. *Traditiones*, 50(1), 173–194.

Koritnik, B. (2008). *Kako omogočiti mladim stik s slovstveno folkloro v urbanem okolju*. Dostopno na <https://aplikacijaun.zrzs.si/api/link/nk9dduw>

Kumer, Z. (Ed.). (1970–1981). *Slovenske ljudske pesmi I–II. Slovenske ljudske pesmi III–V*. Ljubljana: Slovenska matica, Založba ZRC SAZU.

Stanonik, M. (2004). *Slovstvena folkloristika. Med jezikoslovjem in literarno vedo*. Ljubljana: ZRC.

Štrekelj, K. (1895–1923). *Slovenske narodne pesmi, I–IV*. Ljubljana: Slovenska matica.

ODZIVI

Ivančič Kutin, B. (2019). Tematske poti in drugi izkustveni didaktični pristopi pri obravnavi folklornih besedil v osnovni šoli. *Jezik in slovstvo*, 64(2), 95–108.

ODZIVI NA KNJIŽEVNA BESEDILA

KRITIČNO BRANJE

Kerndl, M., Mršnik, S., Novak, N., Fekonja, R., Hedžet Krkač, M., Kerin, M., Rosc Leskovec, D., Sivec, M., Zore, N., Milekšič, V., Čuk, A., Stanonik, M., Gaber, B., Bačnik, A., Cotič Pajntar, J.,

Fekonja Peklaj, U., Vilar, P., Kavčič, A., Godec Soršak, L., Haramija, D., Krajnc Ivič, M., Svetlik, K., Slapar, S., Prudič, T., Leban, K., Papež, N., & Ceket Odar, M. (2022). *Bralna pismenost: Opredelitev in gradniki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Žbogar, A. (2021). (Meta)kognitivno-kritično šolsko branje književnosti. *Pedagoška Obzorja*, 36(3-4), 69–80.

(PO)USTVARJANJE

Blatnik, A. (Ur.). (1996). *Šola kreativnega pisanja* (3. izd.). Cankarjeva založba.

Blažič, M. (2003). *Kreativno pisanje: Vaje za razvijanje sposobnosti kreativnega pisanja*. GV Izobraževanje.

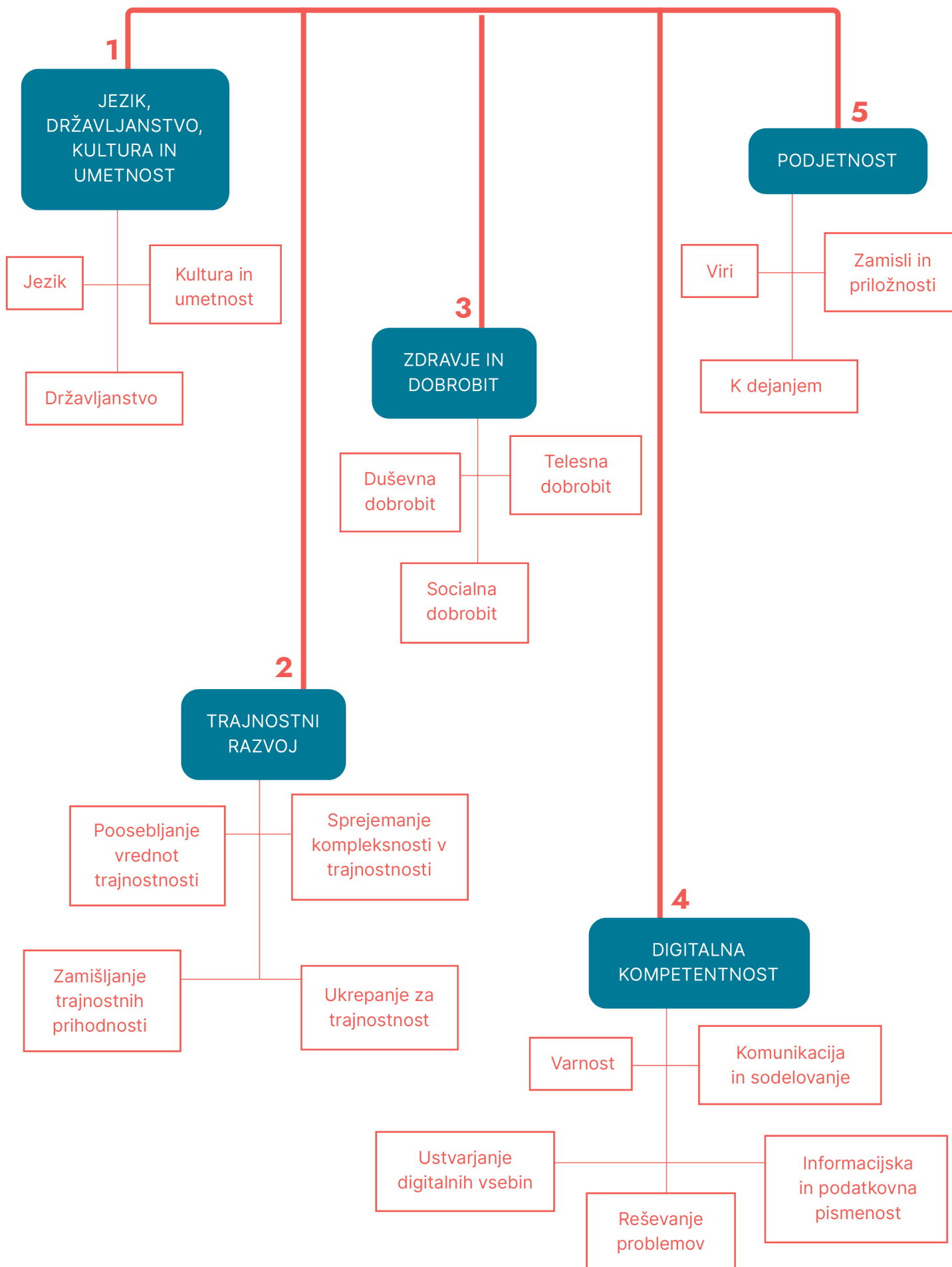
Podbevšek, K. (2006). *Govorna interpretacija literarnih besedil v pedagoški in umetniški praksi*. Slavistično društvo Slovenije.

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega. itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družben položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznavna raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.) tako, da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepozna avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. 5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. 5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. 5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti. 5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). 5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). 5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. 5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidnim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. 5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. 5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. 5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. 5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. 5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.